22 זייטען

פולע טאבעלע פון דער
מלוכה=לאטעריע זעה 19 זייט

פרייז 30 גראשען

NAJER FOLKSBLAT
Oplata pocztowa uiszczona ryczałtem.

נייער פאלקסבלאט

14-טער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג פ' מט"מ כ"ג תמוז תרצ"ו | אדרעס: לאדז, פעטריקאווער 21 טעל. 224-71 Adres Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt. 1.06 | Łódź, Piątek, 17 lipca 1936 | № 165

גענ. דרעשער טראגיש אומגעקומען

אין א לופט-קאטאסטראפע ביי ארלאווא

אויך אומגעקומען פאלק. ראט און קאפיטאן לאגעווסקי

עראפלאן איז אריינגעפאלען אין באלטישען ים. — אלע דריי אומגעקומענע זענען דערטרונקען געווארען

גדיניע, 16 (טעלעפאניש)

היינט 2.20 בייטאג איז אין ארלאווא אריינגע־פאלען אין ים א עראפלאן, אין וועלכען ס'זענען געפאהרען גענעראל ארליטש-דרעשער, פאלקאווניק לאט און דער פילאט לאגיעווסקי אלע דריי זענען דערטרונקען געווארען. די קערפערס האט מען ארויס געצויגען.

גדיניא, 16 (טעלעפ.) די לופט-קאטאסטראפע אין וועלכער ס'זענען אומגעקומען גענ. ארליטש-דרעשער, פאלקאווניק לאט און קאפיטאן אלעקסאנ־דער לאגיעווסקי האט געהאט פאלגענדען פערלויף.

צוליב בידאיצט אומבעוואוסטע סיבות איז דער עראפלאן 2.20 נאכמיטאג אריינגעפאלען אין ים 800 מעטער ווייט אויף מזרח פון ארלאווער ברעג. דער צופאל איז בעמערקט געווארען דורך די קור־געסט אין ארלאווא. צוערשט איז צום עראפלאן צוגעשוואומען 2 קאיאקען און א לודקע פון פוילי־שען רויטען קרייץ פון דער ארלאווער פלאזשע. אין א געוויסער צייט ארום, זענען צוגעקומען א דאנצי־גער שיף און אויך לודקעס פון דער האפען און קריגס-פלאט, וואס האבען אנגעהויבען צו שלעפען דעם עראפלאן אין דער ריכטונג צו ארלאווא. פעת דעם שלעפען זענען געמאכט געווארען פרובען ארויס צוציהען די פערזאנען פון עראפלאן.

צוליב דעם, וואס זיי זענען געווען צוגעבונדען צו די פלעצער, זענען די ראזינע פרובען נישט געלונגען. נאכ'ן צושלעפען און ארויסציהען דעם עראפלאן האט מען צוערשט ארויסגענומען דעם טויטען קערפער פון פאלקאווניק לאט דאן פון גענ. דרעשער און קאפיטאן לאגיעווסקי.

ביים ברעג האבען שוין געווארט די ניכע הילף ווי אויך חער ארלאווער דאקטאר — ד"ר פאקהאצינ־סקי, וועלכער האט פעסטגעשטעלט דעם טויט פון אלע פאסאזשירען. די טויטע קערפערס זענען ארי־פערגעפיהרט געווארען ארום 5 א זייגער צו דער פלאט-אנפיהרונג.

אין חעריועלבער צייט איז אויך אנגעקומען צום ארלאווער ברעג די פרוי פון גענ. ארליטש-דרעשער, וועלכע איז ערשט 3 א זייגער אנגעקומען מיט דער שיף „פילסודסקי" פון ניו-יארק. די פרוי פון גענ. דרעשער האט בעגלייט דעם טויטען קערפער! פון איהר מאן צו דער פלאט-אנפיהרונג.

גדיניא, 16 (טעלעפאניש)

די טויטע קערפערס פון די טראגישע אומגעקו־מענע פון דער היינטיגער לופט-קאטאסטראפע טעג. ארליטש-דרעשער, פאלק. לאט און קאפיטאן לאגי־עווסקי זענען אוועקגעלעגט געווארען אין מתים־שטיבעל פון שפיטאל פון ים-קריגס-פלאט. ביי די טויטע קערפערס איז אוועקגעשטעלט געווארען אנ־טהרען-וואך.

אין די אווענד־שעה'ן זענען קיין אקסיווא אוועס צאהלרייכע דעלעגאציעס פון געזעלשאפטליכע ארגא־ניזאציעס און געוועזענע מיליטער-לייט, וואס האבען ביי די טויטע קערפערס אוועקגעלעגט בלומען. די שיפען פון דער ליניע גדיניא — אמעריקא האבען אלס צייכען פון טרויער ראפגעלאזט די פעהנער.

(ווייטער זעה 4-טע זייט)

אטענטאט אויפ'ן ענגלישען קעניג

ווער איז דער אטענטעטער און צו וואס ער האט געצילט

לאנדאן, 16 (ספ. טעל.) „רייטער" מעלדעט: נאך דער פייערליכקייט פון איבערגעבען דער גווארדיע נייע פעהנער דורכ'ן קעניג, איז אין הייד-פארק געשעהען פאלגענדער אינצידענט:

א געוויסע פערזאן האט זיך אדורכבעקומען דורכ'ן המון, ער איז אבער באלד פערהאלטען געווארען דורך דריי פאליציאנטען און אפגעפיהרט געווארען אויפ'ן פאליציי פאסטען אין פארק, וואו ער איז פערהאלטען געווארען. אויפ'ן וועג האט מען געפינען א רעוואלווער. די עדי-ראיה האבען געזעהען צוויי פערזאן, וואס זענען געפיהרט געווארען דורך א פוסגעהער און א פאליציאנט. א אנדערער עדות פערזיכערט, אז מען האט געווארפען עפיס א פעקעל, אין מאמענט ווען דער קעניג האט געהאט בדעה אראפצושטייגען פון פערד. דאס פעקעל איז געפאלען הארט ביים פערד, אבער דער קעניג איז נישט אראפ פון פערד און איז גערייטען ווייטער.

א פרוי, וואס האט זיך געפינען אין המון, פערזיכערט, אז אין מאמענט ווען דער קעניג האט זיך דערנעהנטערט צו דעם קאנסטיטוציע-בויגען האט זיך עפעס אנ'אומבעקאנטער אדורכגעריסען פון די אונטערשטע רייהען מיט א רעוואלווער אין דער האנד. א פרוי און א פאליציאנט האבען איהם ענטוואפענט, אזוי אז דער רעוואלווער איז אראפגעפאלען אויף דער ערד. דער גאנצער אינצידענט האט געדויערט איינינע מינוט און האט נישט ארויסגערופען די קלענסטע שטערונג פון דער רוה.

לאנדאן, 16. (ספ. טעל.) די עדי-ראיה פון אינצידענט אין הייד-פארק פערזיכערען איינשטי־מיג, אז דער אונבעקאנטער האט מיט'ן רעוואלווער בעריהרט דעם קעניגס טערד, דאס פערד האט זיך געשטעלט אויף די אונטערשטע פיס, אין דעם מאמענט האט זיך דער קעניג אומגעקוקט און גע־זעהען ווי צוויי פאליציאנטען ארעסטירען א אונבעקאנטען, בעת די פאליציאנטען האבען געפיהרט דעם ארעסטירטען האט א אנדערע פערזאן געפרובט צו בעפרייען דעם אטענטאטער פון דער האנד פון דער פאליציי, די פאליציאנטען האבען דורך פייפען גערופען הילף.

לאנדאן, 16. (ספ. טעל.) דער אינצידענט אין הייד-פארק האט נישט גורם געווען קיין שום ענדערונג אין פראגראם פון טאג, דער קעניג איז נאך עטליכע מינוט ווייטער אין בוקינקהעם פאלאץ אפגעפאהרען אין א אויטא קיין יארק האוז, וואו ער האט געפריהשטיקט, דאן איז ער אוועק אין קא־בינעט און האט שטודירט די לויפענדע ענינים און אונטערגעשריבען א רייהע פאפירען.

לאנדאן, 16 (ספ. טעל.) די פערזאן וואס איז ארעסטירט געווארען אין הייד-פארק, האט זיך ארויסגעוויזען אלס דער אייגענטימער פון רעוואלווער, וואס איז געפינען געווארען אויפ'ן שאסע און ער וועט געמשפט ווערען פאר א פאליטיש פערברעכען. עס איז נאך נישט פעסטגעשטעלט געווא־רען צי דער אומבעקאנדער האט געצילט פון רעוואלווער אויפ'ן קעניג. עדי ראיה בעווייזען, אז דער רעוואלווער איז געווען ארומגעוויקעלט אין א טיכעל און אז דער אטענטעטער האט איהם געווארפען אין דער ריכטונג פון קעניג, דערביי האט דער רעוואלווער א קלאפ געטון דאס פערד. לויט דער „איווינינג סטאנדארד" האט דער אטענטעטער געוואלט שיסען, אבער דער רעוויאלווער האט זיך פערהאקט.

(ווייטער זעה 4-טע זייט)

50 טויזענט מענער און פרויען

ארגאניזירט אין דער יודישער זעלבסט=שוץ אין א"י

לאנדאן, 16 (יט"א טעלעגראפיש)

„ניוס קראניקל" ברענגט היינט א סענסאציאנע־לען בעריכט פון ארץ-ישראל. לויט דער צייטונג זאל אין ארץ-ישראל עקזיסטירען א בריים-פערצווייגטע גוט-ארגאניזירטע יודישע זעלבסטשוץ, וואס בע־שטעהט פון 50 טויזענד מענער און פרויען. די דאזיגע ארגאניזאציע האט א פערצווייגטע ראדיא־נעץ, מיט דער הילף פון וועלכער עס ווערט תיכף מיטגעטיילט פון יעדען פאל, ווען עס דראהט נאר א סכנה. די זעלבסטשוץ איז גוט בעוואפענט און איז פערזעהן מיט מאשינען-געווערן, ביקסען, רעוואלווערען, באמבעס און גראנאטען.

לויט ווי די צייטונג ווייסט ווייטער צו דערצעה־לען, איז די ארץ-ישראל-רעגירונג גוט אינפארמירט וועגען דער יודישער זעלבסטשוץ.

געפונען א געהרג'עטען יוד נעבען ראשון לציון

ירושלים, 16 (יט"א טעלעגראפיש)

שבתאי עפשטיין, 21 יאהר אלט, א פער־וואלטער פון א פרדס, איז געפונען געווארען טויט נעבען ראשון-לציון. עס איז נישט בעוואוסט, צי ער איז דערהרגעט געווארען, אדער עס איז גע־שעהן אן אומגליקס-פאל.

געלונגען צו בעזייטיגען די געפאהר פון אפשטעלען די עליה

לאנדאן, 16 (יט"א טעלעגראפיש)

ווי יט"א דערוואוסט זיך, איז געלונגען צו בעזייטיגען די געפאהר פון אפשטעלען די עליה. עס איז אויך בעוואוסט, אז די קעניגליכע קאמיסיע וועט ארויספאהרען קיין ארץ-ישראל ערשט נאכדעם ווי אין לאנד וועט זיין אינגאנצען רוהיג. די ציוי־ניסטישע פיהרער זענען בייגעקומען א רייה שווערינ קייטען אין דער עליה-פראגע. די אנהענגער פון אפשטעלען די עליה אין ענגלישען קאבינעט האבען זיך ארויסגעוויזען אין דער מינדערהייט. צו דער דאזיגער מינדערהייט געהערען צוויי מיניס־טארען: מיניסטער אידען און דער קריגס-מיניסטער.

אנו מביעים מקרב לב רגשי השתתפות לעסקן הציוני הנכבד, חבר הועד המרכזי להסתדרות הציונית בפולניה והועד הציוני בלודז, מר **משה לימון**
בצערו הגדול למות עליו

אמו ז"ל

בעבודתו המסורה לתחית עמנו וארצנו ימצא את נחומיו.

ועד ההסתדרות הציונית
הועד של קרן-היסוד
קרן-הקימת לישראל
ועד בית-הכנסת „אהל-יעקב"
חברי הלשכה הציונית בלודז.

דאס אפשטעלען די עליה

קען ארויסרופען א ערנסטע רעאקציע און בעדויערענסווערטע קאנסעקווענ־צען — ערקלערט בן-גוריון

לאנדאן, 16 (יט"א טעלעגראפיש)

בן-גוריון האט היינט אויף א פריוואטער פער־זאמלונג גערעדט וועגען דער לאגע אין ארץ-ישראל. בן-גוריון האט ערקלערט, אז דער ישוב פילט זיך פעסט און זיכער און איז ענטשידען געגען אפשטע־לען די עליה. דער ישוב איז איבערצייגט, אז די ענגלישע רעגירונג וועט זיך נישט אונטערגעבען דעם אראבישען טעראר און נישט נאכגעבען די פאדערונג אפצושטעלען די עליה, ווייל דאס וואלט געקענט ארויסרופען אנ'ערנסטע רעאקציע מצד דעם גאנצען יודישען ישוב און אויך בעדויערנסווערטע קאנסעקווענצען. די זיכערקייט אין לאנד איז פול־שטענדיג גאראנטירט א דאנק דער ווירקונג פון פאליציי.

די לעצטע מאָדעלען זומער=שיך ווי אויך א גרויסער אויסוואהל פון פלעטשאנקעס
בעקומט מען נאר ביי
A. Ogórek
Łódź, Zawadzka 11
tel. 202-86
בעמ.: א ספּעציעלער אויסוואהל פון מענער-פלעטשאנקעס!

פאר קראנקע און רעקאנוואלעסצענטען
אריגינעלע רויט-וויינען ווי אויך אונגאר-וויינען
אין דער בעסטער קוואַליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען בעקומט מען אין דעם לאנג=בעקאַנטען וויין-געשעפט פון
אינה. ישראל שיקיער
ע. שיקיער
איצט שרודמיעסקא 3
טעל. 107-84

אכטונג, קאנקורענץ=פרייזן!
הערן=שניידער=מייסטער
א. ח. קוטשינסקי,
13 נארוטאוויטשא 13
קווער אָפיצינע, 1-טער שטאָק. טעל. 247-90
מאַכט בעקאַנט, אז צום פריהלינג און זומער=סעזאן ווערן אָנגענומען אַלערליי בעשטעלונגען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות מיט די נייעסטע מאָדעלען.
ערשטקלאַסיגע אַרבייט! מעסיגע פרייזן!
בעמ.: געלעגענהייטליך צו פערקויפען אַלפּאַגענע רעשטלעך אויף יופּיצעס און מאַרינאַרקעס.
קומט און איבערציינט אייך!

מזל-טוב
צו דער חתונה פון אונזער פריינד
יצחק געלצמאן
מיט רוזשא ניעכטשיצקא
אונזערע הארציגסטע גליקוואונשען
שלמה משה בערלינער
פראניא און יוסף בערקאן

KOLUMNA • PENSJONAT
S. Szlezynger
ul. Warszawska róg Słonecznej
הערליכער וואַלד, זוניגע צימערן, שענסטע געגענד פון קאָלומנע, אין יעדען צימער הערליכע טעראַסען, געשמאַקע ריטועלע קיך, פיינע בעהאַנדלונג, נאָר אין קאָמפאָרט פּענסיאנאט שלעזינגער.
פרייז 5 זל.

פראָפ. לוין=וועבער=מייסטער=פּפּראַיין ל' בושעושינער 7.
אין צוזאַמענהאַנג מיט די גרויסע-שיקטע פאָדערונגען צו די פאַבריקאַנטען, קומט פאַר זונטאַג, דעם 19-טען ד. ח. 7 אָוועגד אין אייגענעם לאָקאַל בושעזשינער 7, אַ גרויסע
פערזאמלונג
מיטגלידער און נישט - מיטגלידער ווערן געבעטען צו קומען פינקטליך.
די פערוואלטונג.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער געעהרטען שעף ה' יצחק מאיר פּאסמאניק צוליבן טויט פון זיין געליבטען זוהן
נ"ע עקיבא עזריאל
זייט געטרייסט!
די אַרבייטער
פון דער פירמע
י. א. פּאסמאניק

רגשי תנחומים לחברי וידידי
מר משה לימון
למות עלך
אמר ז"ל
בעבודתו לבנין ארצנו ותחית שפתנו ועמנו – תנוחם.
שמואל לעוו.

געדענקט, שטשעשליווי
ביי
א גרויסער אויסוואהל פון אריגינעלע בילליגער און טאמאשאווער סחורות
אויף אנציגער און פאלטענס
פון די בעסטע קוואַליטעטען ווי אויך פערשידענע רעשטעו
מיט 30% בילליגער
קומט און איבערציינט אייך!
R. Szczęśliwy
לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5
טעל. 156-09.
געדענקט פראנט II שטאָק.

Nowy-Otwock
דאָס בעסטע אָפּרוה-ווינקעל און די בעסטע ערהאָלונג איז נור אין גוט-בעקאַנטען כשר'ן
פּענסיאנאט באמבערג
פאַר פאַמיליעס גרויסע הנחה-פרייזען; ערשטקלאַסיגע בעדינונג!
— דער באַגאַזש ווערט פון לאָדז אויס איבערגענומען. —
אינפאָרמאַציעס אין דער עקספּעדיציע „ISKRA“, אָגראָדאָווע 2.

גינעקאלאגישער אמבולאטאריום
ביים
„לינת הצדק“
צעגעלניאנא 17.
טעל. 115-11
איז טעטיג יעדען טאָג פון 9—10 פריה און פון 3—4 נאָכמ.
אונטער דער ליִיטונג פון די בעסטע דרצטליכע ספּעציאַליסטען.

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער מיטאַרבייטערין מלכה לאסק צוליב'ן טויט פון איהר געליבטען פאטער
בעריש נ"ע
שטאפערינס
פון דער פירמע
נאלדלוסט

מזל-טוב
אונזער חשובי מיטגליד
חביבה פארעל און פרוי
צום געבורט פון זייער ערשט זוהנדעלע
ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב און זיי זאָלען דערלעבען פון איהם פיל נחת און א גרינגע דערציהונג.
די חברה „כנסת בחורים“
לאָדז, פעפער-גאַס 17.

Mgr. Praw
Ludwik Goldkorn
Tłumacz Przysięgły
dla języków:
niemieckiego
hebrajskiego
i żydowskiego
Al. I Maja 9, tel. 114-50
przyjmuje od 11—2 pp. i od 4—7 w.

דערמיט האָב איך דעם כבוד מיטצוטיילען דער ג' קונדשאַפט, אז די שוין גוט=בעקאַנטע
„MLECZARNIA WOLFA“
איז געוואָרען איבערטראגען אויף
זאוואדזקא 4
טעל. 209-49
און איך גיב ווייטער ארויס פריהשטיקען, יארסקע מיטאגן אויך קאלאציעס
און איך האָף, אז מיינע קונדען וועלען מיך ווייטער בעזוכען.
מיט אכטונג
ראובן וואלף.

וואורשטען=מאכער
פון לאָדז!
פאָהרענדיג פון בראַזיליען קיין פוילען דורך Gdynia איז אויך געפאָהרען א וואורשטען-מאַכער מיט א פרוי מיט צוויי קינדער פון לאָדז, ביי וועלכען איך האָב געבאָרגט 30 זלאָטעס. כ'בעט מיר צו שרייבען די אַדרעס מיט א סימן, וועל איך אָפּשיקען מיט דאַנק.
מיט אַכטונג
Ch. Szczupak.

אכטונג, פארבען=הענדלער!
עס ווערט בעקאַנט געמאַכט, אז דאס בעוואוסטע
פארבען=געשעפט א. פ.
„ל. ה. בערגער“
לאדז, דרעוונאווסקא 5, טעל. 133-39
איז ווידער געעפענט און עמפּפעהלט זיך די געעהרטע לאָדזער און פּראָווינצער קונדשאַפט.

אייער פּערזענליכער אינטערעס
נאָר צו קויפען די וויינען
מיט דער מאַרקע
„באַרוין“
נאוואמיעסקא 30,
טעל. 210-58
וועלכע גאַראַנטירט אייך געניוס און צופרידענהייט פאַר ביליג געלד.

וויכטיג פאר
ברוך=קראנקע

(רופּטורען) זאָווי פון פערקרימונגען פון רוקען-ביין (הויקערס), פּאַראַליזשען, ביין-שווינדזוכט, פלאטפוס און פערשידענע אנדערע פערקריפּלונגען=ליידענדע.
פאַר פערשידענע אַרט רופּטורען פערעלטערטע און די געפערליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער ספּעציעלע אָרטאָפּעדישע הייל-באַנדאַזשען לויט מיין מעטאָדע היילן און בעזייטיגען ראַדיקאַל יעדן איינציגן בראָך.

ביי מאָגען און קישקע - זענקונג ספּעציעלע אינדיווידועל צוגעפּאַסטע לייב-הייל-באַנדאַזשען.
פאר הויקערס ספּעציעלע גאָרסעטען און גלייכהאַלטערס.
געגען ביין-שווינדזוכט ספּעציעלע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען פון אַלע סיסטעמען.
געגען שמערצענדע פלאטפיס ספּעציעלע אָרטאָפּעדישע איינלאָגען לויט גיפּס-מאָדעלען.
געגען קרומע אדערן ספּעציעלע גומי-שטרימפּ לויט מאָס.
קינסטליכע הענד און פיס
ספּעציעלע הייל=אָרטאָפּעדישע אנשטאַלט
ספּעצ. אָרטאָפּעד
א. פּעטריקעוויטש, לאדז
9 פּיראמאָוויטשא 9, טעל. 177-09 (פריהער אָלגינסקא
אַכטונג! קראַנקע מוזען זעלבסט ערשיינען.
טויזענטער דאַנקזאַגונגען קענען בעוויזען ווערען

איך זוך צו קויפן
קאריער=שטיהלען
36 צמ.
קאנוס - שירמאשין
42 צמ.
אויך טרייב און שפּול-מאשינען אין גוטען צושטאַנד.
אָפערטען פאַר „מאשינען“ אין דער אַדמיניסטראַציע.

כעם ש-באַקטעריאלאגישער לאַבאָראַטאָריום
פ. שאַץ, לאדז
פּיעטריקאָווער 37

אכטונג אכטונג
100=טער מענשען
האָבען זיך שוין איבערצייגט, אז די בעסטע היגיענישע טאַפּטשאנען, סאָזשטעטקעס און מאטראצען
ווי אויך פערשידענע טאַפּעציר - אַרבייט זענען נאָר צו בעקומען אין דער 1=טער לאָדזער ווערקשטאַט פון אויסגעבעסערטע היגיענישע טאַפּטשאַנען און מאַטראַצען
„ZURMA“ א. פ.
אינה. ל. מרוז
Łódź, Cegielniana 58
סאָלידע און פּינקטליכע אויספיהרונג

וויכטיג פאַר מענער
צום זומער=סעזאן!
ווער ס'וויל טראגען
הויזען
לויט דער לעצטער פּאַריזער מאָדע, זאָל זיך ווענדען נאָר צום ערשטקלאַסיגען ספּעציאַליסט פון הויזן, וועלכער איז צוריקגעקומען פון פּאַריז
A. Fajwlewicz
אַל. 1 מאַי 2, פראָנט, 1 שטאָק
ערמעסיגטע פרייזען!
קומט און איבערצייגט אייך!

קאנפערענץ פון די 5 לאקארנא־מלוכות

מיט דער באטייליגונג פון דייטשלאנד פאדערט די ענגלישע רעגירונג

לאנדאן 16 (ספ. טעל.)

דער בריטישער קאבינעט האט היינט אפגעהאל־טען א בעראטונג וועגן דער אויסערליכער פאליטיק דעם רעזולטאט פון דער בעראטונג האט מיני. אידען מיטנאנשטיילט נאכמיטאג די אמבאסאדארען פון פראנקרייך און בעלגיען, ווי מען דערוויסט זיך, האט זיך דער קאבינעט געשטעלט אויפ'ן שטאנדפונקט, אז די קאנפערענץ, וואס האט געזאלט פארקומען אין בריסעל בכדי זיך צו בעראטען צוליב דעם, וואס דייטשלאנד ענטפערט נישט אויף דעם ענגלישען פראגע־בויגען, איז שוין איצט נישט אקטועל. דער קאבינעט האט אנטדעקט, אז איצט קען זיין צוועק־מעסיג נאר א קאנפערענץ פון 5 מלוכות מיט דער באטייליגונג פון דייטשלאנד. עס דארף אלץ געטון ווערען בכדי אויסצומיידען דאס איינטיילען פון איי־ראפא אויף צוויי פייגדליכע לאגערן.

נעמענדיג אבער אין אכט די פאדערונגען, וואס עס האבען ארויסגערוקט פראנקרייך און בעלגיען, האט דער בריטישער קאבינעט געפינען פאר מעגליך אפצוהאלטען אין בריסעל א קאנפערענץ פון פראנק־רייך, ענגלאנד, בעלגיען און פארהעלטענעם שטרמין אבער מיט א פולשטענדיג נעענטראכטער און בעגרע־ניצטער טאג־ארדענונג. די דאזיגע קאנפערענץ זאל נאר דינען אלס צוגרייטונג צו דער קאנפערענץ פון די 5 לאקארנא־מלוכות.

ענגלאנד וועט גאראנטירען פאר די מערב־גרעניצען

לאנדאן 16 (ספ. טעל.)

רויטער מעלדעט: דער קאמיטעט פאר אויסער־ליכע ענינים פון דער גרופע דעפוטאטען פון דער רעגירונגס־מערהייט, איז זיך היינט צוזאמענגעקומען אין פארלאמענט און דעבאטירט איבער דער לאגע וואס איז געשאפען געווארען דורך דעם דייטש־עסטרייכישען אפמאך. מען איז געקומען צו א הסכם, אז די בריטישע פארפליכטונגען דארפען זיך בעגרענעצען צו די גרעניצען, וואס זענען פעסטגע־שטעלט געווארען דורך דער עפענטליכער מיינונג פון ענגלאנד און די דאמיניומס. עס איז פעסט־געשטעלט געווארען, אז די זיכערקייט פון די גרעני־צען פון פראנקרייך, בעלגיען און האלאנד, ליגען אין די אינטערעסען פון ענגלאנד.

—*×*—

אביסינישע אפטיילונגען זיך ארייגעריסען קיין אדיס־אבעבא און הארער

א טייל פון די איטאליענישע גארניזאנען זענען אויסגעשאכטען געווארען

פאריז, 16 (ספ. טעל.)

פערשידענע טעלעגראפען־אגענטורען, הויפט־זעכליך ענגלישע, האבען היינט אינדערפריה מיט־געטיילט, אז אפטיילונגען אביסינישע מיליטער, אויסנוצענדיג די רעגען־צייט, זענען אריין קיין אדיס־אבעבא ווי אויך קיין הארער און האבען דארט אנגעמאכט גרויסע פערוויסטונגען און אויס־געשאכטען א טייל פון די גארניזאנען.

ווי מען שמועסט, זאל גענעראל גראציאני זיין שווער פערוואונדעט, לויט אנדערע ידיעות, אפילו דערהרג'עט.

ווי עס מעלדעט דער לאנדאנער קארעספאנ־דענט אין דער „פוריער"־אגענטור זענען די אנ־פאלען אויף אדיס־אבעבא און הארער מעגליך געווען צוליב דער איינטיילונג פון דער איטאליע־נישער ארמעע אויף גרויסע אפשניטען, וואס זענען ספעציעל בעדראהט.

אין דער איטאליענישער פארשטעהערשאפט אין פאריז ערקלערט מען, אז עס זענען היינט נישט אנגעקומען קיין שום ידיעות פון אדיס־אבעבא קיין רוים. דעריבער זענען די דראמאטישע ידיעות פון מזרח־אפריקע נישט אפגעלייקענט און נישט בעשטעטיגט געווארען. דאגעגען איז אמת, אז צוליב דעם, וואס די באהן־קאמוניקאציע איז אי־בערגעריסען איז לעצטענס קיין איין צוג נישט ארויס פון דזשיבוטי קיין אדיס־אבעבא. די הויפט שטאט. ווי עס מעלדעט „נייס־קראניקל", האט נאר לעבענסמיטעל אויף 6 טעג. צוליב די רעגענס איז דאס צושטעלען לעבענסמיטלען זעהר בע־שווערט.

די ידיעות פון אדיס־אבעבא האבען ארויס־גערופען א גרויס אויפזעהען, בעזונדערס אין לאנדאן. „מאנטשעסטער גארדיען" שרייבט, אז די אקופאציע פון אביסיניען איז פארגעקומען אויף א בלוט־ארטיגען אופן און איז דעריבער געווען שלעכט ארגאניזירט, עס זענען אלזא מעגליך פערשידענע איבערראשונגען.

רוים, 16 (ספ. טעל.)

דאס קאלאניען־מיניסטעריום לייקענט ענטשי־דען אפ די קלאנגען וועגען דעם, אז דאס אביסי־נישע מיליטער זאל האבען אטאקירט די איטאליע־נישע גארניזאנען אין אדיס־אבעבא און הארער; אין אביסיניען ווערט געזאגט אין קאמוניקאט, הערשט רוה, און זייט דעם אטאק צווישען אקאקי און מאדיא איז קיין אטאקעס אויף די באהן־ליניע נישט פארגעקומען.

טאג־טעגליך

היטלער'ס ריקצוגען

די דייטש־עסטרייכישע פערשטענדיגונג הערט נישט אויף צו זיין די הויפט־טעמע פון די אינטער־נאציאנאלע פאליטישע געשפרעכען. עס הערען זיך פערשידענע שטימען אבער אלע זענען מסכים אין איינעם: אין דער אויפריכטיגקייט פון היטלער'ס האנדלונג אין דער עסטרייכישער פראגע קען מען ווייניג גלויבען.

אין די אויסלענדישע פאליטישע קרייזען שטעלט מען זיך די פראגע, וואס האט היטלער'ן געקענט בעוועגען זיך אפצוזאגען פון איינעם פון זיינע הויפט פונקטען פון זיין פראגראם — פון דעם „אנשלוס". מען דערמאהנט אבער, אז דאס איז נישט דער ערשטער היטלער'ס ריקצוג, אז אויך דער נישט־אנגרייפס־אפמאך מיט פוילען אויף 10 יאהר איז אין א געוויסער הינזיכט אן אפווייכונג פון דעם פראגראם, וואס איז ענטהאלטען אין זיין בוך „מיין קאמף".

פון דער אנדערער זייט ווייסט מען אבער אן, אז די פערשטענדיגונג מיט עסטרייך איז אייגענטליך א מאראלישער „אנשלוס", נאך וועלכען עס מוז קומען דער פאקטישער, מאטעריעלער „אנשלוס".

ווי מען שמועסט, זאל א חוץ דער אפיציעלער פערשטענדיגונג צווישען עסטרייך און דייטשלאנד, געשלאסען ווערען אויך א ריה געהיימע אפמאכען. וועגען דעם קורסירען פערשידענע ווערסיעס. לויט איין ווערסיע איז צווישען בערלין און ווין געשלאסען געווארען א מיליטערישער אפמאך, לויט וועלכען עסטרייך פערפליכטעט זיך צו פערגרעסערן איהר ארמעע ביז 300,000 מאן. א צווייטער אפמאך איז ווידער נוגע דער האבסבורגער פראגע. היטלער האט געפאדערט, אז אין משך פון 10 יאהר זאל די האבסבורגער פראגע בכלל נישט בעריהרט ווערען שושניג האט דערויף נישט געוואלט מסכים זיין. ענדליך איז געקומען צו אן אויסגלייך און שושניג האט אונטערגעשריבען א אפמאך, לויט וועלכען די האבסבורגער פראגע „איז דערוויילע נישט אקטועל".

דער מעקלער אין גאנצען געשעפט, מוסאליני, האט אבער אממייסטען געוווינען פון דער דייטש־עסטרייכישער פערשטענדיגונג. דער איטאליענישער דיקטאטאר האט אויסגעשפילט ביידע צדדים. ער האט דערגרייכט, אז די סאנקציעס זענען אפגע־שטעלט געווארען — דאס האט געזאלט זיין דער פרייז פון צוריקקעהרען צום פאקט פון שטרעזא. און פון דער אנדערער זייט האט ער ארויסבע־קומען פון היטלער'ן די אנערקענונג פון עסטרייכס אומאפהענגיגקייט.

קיין גרויס צוטרוי מוז אבער מוסאליני נישט האבען צו זיין „אידעען"־חבר היטלער, ווייל ווי מען שמועסט, זאל צווישען דייטשלאנד און עסטרייך זיין א דריטער געהיימער אפמאך, וואס איז געשלא־סען געווארען אויסדריקליך לויט דער איניציאטיווע פון מוסאליני'ן. לויט דעם דאזיגען אפמאך רייסט עסטרייך איבער די פערשטענדיגונג מיט דייטש־לאנד אין פאל, ווען די לעצטע וועט להיפוך צו דער געשלאסענער פערשטענדיגונג, זיך אריינמישען אין די אינערליכע ענינים פון עסטרייך.

די פארטנערען זעהט אויס, האבען ווייניג צוטרוי איינער צום צווייטען.

ש.

לויה פון די 5 זקנים וואס זענען אומגעקומען איז פינסק

פינסק, 16 (יט"א טעלעפאניש)

היינט איז פארגעקומען די לויה פון די פינף יודישע זקנים, וואס זענען אומגעקומען אין די פלאמען בעת דער שרפה אין פינסק.

בעת דער לויה האבען זיך אפגעשפילט הארצ־רייסענדע סצענעס. מספיד געווען די קרבנות האט הרב הורוויטש.

פאליטישער מארד אין בוקארעשט

בוקארעשט, 16 (ספ. טעל.)

12 אנפאלער האבען היינט ערמארדעט מיט רעוואלווער־שאסען דעם געוו. דעפ. מיכאל סטע־לעסקו, וועלכער איז ארויסגעטרעטען פון דער אויפגעלעזטער „אייזערנער גווארדיע" און גע־פיהרט געגען איהם א קאמפאניע אין דער פרע־סע. דער מארד איז אויסגעפיהרט געווארען אין שפיטאל, וואו סטעלעסקו האט זיך געפינען אויף קוראציע. 12 סטודענטען זענען ארעסטירט גע־ווארען.

ארעסטירט דעם רעדאקטאר פון יודישען „דאנציגער עכא"

דאנציג, 16 (ספ. טעל.)

דער רעדאקטאר פון דעם דאנציגער ארגאן „דאנציגער עכא". וואלטער קלעמאן איז צוליב אומבעוואוסטע סיבות ארעסטירט געווארען, ווי בעוואוסט זענען צוויי פריהערדיגע רעדאקטארען פון דער דאזיגער צייטונג ארויסגעשיקט געווארען פון דאנציג.

ענגלאנד וועט נישט אפטרעטען קיין קאלאניעס פאר דייטשלאנד

לאנדאן 16 (ספ. טעל.)

פרעמיער באלדווין האט אויף א אנפראגע אין פארלאמענט ערקלערט, אז דער קריגס־מיניסטער פון דרום אפריקא, האט נישט געהאט קיין שום יסוד צו גלויבען, אז די פאדערונג צוריקצוגעבען דייטשלאנד די קאלאניעס און דער דייטשער וואונש אין דער פראגע וועלען גינסטיג אויפגענומען ווע־רען דורך דער ענגלישער רעגירונג.

פארלאמענט אנגענומען די רעפארם פון סטאטוט פון דער פראנצויזישער באנק

פאריז, 16 (ספ. טעל.)

דער פארלאמענט האט היינט אנגענומען איינעם פון די וויכטיגסטע רעגירונגס־פראיעקטען, וואס זענען נאך אנגעקינדיגט געווארען בעת דער וואהל־קאמפאניע, און נעמליך, דאס געזעץ וואס ענדערט דעם סטאטוט פון דער פראנצויזישער באנק.

געהיימנישפול פערשוואונדען געווארען ד"ר דראבנער

ווארשא. 16 (ספ. טעל.)

זייט איניגע טעג איז אויף א געהיימניש־פולען אופן פערשוואונדען געווארען ד"ר באלעס־לאוו דראבנער דער געוו. פיהרער פון די אונאפ־הענגיגע, וועלכער איז שפעטער איבערגעגאנגען צו די פ.פ.ס.

זייט א געוויסער צייט איז דראבנער פער־שווינדען. ווי מען נעהמט אן איז ער אריבער קיין ראטען־פערבאנד, ווייל מען האט איהם גע־זעהן נאהענט פון דער גרעניץ.

קאמעראדשאפט און ברודערליכקייט פון די רעליגיאנען

רעדע פון אויבערראבינער פון ענגלאנד אויפ'ן וועלט־קאנגרעס פון רעליגיעס

לאנדאן (ט"א) אין לאנדאן איז די טעג פאר־געקומען א סעסיע פון „וועלט־קאנגרעס פון די רע־ליגיאנען" איינע פון די זיצונגען פון קאנגרעס איז פארגעקומען אונטער'ן פארזיץ פון אויבער־ראבינער פון ענגלאנד ד"ר י. ה. הערץ, וועלכער האט געהאלטען א רעדע וועגען דעם מהות און אויפגא־בען פון קאנגרעס פון יודישען שטאנדפונקט.

א וועלט־קאנגרעס פון רעליגיעס, האט הרב ד"ר הערץ געזאגט, מוז בעקעמפט ווערען פון אמת'ע רע־ליגיעזע מענשען, אויב זיי גלויבען, דאס אזא קאנג־רעס קען ארייגפיהרען אין א טעות האלב־געבילדעטע דאס אלע רעליגיעס זענען גליך איינע צו די אנדער־רע און דאס מען קאן זיי אלע פעראייניגען כדי צו שאפען א מין אוניווערסאלע רעליגיע. דאס איז פונקט אזוי אוממעגליך, ווי דורך דער פערמישונג פון אלע שפראכען זאל געשאפען ווערען איין וועלט שפראך. היות די פערשידענע אמונות שטעהען נישט אויף א גלייכער פלאך, איז עס די אויפגאבע פון יר־דענטום, ווי דאס האט געהאט ערקלערט א ענגליש־יודישער פראפעסאר, צו לערנען די וועלט, אז עס זע־נען פארהאנען פאלשע געטער און פאלשע אידעאלען ווי אויך ווי אזוי מען קען נעגענשטעלען דעם אמת'ן בוהרא־עולם. די רעליגיעס זענען פערשידען נישט בלויז אין דברים־שבאמונה, געבאטען און פילאזא־פישע טעאריעס, נאר אויך בנוגע דעם נאכדרוק, וואס זיי לעגען אויף די עטישע פליכטען פון די מענ־שען.

אנדערש אפער פאלט אויס די בעאורטיילונג וועגען וועלט־קאנגרעס פון רעליגיעס, האט הרב הערץ ווייטער געזאגט, ווען עס ווערט קלאר געמאכט, אז די איינציגע אויפגאבע פון קאנגרעס איז צו בע־קעמפען די שלעכטע מידות פון די מענשען און צו זארגען פאר דעם געמיינזאמען וואויל פון אלע די, וואס זענען בעשאפען געווארען בצלם־אלקים, צו פערשפרייטען קאמעראדשאפט און ברודערליכקייט צווישען די אנהענגער פון פערשידענע אמונות, וואס איז היינט צו טאג אזוי נויטיג אלע פעלקער פון דער וועלט, געבען צו פערשטעהן, אז בלייבענדיג ביי איינענער ראסע, נאציאנאליטעט און אמונה דארף מען שטרעבען פאר דער צוזאמענשליסונג פון דער גאנצער מענשהייט, אהן דער געפאהר פון זעלבסטפערניכטונג. בלויז אזוי ארום קענען די פער־שידענע רעליגיעס ריטען די היינטצוטאג אזוי שווער גענרובטע מענשהייט.

אונזער ווארט

די קעניגליכע קאמיסיע

אין דער עליה־פראגע איז אריינגעטרעטען א געוויסע ענטשפאנונג, עס דראהט שוין נישט קיין דירעקטער עליה־פערבאט. אבער דאך איז די סכנה — דערמיט וואס זי איז אפגעשלעפט געווארען — איגנאנצען נישט פערשוואונדען. להיפוך, זי איז איצט אפשר נאך שארפער און בולטער, עס איז גאנץ מעגליך, אז די ענגלישע רעגירונג שפילט דא א געפעהרליכען שפיל — געפעהרליך, נאטירליך, פאר דעם יודישען אופבוי.

עס איז דאך כאראקטעריסטיש, אז גלייכצייטיג מיט די ידיעות וועגען דעם, אז די געפאהר פון א תיכפ־דיגען אפשטעלען די עמיגראציע איז אפגע־ווענדעט געווארען, קומען אן פון לאנדאן די מעל־דונגען וועגען דער קעניגליכער קאמיסיע. די קא־מיסיע איז שוין נאמינירט און דארף שוין ארויס־פאהרען, הגם עס איז געווען בעשטימט, אז די קאמיסיע וועט פאהרען ערשט נאכדעם, ווי אין לאנד וועט איינטרעטען א בערוהיגונג. צי וויל נישט אמאל די ענגלישע רעגירונג דורך דער הילף פון דער קאמיסיע אדורכפיהרען דאס, וואס עס איז איהר איצט נישט געלונגען? צי רעכענט זי נישט אמאל, אז דורך דער קאמיסיע וועט זי דערגרייכען דעמזעלבען ציל — אפשטעלען די עליה — אויף א לייכטערען און בעקוועמערען פאר איהר אופן?

בכלל איז דער גאנצער ענין פון דער קאמיסיע מיט דעם הויך־קלינגענדען נאמען, פון אנהויב אן שוין געווען פערדעכטיג. צי ווייסט דען נישט די מאנדאטאר־מאכט וועגען אלעם, וואס עס קומט פאר אין לאנד, אויף אהן קאמיסיעס? צי בעקומט זי נישט קיין גענוגע בעריכטען פון דער ארץ־ישראל אדמיניסטראציע? צי זענען דאן מצד די אראבער אנגעקומען וועלכע עס איז קאנקרעטע אנקלאגעס אדער בעשולדיגונגען וועגען עוולות, וואס זיי ליידען אז עס זענען נוצליך, געווען ערשט ספעציעלע קא־מיסיעס אויסצופארשען די ריכטיגקייט פון זייערע אנקלאגעס? עס איז דאך אלץ קלאהר און פער־שטענדליך פאר אלע, און וואס קען דעריבער זיין דער ציל פון א קעניגליכער קאמיסיע און דערצו נאך דמיט אזעלכע ברייטע קאמפעטענצען?

יא, אויך מיר קענען מסכים זיין צו א קאמיסיע, וואס זאל אבער האבען נאר די איינציגע אויפ־גאבע: אויסצופארשען וואס איז געווען די סיבה דאס די אונרוהען זענען נישט באלד דערשטיקט געווארען? ווער איז שולדיג וואס מען האט דער־לאזט, אז זיי זאלן זיך אזוי פונאנדערוואקסען, בעת עס איז פאר אלע קלאר, דאס שוין אין די ערשטע טעג איז מעגליך געווען צוריקצושטעלען די ארדנונג? דאס דארף די קאמיסיע פעסטשטעלען און ציהען דערפון די געהעריגע קאנסעקווענצען. אלע אנ־דערע אויפגאבען קענען צו גארנישט דערפיהרען און וועלען נאר ברענגען שאדען.

מען דארף זיך דעריבער נישט לאזען בערוישען פון דעם איצטיגען נצחון אין לאנדאן. די ציוניסטישע פאקטארען האבען אפשר מיט נישט קיין קלענערן אייפער געדארפט קעמפען געגען דעם ארויסשיקען די קעניגליכע קאמיסיע, ווי געגען אפשטעלען די עליה. ווייל אויב די קעניגליכע קאמיסיע פאהרט יא, דאן איז די גזרה נאר אפגעלעגט געווארען, אבער נישט בטל געווארען.

ס.

אנטיסעמיטיזם, ראסען-האס און היטלעריזם

נעכטיגער רעפעראט פון סטיפען ווייז אין ווארשא

ווארשא, 16 (טעלעפאניש)

היינט אין אוונט איז אין טעאטער „נאָוואָשטשי" פארגעקומען דער רעפעראט פון ד"ר סטיפען ווייז וועגען דער לאגע פון די יודען אין דער וועלט.

צום רעפעראט, וואס האט געדויערט איבער צוויי שעה איז געקומען א גרויסער עולם און דער זאל איז געווען פיל געפאקט. סטיפען ווייז האט אנגעהויבען זיין רעפעראט מיט דער ערקלערונג, אז עס וואלט איהם געווען בעקוועמער צו רעדען ענגליש, בכדי אבער צו ווערען פערשטאנען דורך דעם עולם, וועט ער רעדען אין א קאנגרעס-דייטש, וואס איז פאר איהם אליין ווייניגער פערשטענדליך.

אין זיין רעפעראט האט ד"ר סטיפען ווייז ארומגערעדט די לאגע פון די יודען אויף דער וועלט. ער האט אנגעוויזען אויף דעם געוואלדיגען וואוקס פון **אנטיסעמיטיזם. ראסען-האס. היטלעריזם.** עס איז דעריבער שוין איצט געקומען די העכסטע צייט, דאס גאנצע יודישע פאלק צו ארגאניזירען און אקעגענשטעלען די פיינדליכע כחות א פעראייניגט יודיש פאלק. מען מוז זיך אקעגענשטעלען די מאראלישע און פיזישע אנגריפען אויף אונזערע ברידער אין דער גאנצער וועלט, ווייל **אז מען שלאגט אונזערע ברידער אין פשיטים, פיהלען מיר עס פונקט אזוי גוט אין ניו-יארק און אומעטום,** וואו עס געפינען זיך יודישע מאסען. מיר מוזן דעריבער זיך אלע פעראייניגען בכדי זיך צו שיצען:

סטיפען ווייז האט דאן ווייטער גערעדט וועגען דעם ווי אזוי ער איז צוזאמען מיט זיין פריינט **פאדארעווסקי אוועק צום פרעזידענט ווילסאן און האבען אינטערווענירט, אז בעת די שלום-אונטערהאנדלונגען זאל מען נישט פערגעסען אין פוילען.** ער האט אזוי ארום מיטגעהאלפען צו שאפען דאס אונאפהענגיגע פוילען.

דאן נעהמט סטיפען ווייז איבער צו רעדען וועגען דעם יודישען קאנגרעס, וואס וועט זיין א גרויס געשעהעניש אין דעם יודישען לעבען אין דער וועלט. עס איז פאר מיר דער גרעסטער כבוד — זאגט סטיפען ווייז — וואס איך בין אויף די ווארשעווער גאסען אזוי ווארים בעגריסט געווארען דורך אונזערע ארימע ברידער. איך האב שוין לאנג געשטרעבט צו בעזוכען מיינע יודישע ברידער אין מזרח-אייראפא, איך האב זעהר געשטרעבט צו זיין אין ווילנא, אין דער ירושלים-דליטא און אין **לאדז — דער שטאט פון יודישער ארבייט.** צום בעדויערען האב איך איצט נישט די מעגליכקייט דערצו. איך בין אבער מבטיח, אז אויב איך וועל דערלעבען וועל איך דעם קומענדיגען יאהר ספעציעל קומען קיין פוילען בעזוכען די דאזיגע שטעט.

ווייטער רעדט סטיפען ווייז וועגען דער לאגע אין ארץ-ישראל, ער פארערט אויף נישט צו פערצווייפלען. עס זענען איצט אין ארץ-ישראל געפאלען 44 יודישע קרבנות, אבער זיי זענען געפאלען פאר דער צוקונפט פון יודישען פאלק.

דאן רעדט סטיפען ווייז וועגען דער לאגע פון די יודען אין פוילען, ער רופט נישט צו פערצווייפלען, אבער עס וואלט גלייכער געווען — זאגט סטיפען ווייז, אז די פוילישע יודען זאלען ווייניגער זיך ווענדען נאך הילף און מעהר זיך **אויסלערנען סעמפען פאר זייערע רעכט.**

צום סוף האט סטיפען ווייז פארגעלייענט א בריף, וואס ער האט בעקומען פון פרעזידענט רוזוועלט וועגען יודענטום און ציוניזם. און ער ענדיגט, אז הלוואי זאלען שוין בקרוב קומען קיין אמעריקא פוילישע יודען און דארט פארלייענען אזעלכע בריף וועגען יודענטום און ציוניזם געשריבען פון פוילישע הויכע מלוכה-מענער.

פרעסע-קאנפערענץ מיט ד"ר סטיפען ווייז אין ווארשא

ווארשא, 16 (יט"א טעלעפאניש)

דער ארגאניזיר-קאמיטעט פארן יודישען וועלט-קאנגרעס אין ווארשא האט איינגעארדענט א פרעסע-קאנפערענץ מיטן גאסט פון פוילישען יודענטום ד"ר סטיפען ווייז.

ד"ר סטיפען ווייז האט אין אנהויב ערקלערט אז שוין פון לאנג איז געווען זיין שטרעבען צו בעזוכען דאס פוילישע יודענטום, וואס איז דער צווייט גרעסטער יודישער קיבוץ אויף דער וועלט. ער האט שטענדיג געשטרעבט צו בעזוכען קראקא, ווילנא, זעהען די אלטערטימליכקייטען.

ד"ר סטיפען ווייז האט ערקלערט, אז צום בעדויערען קען ער נישט בלייבען א לענגערע צייט אין פוילען. ער מוז איצט זיין אין לאנדאן וואו ער ארבייט צוזאמען מיט ווייצמאנען און בן-גוריון געגען דעם אטענטאט אויף דער יודישער עליה קיין ארץ-ישראל.

דאן האט ד"ר סטיפען ווייז גערעדט וועגען זיין בעציהונג צו פוילען צו וועלכער ער פיהלט א שטארקען סענטימענט, בעזונדערס צו פארערעווסקי מיט וועלכען ער האט אין יאהר 1916 צוזאמענגעארבייט. צוזאמען מיט פאדערעווסקין — האט סטיפען ווייז ערקלערט — איז ער געגאנגען דאן צו ווילסאנען אין די ענינים פון דער פוילישער אונאפהענגיגקייט. מיט גרויס ווערטאג, האט סטיפען ווייז געזאגט, הער איך איצט וועגען דעם גרויסען עלענד פון די יודישע מאסען אין פוילען.

איבערגעהענדיג צו רעדען וועגען דעם יודישען וועלט-קאנגרעס, האט סטיפען ווייז אויסגעדריקט זיין בעדויערען, וואס אין אמעריקא האט נישט געקענט אדורכגעפיהרט ווערען קיין וואהלען. אין אמעריקא זענען געגען דעם קאנגרעס נאר די „יאהודים" און די יודישע פאשיסטען.

סטיפען ווייז האט אויך ערקלערט, אז ער גרעניצט זיך אפ פון די יודישע קאמוניסטען און וויל מיט זיי קיין שום געמיינזאמעס נישט האבען.

צום סוף האט סטיפען ווייז ערקלערט, אז דער אנ'אנטי-היטלער באיקאט איז אין אמעריקא נישט אפגעשוואכט געווארען און ער שפילט דארט א בעדייטענדע ראלע.

טראגישער טויט פון אינספעקטאר פון מלוכהשער לופט-פערטיידיגונג ארליטש-דרעשער

(ענדע פון דער ו'טער זייט)

מיטגעפיהל-דעפעשע פון גענ. רידז-שמיגלי

ווארשא, 16 (טעלעפאניש)

דער גענעראל-אינספעקטאר פון די בעוואפענטע כוחות, גענ. רידז-שמיגלי, האט באלד נאכדעם, ווי ער האט זיך דערוואוסט וועגען דעם טראגישען טויט פון גענ. גוסטאוו ארליטש-דרעשער, ארויסגעשיקט צו דער אלמנה פון פערשטארבענעם פאלגענדע דעפעשע:

„איך בעט אנצונעהמען מיינע טיפסטע אויסדרוקען פון מיטגעפיהל צוליב'ן טראגישען אומקומען פון גענ. דרעשער, אין וועלכען די ארמעי האט פערלוירען איינעם פון די העלדישסטע קעמפערישע גענעראלען, און פוילען — איינעם פון די בעסטע און אממייסטען פערדינסטפולע זיהן".

שמיגלי-רידז
דיוויזיע-גענעראל

ביאגראפיע פון גענ. ארליטש-דרעשער

ווארשא, 16 (טעלעפאניש)

דיוויזיע-גענעראל גוסטאוו ארליטש-דרעשער, דער ארמעי-אינספעקטאר, וועלכער איז דעם 4-טען יולי ד. י. בעשטימט געווארען אלס אינספעקטאר פון דער מלוכה'שער לופט-פערטיידיגונג, איז געבוירען געווארען אין 1889 יאהר אין יאדאווא, ראדזימינער פאוויאט. נאכ'ן ענדיגען דאס גימנאזיום אין טשענסטאכאוו, האט ער אין יאהר 1905 גענומען א טעטיגען אנטייל אין קאמף פאר א פוילישער שול.

ער האט שטודירט יורי אין לעמבערג און ליעזש און האט געענדיגט אין יאהר 1914 די האנדעלס-אקאדעמיע אין וואוו און אין דערזעלבער צייט האט ער זיך ארויסגערוקט אויפ'ן ערשטען ארט צווישען דער פוילישער קעמפערישער יוגענד פאר אונאפהענגיגקייט. דעם 1 אויגוסט 1914 איז ער אוועק אין דער מלחמה אין די רייהען פון דער רוסישער קאוואלעריע און שוין דעם 14 אויגוסט האט ער זיך געמעלדען צו די פוילישע קעמפערישע אפטיילונגען און פון 1 סעפטעמבער פון זעלבען יאהר האט ער איבערגענומען א פלוטאן און א שוואדראן אולאנער. דעם 2-טען אקטאבער 1914 איז ער אין יאקובאוויצע בעשטימט געווארען אלס פאדפאלקאווניק און אין א יאהר ארום אלס ראטמייסטער.

אין אנהויב האט ער אנגעפיהרט מיט איין שוואדראן, און שפעטער מיט א דיוויזיע, מיט א פולק אולאנער און איין בריגאדע.

אין סוף דעצעמבער 1916 איז ער איבערגעגאנגען אין דינסט פון דער פיעכאטע און אלס איינער פון די טעטיגסטע ארגאניזאטארען האט ער זיך אפגעזאגט פון אשבועה אין די לעגיאנען און דעם 30 יולי 1917 איז ער אינטערנירט געווארען דורך די דייטשען צוערשט אין שטשיפיארנע דערנאך אין וואווענבורג אין ראסטאט און אין יוערל.

אין נאוועמבער 1918 איז ער אנגענומען געווארען אין פוילישען מיליטער אלס מאיאר. אין אנהויב איז ער געווען אנפיהרער פון די כעלמער און וואלינער קרייזען. און דעם 17-טען נאוועמבער האט ער איבערגענומען אלס אנפיהרער א פולק שוואלעזשערען פון יוזעף פילסודסקי און דעם 1-טען אפריל 1920 איז ער בעשטימט געווארען אלס פולקאווניק. אין די שווערע מלחמה-יאהרען אין יאהר 1920 האט ער כסדר אנגעפיהרט מיט א בריגאדע און דערנאך מיט 2 דיוויזיעס קאוואלעריע.

נאך דער מלחמה, אלס אנפיהרער פון א רייה קאוואלעריע-גרופען איז ער אדורכגעגאנגען א קורס פאר העכערע אנפיהרער און געענדיגט דעם קורס פון העכערע מיליטערישע סטודיעס אין יאהר 1924.

אין זעלבען יאהר איז ער בעשטימט געווארען אלס בריגאדע-גענעראל. אין יאהר 1926 איז ער איבערגעגאנגען אלס גענעראל צו דער ארבייט ביים גענעראל-אינספעקטאראט פון די בעוואפענטע כוחות. אין יאהר 1930 איז ער בעשטימט געווארען אלס ארמעי-אינספעקטאר און אין יאהר 1931 איז ער דעם 1 יאנואר בעשטימט געווארען אלס דיוויזיע-גענעראל. דעם 4 יולי ד. י. איז ער בעשטימט געווארען דורכ'ן מלוכה-פרעזידענט אלס אינספעקטאר פון דער מלוכה'שער לופט-פערטיידיגונג.

דער אטענטאט אויפ'ן ענגלישען קעניג

(ענדע פון דער ו'טער זייט)

לאנדאן, 16 (ספ. טעל.)

רייטער מעלדעט: די פערזאן, וואס האט היינט ארויסגערופען דעם אינצידענט מיט'ן ענגלישען קעניג הייסט דזשארדזש אנדריו מעק-מאהאן, דאס איז א שאטלענדער, 34 יאהר אלט און וואוינט שוין לאנג אין לאנדאן.

לאנדאן, 16 (ספ. טעל.)

די לאנדאנער נאכריכטען-פרעסע גיט איבער דעם אינצידענט אלס רעוואלווער-אטענטאט אויפ'ן לעבען פון קעניג. עס שיינט אבער, אז די דאזיגע ווערסיע איז איבערטריבען. די פאליציאישע אויספארשונג און עדי ראיה גיבען איבער פאלגענדעס וועגען די געשעהענישען: נאכדעם ווי עס האט זיך געענדיגט די צערעמאניע אין הייד-פארק און דער קעניג האט זיך צוריקגעקעהרט בראש פון מיליטער אין קעניגליכען פאלאץ א-זייגער 12.20 האט אין דער בעקאנטער גאס, וואס פיהרט פון הייד-פארק צום פאלאץ דורך דעם וועלינגטאן-בויגען, א פערזאן זיך בעמיהט אדורכצורייסען זיך דורך דער וואך, געווארפען א רעוואלווער אין דער גאס אריין. דער רעוואלווער האט אנגעקלאפט אין פוס פון קעניגליכען פערד. דער קעניג האט רוהיג געהייסען ווייטער פאהרען. דעם רעוואלווער האט אויפגעהויבען א רייטער פאליציאנט. אין דער זעלבער צייט האט דער המון זיך געווארפען אויף דעם אטענטעטער, גענומען איהם שלאגען און מיט מיה איז דער פאליציי איהם געלונגען ארויסצורייסען פון די הענט פון המון.

ביי דער ערשטער אויספארשונג אין דער פאליציי איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז ער איז א ענגלישער בירגער, וואוינט אין לאנדאן און איז פערשריבען אלס זשורנאליסט.

דער אדוואקאט, טרעט ארויס אלס זיין פערטיידיגער האט ערקלערט, אז זיין קליענט פראטעסטירט געגען דעם, וואס מען וויל איהם איינרעדען, אז ער האט געמאכט אן אטענטאט אויפ'ן קעניג און גאר שטעלט פעסט, אז ער האט נישט געהאט קיין שום כוונות אויסצופיהרען א אטענטאט.

לאנדאן, 16 (ספ. טעל.)

היינט נאכמיטאג, נאכ'ן עפענען די זיצונג פון פארלאמענט האט דער מיניסטער סיימאן אויף אן-אנפראגע געגעבען ערקלערונגען וועגען פארגעקומענעם אינצידענט מיט'ן קעניג. ער האט ערקלערט, אז די געפאהר וואס האט געדראהט דעם קעניג איז גליקליך אויסגעמיטען געווארען.

דער פארלאמענט האט אויסגעדריקט די טיפע צופרידענהייט, וואס די סכנה איז גליקליך אויסגעמיטען געווארען.

לאנדאן, 16 (ספ. טעל.)

דער כלומרשטער אטענטעטער דזשארזש מען מענאן, פון פראפעסיע א זשורנאליסט, איז היינט פארמיטאג געשטעלט געווארען פאר'ן געריכט. דאס געריכט איז אפגעלעגט געווארען אויף 7 טעג. בעת דער אויספארשונג האט ער ערקלערט, אז נעכטען אין אוונט האט ער געשריבען צו סער דזשאהן סיימאן. ער האט נישט געהאט בדעה צו ברענגען שאדען דעם קעניג, ער האט נאר געוואלט פראטעסטירען. מענאן איז א הינקענדיגער, און פערהאלט זיך אונרוהיג. ער האט געהאט ביי זיך א רעוואלווער אויף 5 קוילען, ווי אויך דעם קעניגס בילד אויסגעשניטען פון א צייטונג.

ווען מען האט מענאנען ארויסגעפיהרט פון געריכט האט דער המון געמאכט פיינדליכע אויסרופען.

לאנדאן, 16 (ספ. טעל.)

אין אפריל פון לויפענדען יאהר האט מענאן פערשפילט א פראצעס געגען דער בעקאנטער טוערין וואן די עלסט, פון וועלכער ער האט פערלאנגט 65 פונט פאר אויסגאבען, וואס ער האט געהאט ביים אגיטירען פאר איהר בעת די וואהלען.

אין בריף, וואס ער האט געשריבען צום מיניסטער סיימאן האט ער פראטעסטירט געגען דער אונגערעכטיגקייט און געווארענט, אז אויב ער וועט נישט בעקומען קיין סאטיספאקציע, וועט ער אויספיהרען א פערצווייפעלטען טאט בעת די היינטיגע פייערליכקייטען. צוליב דעם האבען טאקע דעטעקטיווען היינט צווישען 8 און 9 פריה אבסערווירט די וואוינונג פון מעק מענאן, וועלכער איז אבער ארויס פון שטוב 7 א זייגער.

דער ארעסטירטער ווערט איבערגעגעבען צו מעדיצינישער אונטערזוכונג.

ווייטערדיגע צוזאמענשטויסען צווישען מיליטער און אראבישע טעראריסטען

ירושלים, 16 (יט"א טעלעגראפיש)

אין א רייה פונקטען זענען היינט פארגעקומען צוזאמענשטויסען צווישען מיליטער און אראבישע טעראריסטען-באנדעס.

אן ענגלישער זעלנער איז בעת די צוזאמענשטויסען פערוואונדעט געווארען.

נעבען תל-מאנד איז פארגעקומען א שיסעריי. קיין קרבנות זענען נישט געווען.

אנטי-ציוניסטישער מיטינג פון ענגלישער נאציאנאלער ליגע

לאנדאן, 16 (יט"א טעלעגראפיש)

נעכטען איז פארגעקומען א מיטינג אין וועלכען ס'האבען זיך בעטייליגט אן ערך טויזענד מאן. דער מיטינג איז איינגעארדענט געווארען דורך דער ענגלישער נאציאנאלער ליגע און איז געווען געווידמעט דער ארץ-ישראל-פראגע. דער מיטינג האט געטראגען אן אנטי-ציוניסטישען כאראקטער און דעם פארזיץ האט געפיהרט לארד טיילאר. עס האבען זיך אין איהם בעטייליגט איניגע לארדען און די אונאפיציעלע אראבישע דעלעגאציע.

בעגריסט דעם מיטינג האט דער פיהרער פון דער אראבישער דעלעגאציע, וועלכער [illegible] לויט זיינע ווערטער, די יודען.

עס איז אנגענומען געווארען א רעזאלוציע תיכף ארויסצושיקען די קעניגליכע קאמיסיע, אפצושטעלען די עליה און איינצוזעצען ענדערונגען די ביז-איצטיגע ענגלישע פאליטיק אין ארץ-ישראל.

קויפט פון דער ערשטער קוועלע!
קינדער-וועגעלעך
מעטאל-בעטען

אין פאבריקס-לאגער
„DOBROPOL"
Piotrkowska 73 אין הויף

דער „נייער פאלקסבלאט"
איז טעגליך פריהמארגעס צו בעקומען
אין טעאפילאוו
לודזאווא 17, סאלטיס שוואנדע,
ביי קרישטאל.

Doktór Z.
HENRYKOWSKI
ספעציעל-ארצט פאר מענער - שוועכע, ווענערישע און הויט-קראנקהייטען
טראוגוטא 9 טעל. 262-98
נעמט אן פון 8—1 און פון 5—9 אווענט
זונטאג פון 9 פריה ביז 12.30 מיטאג
פאר אונבעמיטעלטע — לעמשניצע-פרייזען

„פּויערים, זייט פאָרזיכטיג! די יודען האָבען אויסגעטראַכט אַנ'אַגראַר-רעפאָרם!...“

איינס פון די ברענענדסטע פּראָבלעמען אין פּוילען איז די בעוואוסטע, די איבערבעפעלקערונג אויפ'ן דאָרף די שרעקליכע אַרבייטסלאָזיגקייט, וואָס הערשט אויפ'ן דאָרף, לויט סטאַטיסטישע בערעכנונגען געפינען זיך ביז 9 מיליאָן פּויערן, וואָס געפינען נישט קיין פאַרווענדונג אויף דער לאַנדווירטשאַפט, עס ווערען אַלזאָ געזוכט פאַרשידענע מיטלען ווי אַזוי צו לעזען דאָס פּראָבלעם. עס פאַרשטעהט זיך אַז אַלס איינס פון די ווירקזאַמסטע מיטלען ווערט בעטראַכט די פּאַרצעלאַציע פון די גרויסע גיטער אויף וועלכע עס זאָלען בעזעצט ווערען די ערד-לאָזע פּויערן. פאַרשטעהט זיך דער ענדעקישער „דזענניק נאַראָדאָווי“ האָט מורא, אז די גרויסע גוטסבעזיצער און פּריצים זאָלען נישט בעשעדיגט ווערען און זי האָט זיך איהר „ראַדיקאַלע“ לעזונג פון דעם דאָזיגען אָנגעווייטאָגטען פּראָבלעם: די די כּטראַגאַנטעס פון די פּשיטיקער, אַדזשיוואָלער, קיופּער יודען, די יודען דאַרפען, לויט די ענדעקעס, פאַרלאָזען די שטעט און שטעטלעך און מאַכען פּלאַץ פאַר די פּויערן. די נעכטיגע „גאַזעטאַ פּאָל-סקאַ“ גיט אין שייכות דערמיט, אונטערן קעפּעל: „גיט אַכטונג, פּויערן! די יודען האָבען אויסגעטראַכט אַ לאַנדווירטשאַפטליכע רעפאָרם!..“ פאָלגענדער נאָטיץ:

„דער פּאַרצעלאַציע פּלאַן אויפ'ן יאָהר 1937, וואָס איז אָנגענומען געוואָרען אויף דער זיצונג פון מיניסטאָרען־ראַט פון 7 פעברואַר פון לויפענדען יאָהר איז, צוליב די נויטווענדיגקייט צו פאַרשטאַרקען די פּאַרצעלאַציע אקציע, פאַרגעזעהען געוואָרען אויף 50 פּראָצענט מעהר ווי אין פריהערדיגען יאָהר, ווען די אַקציע האָט אַרומגענומען 20 טויזענד העקטאַר מלוכה-באָדען, ווי 800 טויזענד העקטאַר פּריוואַטען באָדען. לויט דער סטאַטיסטיק פון 1931 האָט דער איבערפלוס פון דער בעפעלקערונג, וואָס האַלט זיך אויס פון דער לאַנדווירטשאַפט בעטראָפען 6—7 מיליאָן, היינט בערעכענט זי שוין מעהר מסתמא אַנ'ערך 8 מיליאָן.

די דאָזיגע ציפערן רופען ארויס פאַרשידענע בעטראַכטונגען. למשל, אז די אַגראַר רעפאָרם, ווען זי זאָל אפילו אַמבעסטען ווערען אַדורכגעפיהרט, וועט נישט שטילען דער הונגער פון ערד צווישען די יונגע און פולשטענדיג ערדלאָזע פּויערן, אז זי איז זעהר אַ קאָסטשפּיליגע אונטערנעהמונג, וואָס מען האָט פריהער נישט בערעכענט, אז זי נויטיגט זיך אפשר אפילו אין געוויסע אויסבעסערונגען. אָבער זיכער וועט קיינער נישט, וואָס האָט נאָר אַ געזונדען מענשען פאַרשטאַנד נישט לייקענען אין דער נויטווענדיגקייט פון דער רעפאָרם אַליין, וואָס קען געבען אַרבייטס-וואַרשטאַטען מינדעסטענס פאַר אַ טייל פון די דאָזיגע 8 מיליאָן פּויערן. אזוי וואָלט זיך געדוכט.

עס ווייזט זיך אָבער ארויס, אז דעם ענין קען מען ערלעדיגען אַ סך איינפאַכער, לויט דעם „וואַרשאַווסקי דזענניק נאַראָדאָווי“ זענען פאַרהאַן ספּעציאַליסטען, וואָס פאַרזיכערען, אַז אויפ'ן דאָרף געפינען זיך שוין פון 8 ביז 9 פּראָצ. בעפעלקערונג וואָס קענען אָהן שאָדען פאַר דער לאַנדווירטשאַפט פון דאָרט בעזייטיגט ווערען“.

וואוהין? אין די אינדוסטריאַליזירטע שטעט אין זייערע פאַבריקען? ניין, אין די קליינע שטעטלעך, פון וועלכע מען דאַרף פריהער בעזייטיגען די יודען — דעצידירט דער „וואַרשאַווסקי דזענניק נאַראָדאָווי“, נישט אַנטערעסירענדיג זיך דעבײַ מיט דער שווייריגקייט, אַז יודען זענען פאַרהאַן 3 מיליאָן און די יונגע און פולשטענדיג ערדלאָזע פּויערן איז פאַרהאַן דריי מאָל אזוי אזויפיל, און אויך נישט אָנווייזענדיג וואו אַהין מען זאָל בעזייטיגען די יודען. אזוי ארום ווערט איינע פון די וויכטיגסטע סטרוקטורעלע פּראָבלעמען אין פּוילען לייכט צו לעזען אין דעם גאַנצען לאַרם. וואָס מען האָט געמאַכט אַרום דאָזיגען פּראָבלעם פון די ערשטע טעג פון דער אומאָפּהענגיקייט, דורך אַלע פאַרלאַמענט סעסיעס און אויך די אונאויפהערליכע דיסקוסיע אין דער פּרעסע פון אַלע שאַטירונגען, נעהמט אָן דעם כאַראַקטער פון איין גרויסען מיספאַרשטענדניש. נאַטירליך, איז אויך געווען אַ מיספאַרשטענדניש דאָס פאַרהאַלטען זיך פון פּרוזעס פון די ענדעקעס פּראָפ. ריבאַרסקי, ווען בעת דער סיים קאַדענץ אין 1930 — 1935 האָט ער זיך אַרויסגעזאָגט, פאַר דעם איבערבוי פון דעם לאַנדווירטשאַפטליכען ווענעס. ווייל עס ווייזט זיך אַרויס, אז דער „וואַרשאַווסקי דזענניק נאַראָדאָווי“ האָט ענטדעקט דעם מאמת'ן קוואַל און די אייגענטליכע שולדיגע אין דעם דרוק און דער צוויילונג פון דער אַגראַר רעפאָרם. דאָס זענען די יודען!

אין דעם דינסטאָגדיגען נומער פון דער דאָזיגער צייטונג לייענען מיר אין אַ אַרטיקעל „שעדליכע איינזייטיגקייט“ פאָלגענדעס:

„די יודען צוליב דער מורא פאַר די פאָלגען פון דאָזיגען פּראָצעס (קאָלאָניזאַציע) בעמיהען זיי זיך אָפּצוּווענדען די אויפמערקזאַמקייט פון דער דאָרפישער בעפעלקערונג פון די שטעט און שטעטלעך. זיי פאַרגרעסערען דרייבער געוואַלדיג אַלץ מעהר די מעגליכקייטען וואָס זענען פאַרהאַן אין אונזער אַגראַרער סטרוקטור, אויפפאָדערענדיג צו אַ ראַדיקאַלע לאַנדווירטשאַפטליכע רעפאָרם“.

פון דער דיאַגנאָזע פליסט ארויס, וואָס איינער ווייל נאָר: מען דאַרף נישט אָנריהרען דעם גרויסען גרונד בעזיץ, ווייל דאָס וועט סיי ווי די פּויערן נישט העלפען; די ערדלאָזע דאַרף אָפּווענדען אויף די שטעט, נישט קוקענדיג וואָס עס וועלען פאַרגרעסערט ווערען די צאָהל שטאָטישע אַרבייטסלאָזע אין היימלאָזע — אַ נייע שיכט אונצופרידענע און גאָרנישט די אָפּאָזיציאָנעלע פּאַטריאָטען; און ענדליך איז אויך גוט נאָך אַמאָל עקספּערימענטאַל נאָכצופּרובען דאָס פּרעכטיגע אַגיטאַציע מיטעל — יודען. אזעלכע מעגליכקייטען מיט אַמאָל שוואַכט אָפּ דעם ווערט פון דער וויכטיגער ענטדעקונג; עס וואָלט אפשר דרייבער געווען ווירקזאַמער דירעקט צו די פּויערן מיט דער וואָרנונג:

„אַנטלויפט פּויערן פון דאָרף ווי לאַנג עס איז נאָך צייט, די יודען ווילען אייך געבען ערד!“

קאַפּיטאַן דרייפוס - דער סימבאָל

שלום פון דער רעדע פון אַדוו. הילד ביים קבר

פון מערטירער צו זיין ערשטער יאָהרצייט

(סוף)

מיר ברענגען דעם סוף פון דער איינדרוקספולער און אינטערעסאַנטער רעדע, וועלכע אדוואקאט הילד, דער געו. סעקרעטאר און מיטאַרבייטער פון דרייפוס'עס פאַרטיידיגער, דעם בעריהמטען אַדוואקאַט לאַבאָרי, האָט געהאַלטען אויפ'ן קבר פון קאַפּיטאַן דרייפוס צו דער ערשטער יאָהרצייט (דעם ערשטען טייל פון דער רעדע האָבען מיר געבראַכט אין נעכטיגען נומער).

נאָכ'ן איבערלייענען איינציגע בריף פון דרייפוסען, וואָס ער האָט געשריבען אין טורמע, זאָגט דער רעדנער:

„בריף פון אַנ'אומשולדיגען“

ענטשולדיגט מיר פאַר פאַרלייענען די בריף פאַר די פריינד פון קאַפּיטאַן אַלפרעד דרייפוס, פאַר וועמען די זאַמלונג פון זיינע בריף אונטערן נאָמען „בריף פון אַנ'אומשולדיגען“, איז לאַנגע מאָנאַטען געווען זייער האַנדבוך. אָבער, נעבען די אַלטע דרייפוסאַרען, קעמפער פון אַ גרויסער און אמת'ער זאַך, זעה איך — און איך בין גליקליך דאָס צו זעהען — יונגע, וועלכע זענען זיכער נישט אזוי בעקאַנט ווי די עלטערע פון זיי מיט די פּרטים פון דער אַפערע. און פאַר וועלכע דער נאָמען „קאַפּיטאַן דרייפוס“ ערשיינט אין אַ געוויסער מאָס ווי אַ סימבאָל.

די יונגע. וועלכע זענען, ווי זייערע עלטערען — די קעמפער פון דער אַפערע — דורכגעדרונגען מיט דער ליבע פון גוטס, פון אמת און פון יושר, און וועלכע קענען נישט דערלאָזען, — נישט מעהר ווי די עלטערע פון זיי, — אז דער טעות און איבערהויפּט דער ליגען און פאַלסיפיצירונג זאָלען איבערוועגען די גערעכטיגקייט און די אומגערעכטיגקייט — דאָס רעכט — די יונגע, זיי מוזען אויך וויסען, אַז אויב פאַר די ריכטער האָט דער קאַפּיטאַן דרייפוס — צוליב זיין גייסט פון דיסציפּלין און צוליב טעמפּעראַמענט — זיך געהאַלטען מיט רעזערוו, וואָס גרעניצט מיט קאַלטקייט — האָט ער אָבער נישט ווייניגער געליטען אין זיין האַרץ, ווי דאָס ווייזען זיינע בריף — און אויב ער איז פאַרבליבען שיינבאַר אומגעריהרט, איז עס נישט דערפאַר, ווייל ער איז געשטראָפט געוואָרען מיט אַ אונגאָרמאַלער אונעמפּפינדליכקייט. דער אמת איז, ווייל ער האָט פיינד געהאַט צו שרייען, זשעסטיקולירען. זיך אויסשטעלען צום ספּעקטאַקל... די אויסערליכע רוהיגקייט פון אַלפרעד דרייפוס איז הויפּטזעכליך געווען דער רעזולטאַט פון זיין גייסט פון אַ מאַטעמאַטיקער, שטענדיג קאָנצענטרירט אין זיך, און פון מיליטער-מאַן, פאַרהאַרטעוועט פון דיסציפּלין און — אויך פון זיין פּיזישען טעמפּעראַמענט, ווידערשטאַנדספעהיג צו איבערטרייבונג און שרייאיגער מאַניפעסטאַציע פון סענטימענטען. דער דאָזיגער טעמפּעראַמענט האָט פאַרמאָגט אַ נאָבעלקייט פון כאַראַקטער און גלייכהייט פון גייסט מיט וועלכע עס זענען דורכגעדרונגען אַלע זיינע בריף. און וועלכע זענען געגאַנגען האַנד-ביי-האַנד מיט אַנ'אונבויגזאַמען ווילען און אַנ'אונגערמידליכער ענערגיע.

די דאָזיגע אייגענשאַפטען זענען אַ מוסטער און דערפאַר דאַרפען זיי בעלויבט ווערען און דינען אַלס ביישפּיל. אָהן זיי וואָלט יעדע בעמיהונג — אַנ'אינדיווידועלע אָדער אַ קאָלעקטיווע — וואָס פאָדערט זיך פאַר יעדער אַקציע. פאַר יעדען קאַמף פאַר אמת לטובה אַ יחיד אָדער אַ סאָציאַלען קעמפער — געווען אָנגעוויזען, ביים קלענסטען דורכפאַל, צו פאַרצווייפלונג אָדער מידקייט.

דרייפוס און זיינע פאַרטיידיגער.

עס איז אויסער צווייפעל, אַז די ווידערשטאַנדספולע ענערגיע פון קאַפּיטאַן דרייפוס האָט געשטאַרקט דעם ברען און ענטוזיאַזם פון זיינע פאַרטיידיגער און האָט געזיכערט דעם זיג פון דער אמת'ער זאַך, פאַר וועלכער זיי האָבען זיך מקריב געווען, נישט געקוקט אויף דער פאַרבינדונג פון אַלע בייזוויליגע כוחות. פון טעות, פון ליגען און פאַלשקייט; נישט געקוקט אויף דער אויפהעצונג פון נאַציאָנאַליסטישע און רעליגיעזע ליידענשאַפטען. די צונויפזאַמלונג פון די שטימונגען, געגען די אַנהענגער פון אַ רעוויזיע פון פּראָצעס, האָט עס געמאַכט גיך, אַז זייער אַרבייט זאָל ארויס פון די בעגרעניצטע ראַמען פון דער אַפערע דרייפוס און זי פאַרוואַנדעלט אין אַ קאַמף געגען די מיסברויכען פון יעדער נאַטור און פאַר שנעלער איינפיהרונג פון רעפאָרמען אויף אַלע געביטען: מיליטערישע, געריכטליכע, פּאָליטישע און אפילו סאָציאַלע.

דער קאַמף פאַר דרייפוסעס בעפרייאונג.

זיך צוהערענדיג צוערשט צום געפיל, אז די גערעכטיגקייט דאַרף זיין אומפּאַרטייאיש און דאַרף רעספּעקטירען די געזעצען, וואָס זי דאַרף אָנווענדען, האָבען די „דרייפוסאַרען“ שנעל דערפילט די נויטיגקייט צו גרופּירען זיך, כדי צו קאָאָרדינירען זייערע אָנשטרענגונגען. דורכגעדרונגען מיט'ן גייסט פון גערעכטיגקייט, מענשליכקייט, טאָלעראַנץ און פרייהייט, זענען זיי זיך צונויפגעלאָפען פון אַלע ווינקלען, פון די סאַמע געגענגעזעצליכסטע לאַגערן פון פּאָליטישען, פילאָזאָפישען און סאָציאַלען האָריזאָנט. די רעפּובליקאַנער פון אַלע ניואַנסען און ביז זשאָרעס און קלעמאַנסאָ — האָבען געפיהרט דעם קאַמף צוזאַמען מיט'ן אַנאַרכיסט זשאַן גראַוו און ביז'ן מאָנאַרכיסט דיסאַלעל. דאָס איז געווען אַ מין הייליגע אחדות. וואָס האָט זיך געשאַפען, כדי צו זיכערען נישט נאָר די רעוויזיע פון פּראָצעס, נאָר אויך די רעוויזיע פון אַלע טעותים, — גערעכטליכע, געזעצגעבערישע און אַדמיניסטראַטיווע — און אזוי האָט זיך געשאַפען, אַ דאַנק דעם לעבעדיגען סימבאָל, וואָס איז געווען אַלפרעד דרייפוס, די ליגע פון מענשען־רעכט.

פאַרעהרונג פאַר מאַדאַם דרייפוס

מיין פאַרעהרונג פאַר'ן אָנדענקען פון קאַפּיטאַן דרייפוס וועט אָבער נישט זיין פולקאָם, אויב איך וואָלט נישט געווענדעט דער אלמנה און קינדער דעם אויסדרוק פון מיינע געפילען און רעספּעקטפולע סימפּאַטיעס, און וואָס שייך דער פרוי דרייפוס, וועלכע האָט ארויסגעוויזען אומבעגרעניצטע ליבע און אויסגעהאַלטען אַלע ליידען, דריקען מיר אויס אונזער אָנערקענונג מיט די ווערטער פון איהר מאַן נאָך זיין דעגראַדירונג:

„דו ביזט געווען און דו ביזט הערליך. אין מיינע מאָמענטען פון שוואַכקייט פערדעק איך מיין פּנים פון שאַנדע, וואָס איך קען נישט זיין אויף דער הויך פון דיין העראָאיזם“.

ווילנער פרויען רייסען זיך צו די קהלה-בענקלעך

זיי זענען זיכער, אז זיי וואָלטען די קהלה-פּאָליטיק געפיהרט נישט ערגער ווי די מענער

ווילנע.

„אַ גרופּע ווילנער יודישע פרויען“ (וויפיל — ווערט נישט אָנגעגעבען) האָט אַריינגעשיקט אין דער וואַהל-קאָמיסיע פון דער דאָרטיגער קהלה אַ וועגדונג, וואו עס זאָגט זיך צווישען אַנדערען:

„די וואַהלען זענען אַלגעמיינע. אָבער וואָס פאַר אַנ'אַלגעמיינע וואַהלען זענען דאָס, אז מיר פרויען טאָרען נישט שטימען און נישט געקליבען ווערען. דער געזעץ גיט אייך מענער דעם מאָנאָפּאָל פון פאַרשטעלען די יודישע בעפעלקערונג און אויך אָן אונז צו בעשליסען וואָס צו טון מיט די געלדער, וואָס די קהלה-קאַסע האָט פון דער שחיטה, פון בעגראָבען מתים, פון אויפמאָהנען דעם קהלה-שטייער. דעם שטייער צאָהלט יעדע פרוי וואָס פאַרדינט אַליין. געגען אַזאַ בעהאַנדלונג מוז יעדע בעוואוסטזיניגע פרוי פּראָטעסטירען. מיר ווייסען גאַנץ גוט, אז קיין שום רעאַלער רעזולטאַט וועט פון דעם פרויען-פּראָטעסט נישט זיין, מיר ווילען אָבער די יודישע געזעלשאַפטליכע מיינונג אינפאָרמירען וועגען אונזער פּראָטעסט.

מיר ווילען אויך, אז אין די אַקטען פון דער וואַהל-קאָמיסיע זאָל צוגעלייגט ווערען אונזער פּראָטעסט. ווען דער קומענדיגער פאָרשער וועט בעאַרבייטען די געשיכטע פון דער ווילנער קהלה, זאָל ער די שורות געפינען.

מיר ווילען טאַקי זעהען, צי וועלען זיך געפינען איצט אַזעלכע גרופּירונגען און פּאַרטייען, וואָס וועלען אין זייערע וואַהל-פּלאַטפאָרמען נישט אַרייננשטעלען די פאָדערונג פון גלייכבערעכטיגונג פון דער יודישער פרוי אין דער איינציגער עפענטליך-רעכטליכער יודישער אינסטיטוציע.

מיר מיינען, אַז אין דער שטאָט, וואו ס'זענען פאַרהאַן אינסטיטוציעס, אויפגעבויטע פון דבורה-אסתּר געלדער, פון דער בעקאַנטער פאַרלעגערין דבורה ראָם, פון דער בלינדער ענערגישער קולטור-פאַרשפּרייטערין דבורה קופּערשטיין, וואו עס שטייט אַ שול אויפ'ן נאָמען פון אסתּר רובינשטיין א. אז. וו., וועלען די מענער האָבען מעט פאָדערן רעכט פאַר דער יודישער פרוי. דערמיט וועלען זיי געוויס בעווייזען, אַז די יודישע ווילנע האָט אין דעם פּרט אויך איהר אייגענעם שניט. מיר זענען שוין דאָ לאַנג אַ ווק פון דער צייט, ווען די מענער האָבען אונז איבערגעגעבען נאָר די זאָרג פון צוגרייטען אויף שבת גוטע חלה און געשמאַקע פיש מיט זאָפט'עי, מיר בענקען נישט צו זיצען אין גן-עדן אויף אַ פוס-בענקעלע ביי אונזערע מענער.

מיר זענען זיכער, אַז מיר וואָלטען נישט ערגער פאַר די מענער געפיהרט די יויטשאַפט פון דער קהלה, געווייזען אויף וואָס און ווו מען דאַרף אויסגעבען די פאָלקס-געלטער.

דערווייל ביז מיר וועלען קענען מאַסעוויין אָנטיילנעמען אין די וואַהלען, פאָדערן מיר פון אַלע יודיש-וועלטליכע גרופּירונגען אַכטונג צו אַנזערע נויטען, שטיצע פאַר אונזערע פרויען-איניציאַטיווען, העלפען וואָס מעהר פרויען בעקומען אַ פאַך אין האַנד, זעהן, אַז אונזערע קינדער זאָלען האָבען גוטע קינדער-היימען, קאָלאָניעס, יתומים-הייזער און ביז די מלוכה וועט לסוף אויסהאַלטען אונזערע שולען — אַנ'אייגענע גוט איינגעאָרדנעטע שול“.

דאָס לעבען אין ארץ-ישראל

ידיעות פון דער יודישער טעלעגראַפען-אַגענטור

דער האַקענקרייץ סטראַשעט.

ירושלים. דער אינספּעקטאָר פון פּאָליציי-קאָמיסאַריאַט אויף חעם הדר-הכרמל, קאָמיסאַר ראַבינאָוויטש האָט בעקומען אַ דראָהונגסבריף מיט אַ האַקענקרייץ געשריבען אין דער דייטשער שפּראַך, אין דעם בריף ווערט קאָמיסאַר ראַבינאָוויטש אָנגערופען „שמוציגער יודע“ און עס ווערט איהם געדראָהט מיט'ן טויט אויב ער וועט נישט פאַרלאָזען זיין אמט.

צו וואָס זיי שטרעבען.

ירושלים. די אַראַבישע האַנדעלס-קאַמער אין ירושלים האָט זיך געווענדעט צו די אויסלענדישע קאָנסולען אין א"י, זיי זאָלען ווירקען אויף די אינדוסטריעלער און עקספּאָרטער פון זייערע לענדער דאָס להבא זאָלען זיי איבערגעבען די פאַרטרעטונגען פון זייערע פירמעס אַראַבישע קאָמיסיאָנערען ווייל די אַראַבישע סוחרים ווילען מעהר נישט בעשטעלען קיין סחורות דורך יודישע פאַרשטעהער.

אויף וויפיל עס איז בעוואוסט, האָט קיינער פון די קאָנסולען זיך נישט גערעכענט מיט דער אַראַבישער וועגדונג.

טויט פון אַ יונגער יודישער אַרכעאָלאָגין.

ירושלים. פון פּאַריז איז דערהאַלטען געוואָרען אַ טרויעריגע ידיעה אַז די יונגע יודישע אַרכעאָלאָגין יהודית קראַוזע־מאַרקס איז דאָרטען נאָך אַ לענגערער קראַנקהייט — געשטאָרבען.

די פאַרשטאָרבענע איז אַ געבוירענע אין א"י און איז די טאָכטער פון דעם דירעקטאָר פון דער לאַנדווירטשאַפטליכער שולע אין מקוה ישראל, אין פּאַריז האָט זי שטודירט אַרכעאָלאָגיע, ווען דער פאַרשטאָרבענער באַראָן ראָטשילד האָט זיך געהאַט געווענדעט צו פּאַריזער „לובר“ מען זאָל איהם רעקאָמענדירען אַ פּאַסיגען אַרכעאָלאָג פאַר די אויסגראַבונגען אין א"י, וואָס זענען אַדורכגעפיהרט געוואָרען אויף זיין חשבון, האָט איהם דער דירעקטאָר פון „לובר“ רעקאָמענדירט מאַדאַם קראַוזע־מאַרקס. די פאַרשטאָרבענע האָט אָנגעפיהרט מיט די אויסגראַבונגען אין צפון־זייט פון ירושלים און ענטדעקט אַ פּראַכטפולע שטאָט פון אברהם אבינו'ס צייטען.

אַ נייע „עליה“ פון חורנער.

ירושלים. די העבראַאישע פּרעסע טיילט מיט, אַז לעצטענס האָט זיך אָנגעהויבען אַ פרישע איינוואַנדערונג פון חורנער קיין א"י. די חורנער דערציילען אַז אין חורן איז היי־יאָהר געווען זעהר אַ שלעכטע גערעטעניש, ווייל עס זענען נישט געפאַלען קיין רעגענס און א"י איז דאָס איינציגע אָרט וואו זיי קאָנען פאַרדינען אויף חיונה.

דאָס רוב „עולים“ פון חורן שטעלען זיך אָפּ אין חיפה וואו זיי דרעהען זיך ארום איבער די גאַסען און לייזען פאַר וויינער אהביט בחצי־חנם.

דער פאליטישער פילם

פון אדוו. ז. שטרויך

עס איז נאך פאראן א גליקליכער מענש אויף דער וועלט, איך מיין דעם אמעריקאנער מיליארדער זשאהן ראקפעלער.. נישט מחמת זיינע מיליאנען איז ער ווערט דערמאהנט צו ווערען אלס גליקליכער מענש.. מיליאנען בעזיצען פיל מענשען און דאך זענען זיי נאך ווייט נישט קיין גליקליכע. ווי זאגט דאס בעקאנטע ווארט: געלד איז א גרויסע בעקוועמליכקייט אין לעבען, אבער נאך ווייט נישט קיין גליק.

א גאנץ אנדערע סיבה בעוועגט מיך אנצורופען מיסטער ראקפעלער מיט דעם פילזאגענדען טיטעל: ,,גליקליכער מענש''. —

עס קומט אין בעטראכט א קלייניגקייט, עפעס אזא מין נארישקייט, וואס, אז איהר ווילט הייסט עס פיל, זעהר פיל, אפשר גאר אלץ... און ווילט איהר איז עס טאקע גארנישט....

די נארישקייט האט א פערסאנאלען כאראקטער. פאר זשאהן ראקפעלער ווערט געדרוקט א בעזונדערע צייטונג, א בעזונדערע אויפלאגע פונם ,,ניו־יארקער טיימס'', וואס ערשיינט סך הכל אין איין עקזעמפלאר און האט נאר איין לעזער — דעם מיסטער ראקפעלער. קיינער נעהמט זי, די דאזיגע צייטונג, נישט מעהר אין דער האנד אריין. און דאך ארבייט און פלייסט זיך א גאנצער שטאב פון זשורנאליסטען — רעדאקטארען, כדי וואס מעהר צו פערפייגערען און פערשעהנערן דעם פילפארביגען רעדאקציאנס מאטעריאל פון דער זעהר חשובער צייטונג מיטן איין־נומער־טיראזש.

און איין ציל פערפאלגען זיי אלע, די זשורנאליסטען פון דער אריגינעלער אויפלאגע: דער ציל איז — שאפען רוה פאר דעם לעזער... זאל ער זיך, חס וחלילה, דער מיסטער ראקפעלער נישט אויפרעגען, זאל ער חס־וחלילה נישט האבען קיין עגמת נפש; וואס טויג איהם צו זיינע 97 לעבענס־יאהר, צו וויסען וואס עס טוט זיך באמת אויף דער וועלט, ווי עס זעהט אויס די צעדרעהטע מענשליכע וועלט־קארוזעל, וואס טויג עס איהם...

פיל געזונדער איהם צו געבען אין דער האנד אריין א ספעציעל בעארבייטעטע צייטונג מיט נישט קיין ריכטיגע ידיעות. הוקא מיט גאנץ פאלשע דעפעשען און נאטיצען. זאל ער זיך דערקוויקען דער אלטיטשקער, זאל ער האבען דעם איינדרוק, אז עס איז גוט אויף דער וועלט. טאקע זעהר גוט, ממש אזוי גוט, אז עס קאן גאר בעסער נישט זיין... אז עס איז שלום ושלוה, נישטא חס וחלילה קיין פאליטישע אינטערנאציאנאלע קאמפליקאציען, נישטא קיין ספעציעלע סכסוכים, נישטא קיין מלחמה־געפאהר, נישטא קיין מענשען־האס; פאראן נאר איין גרויסע, שטילע אידיליע, איין פרעכטיג ערהאבען ליד פון מענשליכער ליבע, יושר און גערעכטיגקייט. וואס צעגעהט זיך אין אלע עקען וועלט און דרינגט אריין טיף אין דער מענשליכער נשמה, נעהמט ארום אלע מענשליכע גלידער.., זאל ער מיינען דער אלטיטשקער זאל ער לעזען די פאלשע איין־עקזעמפלאר צייטונג און שעפען נחת און זיין רוהיג... צו וואס זאל ער זיך קרענקען, לאז ער האבען — א גוטע זקנה...

אזוי זעהט אויס ביים אמעריקאנער מיליארדער..

כך עשה ראקפעלער בזמן שכספו היה קים... אבער מיר זענען נישט קיין ראקפעלערס, מיר האבען נישט זיינע מיליאנען, ווי אויך נישט זיינע 97 לעבענס־יאהר... מיר לעזען נארמאלע צייטונגען מיט ריכטיגע ידיעות, און דערפאר זענען מיר טאקע פיל ווייניגער רוהיג, און דערפאר האבען מיר פיל שוואכערע נערווען, בילדען א קליינעם שפיגעל פון מענשליכען פיין.. און יודישע נערווען זענען א אפבילד פון יודישע צרות

* * *

עס ציהט זיך פאר אונז אין א בליץ־שנעלען טעמפא דער פילפארביגער אינטערעסאנטער לעבענס־פילם עס ענדערען זיך די בילדער, עס שווימען אויף פערזאנען, וויקלען זיך פונאנדער דעקאראציעס... דער פילם געהט...

אט א סעריע בילדער אונטער דעם קלינגענדען טיטעל ,,זשענעווע'':

בילד נומער 1: דער פעריאגטער נעגוס אפעלירט פון דער פעלקער־ליגע טריבונע וועגען רעכט און יושר פאר זיינע ברידער. דאס בילד פערגעהט, די פאלגען — אלגעמיין בעשאמונג.

בילד נומער 2: דער סענאט־פארשטעהער פון א פרייען שטאט פערשטענדיגט זיך מיט די פערטרעטער פון דער אייראפעאישער עפענטליכער מיינונג, אויף א איינענאציאנאלען שטייגער: דורך דעם ארויסשטעקען די צונג. איז עס אפשר א סימבאל פאר געוויסע גרופען אין אייראפע?

בילד נומער 3: א איבערלעבעניש פון טראגישען כאראקטער. דער זעלבסטמארד־שאס פון דעמאנסטרירענדען יוד. א פראטעסט־געשריי צו די אומות העולם. דאס לעבען פון יחיד איז צעשטערט — ער נעהמט אוועק פון דער וועלט, ווער עס העלפען דעם כלל?.. ליידער שווער, זעהר שווער צו גלויבען...

די אומבעמערקעט האנד פון רעזשיסער הייסט ווייטער דרעהען די מאשין.. א נייע זאך — לאגע אין אייראפע... ווידעראמאל א דיפלאמאטישע ארבייט ביי דער לעבהאפטער בעטייליגונג פונם דריטען רייך — דער מאראלער ,,אנשלוס''. דער פאקט צווישען דייטשלאנד און עסטרייך שאפט נייע אויסזיכען און מעגליכקייטען. קודם כל איז שוין נישט צושטאנד געקומען די וואך די בריסעלער קאנפערענץ פון די לאקארנא מלוכות. איטאליען האט זיך אפגעזאגט אנטיילצונעהמען, אויב מ'וועט נישט איינלאדען די קאלעגען פון רייך, די דייטשע דיפלאמאטען. עס איז א וויכטיגע אנצוהערעניש וועגען חשר ראל פון דייטשלאנד אין אינטערנאציאנאלען פאליטישען קאנצערט אין אייראפע. נישט בחינם דערגעהען אונז שוין שטימען וועגן פערשידענע דריטע בעלי־חלומות, וואס שפינען די פאנטאזיע וועגען איזאלירונג פון פראנקרייך... זיי זעהען צוריק אריין אין דער אלטער הויט פון גאוה און חלומ'ען ווי אמאל...

* * *

און אט — האבען מיר אויך א יודישען פילם, א פילם פון ארץ ישראל, א שווער איבערלעבעניש מיט שווערע קרבנות, און ווי תמיד אין דער יודישער געשיכטע ווען מיר צייכענען מיט בלוט אונזער היסטארישען לעבענס־וועג האבען מיר אויך יעצט אויף די ליפען די טראגישע פראגע: פארוואס? צי דערפאר ווייל מיר ברענגען דעם לאנד וואויל און ברכה, ווייל מיר דערהויבען דעם לעבענס־שטייגער, טרוקענען זומפען און טראגען אריין ליכט אין די פינסטערע היילען — דערפאר דארף מען אונז שחטען און מארדען? אבער נאריש איז יעדער פרוב אפצושוואכען אונזער ארבייט אויף ווייטער. אונזער פאלקס־ארגאניזם געהט ארויס געשטארקט פון יעדען אפילו לאנגדויערנדען בלוט־קריזיס אין אונזער געשיכטע; דער קאמף שטארקט אין אונז דעם ווילען פארטזעצען אונזער ווערק. עס איז פאר אונז א האלבע טרייסט, אז אונזערע שונאים אפערירען מיט נארישע ארגומענטען. פאראן ביי אחר־העמ'ען א שעהנער, זעהר סוסטעלער געדאנק: ער זאגט, עס איז דאך מערקווירדיג: מיר יודען בילדען אויף דער וועלט א קליינטשיקע גרופע פון 16 מיליאן, ס'איז א טראפען אין גרויסען ים פון די פעלקער אין גאר דער וועלט. צענדליגער מיליאנען זענען געגען אונז, מען זאגט: ,,מיר זענען די ערגסטע, די מיאוסטע''.. און מיר שטעהען איינזאם און שרייען — ניין, פערקעהרט, מיר זענען אידעל, און גוט — מיר זענען ערצויגען אויף דער קולטור פון דער ביבעל און נביאים. זענען זיך אלע טועה? און מיר, די קליינע, איינזאמע גרופע, נאר מיר זענען גערעכט? צי קענען מיר אליין נישט אנהויבען צווייפלען אין אונזער זאך? ניין און ווידער אמאל ניין. און ווייסט איהר פאר וואס? ווייל אונזערע שונאים רעדען נארישקייטען. ווייל זיי דערציילען בבא־מעשיות וועגן פראטאקאלען פון זקני ציון, וועגען דער אגאנימער יודישער מאכט, וועגען דער אויסארבייטונג און צוזאמענשטעל פון די פסח־מצות. וואלטען אונזערע פיינד, די אנטיסעמיטען, נישט געדערט אזעלכע נארישקייטען וואלטען זיי געווען מעסיג אין זייערע ארגומענטען, ווער ווייסט צי מיר וואלטען נישט אנגעהויבען צווייפלען, צי מיר וואלטען זיך אמאל נישט פעתטהאסט: ווער ווייסט, אפשר האבען זיי אפיכעל רעכט? אבער, אז זיי קומען מיט מעשיות וועגען בלוט אויף מצות — דאן ווייסען מיר דאך, אז עס איז א נארישער ליגען, דאן ווייסען מיר, אז זיי אלע זענען אין טעות און מיר, איינזאמע זענען גערעכט. מוזט מען דען ביים היינטיגען טאג אפצושטעלען דעם פסיכישען דראנג פון יודישען פאלק נאך ארץ־ישראל? קאן מען דען מיט איין פעדער־שטריך איבעררייסען דעם הארציגען טויזענד־יעהריגען באנד, אויף וועלכען עס באזירט דער ,,ותחזנה עינינו בשובך לציון'' אדער דער ,,אם אשכחך ירושלים, תשכח ימיני''? — ניין און ווידעראמאל ניין. — מען קאן פערהאלטען דעם שטראל אויף א פאר חדשים, אבער מען קאן נישט אפשטעלען דעם דראנג פון די יודישע מאסען.

* * *

און ווידער אמאל דאס קאפיטעל — ענגלאנד. צי עקזיסטירט נישט פאר דעם דאזיגען נאבעלען פאלק די פייערליכקייט פון היסטארישען צוזאג, צי עקזיסטירט נישט די אידעאישע טראגלאסט אויף וועלכע ס'איז אויפגעבויט די באלפור־דעקלאראציע, צי דעצידירען נאר די אינטערעסען פון דער מלוכה אין דער געגעבענער מינוט, ביי די געגעבענע בעדינגונגען? מיר יודען האבען א סך אויסדויער, א סך גלויבען און א סך בטחון, און ביי אלע ענטוישונגען, ביי דער גאנצער ביז יעצטיגער ערפאהרונג שרייען מיר דאך מיט עקשנות: מיר ווילען גלויבען אין דער עפענטליכער מיינונג פון דעם געזונדען ענגלישען פאלק, מיר ווילען גלויבען אז מיר וועלען ענדיגען אונזער אויפבוי־ווערק צום וואויל פון דער גאנצער קולטורעלער מענשהייט.

די איצטיגע לאגע אין ארץ־ישראל

פון פישעל קארנאווסקי

דער בעקאנטער אינדוסטריעלער פ. קארנאווסקי וועלכער איז איצט צוריקגעקומען פון ארץ ישראל און איז גוט בעקאנט מיט דער ארטיגער לאגע, גיט דא איבער זיינע איינדרוקען און מיינונגען וועגען די אויפטרייסלענדיגע געשעהנישען אין ארץ ישראל.

די רעד.

א ביסעלע היסטאריע.

איינע פון די וויכטיגסטע פערזענליכקייטען אין א''י, דער פיהרער פון אראבישען לאגער איז דער בעקאנטער אדוואקאט אוני־ביי־אבדול־האדי, א אוואנטוריסטישע שטורמישע נאטור; בשעתו האט ער פארגעלעגט דעם פארשטעהער פון דער יודישער אגענץ — סאקער, דאס די יודען זאלען זיך פעראייניגען מיט די אראבער, מאכען א בונד געגען דעם ענגלענדער, ארויסטרייבען זיי און שאפען א אראביש־יודישע מלוכה. דער פלאן איז זעלבסטפערשטענדליך אהערגעפאלען, ווייל די יודישע פאליטישע ליניע איז — ווען נישט געגען די אראבער אבער אויך נישט מיט די אראבער נאר מיט ענגלאנד. אין אנהויב פון אביסינישען קריג, האט דער זעלבער אבדול האדי אנגעהויבען צו שפינען פאליטישע אינטריגעס געגען ענגלאנד און גערופט פערבינדעטע אויסצופיהרען א פאליטישע אוואנטורע געגען ענגלאנד. צו דעם צוועק האט ער פעראייניגט אין לאנד אלע פאליטישע פארטייען (אראבישע) און געשאפען דעם אראבישען העכסטען ראט און ער איז געווען דער געוועהלטער פאר דעם ערשטען סעקרעטאר, דאס הייסט דער גאנצער לעבענסנערוו פון אראבישען ראט. ער האט אויך געקראגען מאטעריעלע שטיצע פון איינעם פון די לענדער וואס איז פאראינטערעסירט, אז אין א''י זאל שטענדיג זיין אומרוהיג און צו דעם צוועק שיקט ער הונדערטער אגענטען וואס קומען קיין א''י אויף סערטיפיקאטען און בעשעפטיגען זיך מיט א שטארקער פראפאגאנדע צווישען די אראבער געגען די אינטערעסען פון די יודען.

גלייכצייטיג האט מען אין די אראבישע רעגירונגס שולען אנגעהויבען צו פיהרען א שטארקע נאציאנאלע פראפאגאנדע צווישען די אראבישע יוגענד כדי זיי צו רעוואלוציאניזירען געגען ענגלאנד. מען דארף נאך קענען די פסיכאלאגיע פון די אראבישע מאסען וואס לעבען אין לאנד ארים און אהן פערווייטלונגען און בענקען שטארק נאך א ,,פאנטאזיע'', דאס הייסט א פערשטעלונג אדער עפעס א געוויסע עהנליכע ערשיינונג, וואס טרייסלט זיי אביסעל אויף, און ווייל זיי זענען פון דער נאטור אוים פחדנים, איז יעדער מערדער אדער באנדיט ביי זיי א היילינגע זאך, וואס גיט זיי אביסעל בעפרידיגונג אין מאנאטאנען לעבען. און יעדער באנדיט איז א נאציאנאלער העלד, און אזוי ווי די א''י רעגירונג האט אלץ געוואוסט, געזעהען און געשוויגען, און זיי נאך מאראליש געשיצט, זענען זיי געוואקסען זיכער אז די א''י רעגירונג איז מיט זיי. האבען זיי אנגענומען מוט. געוועהר האבען זיי גענוג, זיי קריגען עס וויפיל זיי ברויכען פון עבר־הירדן. וואו דער האנדעל מיט געוועהר איז פריי און וואו די גרענעץ מיט א''י איז אזוי גוט ווי נישט בעוואכט. נאך דער שטארקער אפאזיציע אין ענגלישען פארלאמענט געגען דעם פלאן פון א פארלאמענט אין א''י האבען די אראבער פערשטאנען אז עס איז געקומען דער מאמענט פאר דער פאליטישער אוואנטורע אין א''י. האבענדיג די מאראלישע שטיצע פון דער א''י רעגירונג אויף זייער זייט און עס האט זיך אנגעהויבען דער שווארצער טאג, דער 19־טער אפריל 1936.

ענגלישע פאליטיק אין א''י.

די א''י רעגירונג האט געוואוסט גענוי וואס עס טוט זיך אין אראבישען לאגער. זי האט געשוויגען און דערמיט געגעבען מוט די אראבישע אוואנטוריסטען אנצוהויבען די אוואנטורע, די א''י־רעגירונג האט געקענט אונטערדריקען די אונרוהען אין פערלויף פון מינוטען, אזוי ווי זי האט עס געמאכט אין אקטאבער 1933, אין יפו ווען זי האט אוועקגעלעגט אנ'ערך 150 מאן טויטע און פערוואונדעטע אין פערלויף פון 10 מינוטען, און די אראבישע העלדען האבען זיך תיכף בערוהיגט, און 5 מינוטען שפעטער איז שוין אייער קארעספאנדענט דורכגעפאהרען רוהיג און זיכער צווישען די אראבישע דערפער אויף דעם וועג נאך ראשון לציון, רחובות און גדרה. דעם 19־טען אפריל 1936 האט די רעגירונג א פינגער נישט צוגעריהרט בכדי צו בערוהיגען, דאגעגען האט די רעגירונג שיקאנירט די יודען זוכענדיג ביי זיי געוועהר, מען האט בעזייטיגט די יודישע פאליציי פון די אראבישע געגענדען, מיט איין ווארט, די יודען האבען געפיהלט, אז די רעגירונג גיט פרייע הענד די אראבער זיי זאלען בריים ענטוויקלען די גאנצע אוואנטורע, די יודישע אגענץ האט יא געמוזט האבען אנ'אהנונג פון דער ענגלישער פאליטיק און אלע יודישע פארטייען האבען ארויסגעגעבען אויפרופען צו דער גאנצער יודישער בעפעלקערונג אין גאנצען לאנד, ,,מען זאל זיך פערהאלטען רוהיג און זיך בעהערשען''.

די ענגלישע פאליטיק איז געווען פאלגענדע: די ענגלישע רעגירונג האט געשלאסען אנ'אפמאך מיט מצרים לויט וועלכען זי מוז ארויספיהרען איהר מיליטער פון מצרים, איז וואו האט מען צו שיקען דאס מיליטער? ענגלאנד איז צו ווייט און ארץ ישראל איז נישט קיין ענגלישע קאלאניע, נאר א מאנדאט־לאנד און ענגלאנד קאן אריינברענגען מיליטער אין א''י נאר ווען אין לאנד ברעכען אויס אונרוהען און מען מוז דאס לאנד פערטיידיגען. ביז יעצט האט שוין ענגלאנד אריינגעבראכט איבער צעהן טויזענד מאן מיליטער, אבער עס איז ווייניג, אום צו בערוהיגען די אראבער, און די א''י רעגירונג בעט זיך רחמים, ביי די אראבער זיי זאלען זיך פיהרען אנשטענדיג און זיך בערוהיגען. עס פאסירט אז די ענגלישע דזשענטעלמענער שיסען אוים 2000 קוילען און פערוואונדען נישט קיין איין אראבער. די א''י רעגירונג האט מורא געהאט מעהר וועט זיך די אוואנטורע ענדיגען צו פריה. נאך אוידער זי וועט קענען אריינברענגען פון מצרים דאס גאנצע מיליטער, דען די עפענדים, די ארגאניזאטארען קענען זיך כאפען אז די גאנצע מעשה איז א פראוואקאציע פון דער ענגלישער פאליטיק, האט די א''י רעגירונג ארעסטירט אלע וויכטיגע פיהרער מיט אוני־ביי־אבדול־האדי און מיט דעם נייעם סעקרעטאר פון אראבישען אויבער־ראט, בכדי די מאסע זאל אריבער אין צעווילדעוועטע און אומפעראנטווארטליכע אראבישע מאסען און זאל אזוי לאנג דויערען, ווי לאנג עס איז נויטיג אדורכצופיהרען די ענגלישע פאליטיק און סטראטעגיע. צו דעם צוועק האט מען צעווארפען א 400 אראבישע הייזער אין יפו כדי דורכצופיהרען 2 ברייטע סטראטעגישע גאסען צום פארט וועלכער דארף ווערען א מיליטערישער פארט און די גאסען זענען אזוי איינגעארדענט געווארען אז מען קאן פון זיי בעשיסען פון איין זייט צפון ביז איבער עכו און פון דער אנדער זייט ביז על אריש און נגב. מיטן ענדיגען פון דער טראנספארטאציע פון מיליטער וועט דער אראבישער אויפשטאנד זיך ענדיגען.

די עקאנאמישע פערלוסטען.

פון אנהויב אן פון דער אביסיניש־איטאליענישער מלחמה איז דער עקאנאמישער פולס פון א''י געווארען אביסעל שוואכער, די מזומנים האבען אנגעהויבען צו אנטלויפען פון די בענק און זיך בעהאלטען אין די זאקען. עס האט פערפעהלט אומזאץ־קאפיטאל, וואס דאס איז עקאנאמיש אזוי ווי לופט און עס איז געווארען שווערער צו אטעמען. עס האט געדויערט איניגע חדשים ביז דער גרעסטער טייל פון מזומנים איז אריין צוריק אין די בענק און דאס עקאנאמישע לעבען האט אנגעשיינט צו ווערען א ביסעלע נארמאלער. דער אראבישער שטרייק האט ווידער פערגרעסערט די שטילקייט אין האנדעל; די וועגען זענען געווארען אומזיכער און דער פערקעהר קלענער, און דער האנדעל שוואכער.

אין ערשטער ריי האבען געליטען האטעלען, רעסטאראנען, קאפע־הייזער, דאנסינגס, און אין פער־ [illegible] ליכע פאכען. דאגעגען האבען פראפיטירט געוואלדיג די יודישע קאלאניעס דורך דער מילך־ווירטשאפט און בעזונדערס דורך זייערע גרינצייג, וועלכע איז געווען פריהער א מאנאפאל פון אראבער און איצט איז דער גאנצער בעדארף געדעקט דורך יודען. דער גאנצער אימפארט פון קאלאניאלע ארטיקלען און אייער וואס איז אויך געווען א אראבישער מאנאפאל איצט יעצט אריבער אין יודישע הענד און ברענגט איין גרויסע פראפיטען, פון דעם אלעם זעהען מיר אז די יודישע עקאנאמישע פערלוסטען זענען פראוויזארישע און זיי וועלען אויפהערען ווי נאר עס וועט זיך בערוהיגען אין א''י, דאגעגען די נייע יודישע הכנסות זענען סטאבילע שטענדיג, און זיי וועלען שוין נישט ארויסגעהן פון יודישע הענד..

דער יודיש־נאציאנאלער פראפיט איז גאר געוואלדיג גרויס. און דער גאנצער אומפאנג איז גאר נישט פאראויסצוזעהען און אויך נישט צו בעשרייבען. איך וועל מיר געבען די מיה צו בעשרייבען אויף דא קאנקרעטען אופן דעם ערפאלג וועלכען מיר האבען שוין איצט. 1) אלע צענטראלע אינסטיטוציעס זענען אריבער אין יודישע צענטערס, פון יפו אין תל־אביב און פון שומרון — אין נתניה, דאס זענען דער כבו (הויפט־פאסט) משרד עליה, משרד הבריאות, משטרה מרכזית און נאך אנדערע אינסטיטוציעס מיט הונדערטער יודישע ארבייטער און [illegible] אביב, וועלכער איז ביז איצט געווען א חלום איז געווארען א פאקט. ער בעשעפטיגט שוין יעצט הונדערטער יודישע ארבייטער און וועט בעשעפטיגען טויזענדער. 3) די ריכטיגע באהן־סטאציע איז געוועזען יפו און איצט איז דער צענטער אין תל־אביב און בעשעפטיגט הונדערטער ארבייטער. 4) די רעגירונג האט געשלאסען א קאנטראקט מיט יודען אויף דעם טראנספארט פון מיליטער מיט יודישע אויטאבוסען און דאס ברענגט איין יודען אין די צעהנדליגער טויזענדער פונטען. 4) יודישע ארבייטער זענען אריין אין באהן־וועזען, וואס איז ביז איצט געוועזען יודען־ריין, די צאהל יודישע ארבייטער אין פאסט, טעלעגראף האט מען פערדאפעלט און פערדרייפאכט, יודען בויען איצט פאר דער רעגירונג א נייע ריזען־פאסט־געביידע, וואס וועט קאסטען איבער 40.000 פונט — אלעס יודישע ארבייטער און דאס רוב יודישע מאטעריאלען. אין דער יודישער לאנדווירטשאפט און דער עיקר אין יודישע פרדסים זענען אריין 10.000 יוד. ארבייטער. די רעגירונג בויט נאך נייע שאסען, וואס פערבינדען יודישע קאלאניעס מיט יודישע צענטערס, וואס די וויכטיגסטע פון זיי זענען הרצליה, — תל־אביב, וואו דער שאסעי ווערט דורכדעם פערקירצט פון 18 קילאמעטער ביז 11 קילאמעטער, 2) דער שאסעי נאך חיפה — איבער אלע יודישע קאלאניעס און השרון און שומרון איבער חדרה, אויסמייחענדיג די אראבישע שטעט, 3) דער שאסעי פון בית־וגן, גבולה נאך תל־אביב. וועלכער איז ביז איצט געגאנגען דורך די שטאט יפו, און אין די לעצטע אונרוהען געוועזען אומזיכער און אפט געשטערט, בויט מען יעצט איבער דעם יודישען ,,הדרום'' נאך תל־אביב, אזוי אז דאס גרויסע פער־[illegible] אראבישע יפו ווערט איצט איינגאנצען איזאליהרט און ארומגערינגעלט מיט יודישע ישובים און וועט בלייבען א אראביש שטעטל. פון דעם אויבען בעשריבענעם האט מען נאר א שטיקעל בעגריף פון דעם געוואלדיגען נאציאנאלען פראפיט א דאנק דעם אראבישען שטרייק, ערפאלג פון וועלכען דאס יודישע פאלק וואלט נישט געקאנט חלומען אפילו צו ערגרייכען אין פערלויף פון 5 יאהר ווענינסטענס.

צוליב דעם וואס די צענטראלע רעגירונגס־אינסטיטוציעס האבען זיך קאנצענטרירט אין יודישע צענטערס וועלען מיר האבען א געוויסע סטאטיסטיק וויפיל הכנסה די יודען ברענגען אריין אין רעגירונגס־אוצר און האבען דאס רעכט צו פערלאנגען א ענטשפרעכענדען אנטייל אין די רעגירונגס־היצאות.

(סוף — זונטאג).

א נייע ווענדונג / אין דער ענגלישער אויסערליכער פּאָליטיק?

פון לעאָ העניג

אז די ענגלישע אויסערליכע פּאָליטיק איז ביז די לעצטע עטליכע וואָכן געווען שטאַרק סימפּאַטיש צו דייטשלאַנד, קען מען אויך זעהען פון דעם שרעקליכן טומעל און איבעראַשונג וואָס דאָס קופערס לעצטע רעדע אין פּאַריז האָט ארויסגערופן אין ענגלאַנד און אויפן קאָנטינענט.

אז די רעדע פונם ענגלישען קריגס מיניסטער איז געווען שטאַרק פּראָ־פראַנצויזיש, קען קיינער נישט לייקענען, אָבער זי וואָלט דאָך נישט געווירקט ווי א איבערגעריסענע באָמבע ווען די וועלט און די ענגלישע געזעלשאַפטליכע מיינונג וואָלטען נישט געווען איבערצייגט אין די ענגלישע סימפּאַטיעס צו דייטשלאַנד.

פון נאָך דעם קריג אָן איז די ענגלישע אויסערליכע פּאָליטיק געווען „צוריקצושטעלען דאָס בעזיגטע דייטשלאַנד אויף די פיס". צי ס'איז געווען צוליב דעם ווייל פּואַנקאַרעס פראַנקרייך איז געוואָרען צו שטאַרק, און ענגלאַנד האָט געזוכט צו שטאַרקען דייטשלאַנד צו באַלאַנסירען די כוחות אין איראָפּע; אָבער דער פּועל יוצא איז געווען אז די ענגלישע פּאָליטיק איז געווען דאָס וואָס ווערט אָנגערופען פּראָ־דייטשלאַנד.

און אפילו מיטן אויפשטעהען פונם היטלעריזם, וועלכער איז א גרויסען טייל פון דער ענגלישער געזעלשאַפטליכער מיינונג זיכער גאָרנישט געווען צום הארצען, איז אָט די נאָך מלחמה ענגלישע פּראָ־דייטשע פּאָליטיק פאַרטגעזעצט געוואָרען.

ווען א טייל פון דער ענגלישער געזעלשאַפטליכער מיינונג האָט געשטיצט היטלערן ווייל זי האָט מורא געהאַט פאַר קאָמוניזם אין דייטשלאַנד, האָט אָבער א בעדייטענדער און איינפלוסרייכער טייל פון דער געזעלשאַפטליכער מיינונג געשטיצט דייטשלאַנד אַליין נאָך מורא האָבענדיג, מיט רעכט צי אָהן רעכט פאַר א פראַנצויזישער העגעמאָניע אין איראָפּע.

און דאָ פּלוצלונג אזא „באָמבע": דעם ענגלישען קריגס־מיניסטערס פּראָ־פראַנצויזישע רעדע אין פּאַריז. און איראָפּע, דייטשלאַנד און ענגלאַנד גופא, וועלכע זענען לעצטענס נישט געווען אבסאָלוט זיכער און בעוואוסט אויף דעם כאַראַקטער פון דער ענגלישער אויסערליכער פּאָליטיק, פרעגען זיך איצט:

שטעהען מיר פאַר א נייער ווענדונג אין דער ענגלישער אויסערליכער פּאָליטיק?

קעהרט איצט אָפּ ענגלאַנד דאָס פּנים פון דייטשלאַנד צוריק צו פראַנקרייך?

דער אמת איז אפשר, אז אָט די נייע ווענדונג אין דער ענגלישער אויסערליכער פּאָליטיק — אויב מען קען שוין זיין זיכער אז ס'איז א נייע ווענדונג — האָט זיך אָנגעהויבען בעמערקען נאָך פאַר אָט דער בעריהמטער רעדע פונם ענגלישען קריגס מיניסטער. מען האָט געקענט חושד זיין אָט די נייע פּאָליטישע אָריענטאַציע ווי נאָר ס'איז בעוואוסט געוואָרען אז ענגלאַנד נעהמט אַראָפּ די סאַנקציעס געגען איטאַליען און נאָך פאַר אידען'ס, דעם ענגלישען אויסערן מיניסטערס אָפיציעלע ערקלערונג וועגן דעם אין פּאַרלאַמענט. פאַר אידען האָט געשפּילט טשעמבערליין אין א רעדע (וועלכע איז אויך שטאַרק קריטיקירט געוואָרען) געלאָזט הערען אז סאַנקציעס זענען שוין איבריג און נוצלאָז.

און מיט א פּאָר וואָכען פאַר דעם האָט אויסטין טשעמבערליין (וועלכער איז נישט קיין קאַבינעט מיניסטער אָבער דער פּרעזעס פונם קאָמיטעט פאַר אויסערליכער פּאָליטיק אין דער קאָנסערוואַטיוו. פּאַרטיי) זיך ארויסגעזאָגט געגען די סאַנקציעס דאָס איז געווען באַלד נאָך זיין צוריקקומען פון עסטרייך.

און אויסטין טשעמבערליין איז, ווי ס'איז בעוואוסט איינער פון די איינפלוסרייכסטע ענגלישע שטאַאַטסלייט, א געוועזענער אויסערן מיניסטער, וועלכער איז שטענדיג געווען אין זיין פּאָליטיק מעהר גענייגט צו פראַנקרייך, ווי צו דייטשלאַנד. סיר אויסטין טשעמבערליין און ווינסטאָן טשערטשיל זענען די איצטיגע בעדייטענדסטע פיהרער פון דער פּראָ־פראַנצויזישער ריכטונג אין דער ענגלישער אויסערן־פּאָליטיק.

האָט זייער ריכטונג, זייער פּאָליטישע ליניע איצט געזיגט אין דער אויסערליכער פּאָליטיק פון ענגלאַנד? און פאַר וואָס?

דאָס אָפּזאָגען זיך פון סאַנקציעס איז בלי ספק געווען און איז נאָך עד היום שטאַרק נישט פּאָפּולער אין ענגלאַנד, וואו מען איז אזוי שטאַרק און אויפריכטיג אויפגעבראַכט געגען מוסאָליני'ס פערכאַפּען פון אַביסיניען.)

פאַר וואָס זשע האָט די ענגלישע רעגירונג זיך פּלוצלונג אָפּגעזאָגט פון סאַנקציעס?

איז עס ווייל מען וויל אונז איינרעדען אז זי האָט געוואָלט אויסמיידען א קריג מיט איטאַליען? האָט זיך ענגלאַנד פּראָסט פּשוט דערשראָקען פאַר מוסאָליני ווי ללאָיד דזשאָרדזש טייטשט עס אויס?

אָדער ס'איז גיכער געשעהן דערפאַר ווייל ענגלאַנד, די ענגלישע רעגירונג, האָט אָנגעהויבען איצט אַנדערש קוקען אויף דער איראָפּעאישער סיטואַציע. אָט ווי די פראַנצויזען זעהן זי; אָדער, לאָמיר זאָגען, ווי סיר אויסטין טשעמבערליין און מר. ווינסטאָן טשערטשיל קוקען אויף דער איצטיגער איראָפּע?

די לעצטע האָבען שטענדיג געזעהן די געפאַהר פאַרן איראָפּעאישען שלום אין היטלערס אולטראַ־מיליטאַריסטישע דייטשלאַנד, און זענען נישט געווען קיין „פערברענטע" סאַנקציאָניסטען געגען מוסאָליניען.

די ענגלישע רעגירונג האָט איצט — זעהענדיג ווי נאָוואַהדיג היטלער איגנאָרירט איהר בריף, מאַהנט קאַלאָניעס און קאָקעטירט מיט מוסאָליניען — איינגעזעהן אז ס'איז נויטיג זיך צו דערנעהנטערען צו פראַנקרייך און צורוקצושווינגען, ווי נישט אַנגענעהם ס'זאָל איצט נישט זיין, מוסאָליני פאַרן איראָפּעאישען שלום. וועגער שמעקט איצט, ווען פראַנקרייך איז שוין נישט פּואַנקאַריסטיש, און היטלערס דייטשלאַנד איז שוין אזוי ווייל זיין נאָך פיל שטאַרקער ווי ענגלאַנד האָט געחשבונט? דערפאַר, זעהען מיר איצט דעם מערקווירדיגען פּאָליטישען „פענאָמען" אין ענגלאַנד, דאָס דווקא ללאָיד דזשאָרדזש, דער פּאַריזער פרידענס־מאַכער, „פּראָ דייטש" אין ענגלאַנד פאַר די לעצטע נאָך מלחמה יאָהרען איז איצט דער ביטערסטער קריטיקער פון דער רעגירונג פאַר איהר אָפּזאָגען זיך פון סאַנקציעס.

פיל ביטערער נאָך ווי לאָרד סעסיל דער גרויסער ענגלישער טשעמפּיאָן פונם פעלקער־בונד.

ללאָיד דזשאָרדזש דער „אַנטי־פראַנצויז" קריטיקירט די רעגירונג אין דאָס קופער; און ווינסטאָן טשערטשיל דער „פּראָ־פראַנצויז" שטאַטסמאַן האָט זיי פערטיידיגט, און האָט נאָך ארויסגעזאָגט דעם וואונש אין פּאַרלאַמענט אז די רעגירונג זאָל עפענטליך אָננעהמען דאָס קופערס פּאָליטיק.

איבערהויפּט קען מען אזוי בולט זעהען פון די לעצטע העבאַטען וועגען דאָס קופערס רעדע אין פּאַריז די שאַרפע צעטיילונג אין חשם ענגלישען פּאַרלאַמענט און דעת הקהל בכלל: איין טייל איז נאָך אַליין אָריענטירט אויף דייטשלאַנד, א צווייטע אויף פראַנקרייך. און ס'אי זמאָדנע כאַראַקטעריסטיש, צו העהען ליבעראַלע און אַרבייטער דעפּוטאַטען ווי זיי אטאַקירען א קאָנסערוואַטיווען מיניסטער ווייל ער האָט מיט זיין רעדע טעקענט חלילה פּגיע בכבוד זיין היטלערס דייטשלאַנד; און ווי קאָנסערוואַטיווע פּאָליטיקער און שטאַטסלייט רעדען פון דעמאָקראַטיע און פרייהייט.

מאָדערנע שותפות'ן און אַנטאַגאָניזמען מאַכען זיך אין פּאָליטיק און בעזונדער אין אויסערליכער פּאָליטיק.

—*—

אונזער מענשליך רעכט
אויף ארץ־ישראל

פון ד"ר ה. זשיטלאָווסקי

מיר קאָנען נישט אַנערקענען קיין אַבסאָלוטען איינענטומס־רעכט פון א פאָלק אויף „זיין" לאַנד, סיי די יודישע רעליגיע, סיי די סאָציאַליסטישע וויסענשאַפט פּערוועהרען אזא אַנערקענונג.

אונזער רעליגיעזער גלויבען זאָגט: די גאַנצע ערד געהערט גאָט און נאָר איהם אליין („כי לי כל הארץ"), ס'איז אמת, ער גיט אוועק איינצעלנע לענדער צו איינצעלנע פעלקער: צו יודען, צו עמון, צו מואב וכו', דער נביא ירמיהו וואָס האָט פאָראויסגעזעהען אז מען וועט פערטרייבען יהודה און עמון און מואב פון זייערע לענדער, — ווייל גאָט האָט דאָס בעשלאָסען, — האָט אין דערזעלביגער צייט אלע אָט די 3 פעלקער פערזיכערט, אז גאָט וועט זיי אלע דריי אומקעהרען צוריק („והשיבותי את שבות עמון, והשיבותי את שבות מואב". — איך ציטיר לויטן זכרון). דער רעכטס־מיטעל אויפן לאַנד געהערט נישט דעם פאָלק, נאָר דעם רבונו־של־עולם, אזוי וויל דאָס די יודישע רעליגיע.

די סאָציאַליסטישע וויסענשאַפט האָט גאָרנישט צו טון מיט טעאָלאָגיע, אָבער אויך דער סאָציאַליסטישער רעכטס־בעוואוסטזיין בעוועגט זיך, אויס ריין־וויסענשאַפטליכע טעמים, אין דערזעלביגער ליניע, סיי פּרודאָן, סיי קאַרל מאַרקס אינם „קאַפּיטאַל" האָבען בפירוש ומפורש געלייקנט די גרעסטע וואָס אויף דעם געדאַנק, אז לאַנד קאָן נישט קיין אייגענטום אפילו פון א גאַנצען פאָלק. די נויטיגע צוזאַמען האָב איך שוין אמאָל פערעפענטליכט אויב עס וועט נויטיג זיין, וועל איך זיי ווידער ברענגען, אין חער צוקונפט וועלען מיט דער פערשווינדונג פון שטאַטען, פערשווינדען אויך די גרעניצען צווישען לאַנד און לאַנד, אין אָט דעם פּונקט געהט זיך מאַרקס אין גאַנצען צונויף מיט פּרודאָן. זיי געהען זיך אָבער ביידע צונויף אויך מיט דעם יודישען רעליגיעזען בעוואוסטזיין, וואָס האָט צוגעזאָגט פאַר דער צוקונפט, אז „עתידה ארץ־ישראל להתפשט על כל הארצות", „ארץ ישראל וועט זיך אויסשפּרייטען איבער חער גאַנצער וועלט". דאָס האָט נישט קיין אַנדער ר ע כ ט ל י כ ע ן בעדייט, ווי נאָר דעם, אז די גרעניצען צווישען לענדער וועלען פערשווינדען.

עס קאָן דעריבער קיין רייד נישט זיין וועגען אן אַבסאָלוטען רעכט אויף ארץ ישראל נישט פון חעם אַראַבישען פאָלק, נישט פון חעם יודישען, אויך די אזוי אָנגערופענע „היסטאָרישע רעכט אונזערע אויף דעם לאַנד פון אונזערע אבות, זאָגן א ריינע פיקציע, און זייער ווערט אין אַנ'אויסגעפּלאָזען איי, די שעג האָט נישט לאַנג צוריק בעמערקט אַן'אַראַבישער פּובליציסט, אז אויב מען זאָל אַנערקענען היסטאָרישע רעכט אויף לענדער, וואָלט אַנדאַלוזיע (אין שפּאַניען) בדארפט געהערען צו דעם אַראַבישען פאָלק. ווי מיר ווייסען פון דער געשיכטע, האָט ענגלאַנד אַמאָל געהערט צו רוים, און אַמעריקע צו די אינדיאַנער. וועהר רעכענט זיך אָבער מיט אזעלכע היסטאָרישע פּאַרקומעניסען? און אויף א וועלכער גרונד זאָל מען זיך מיט זיי רעכענען? נישטאָ אזא זאַך ווי „היסטאָרישע רעכט".

אין דער איצטיגער צייט פון שטאַטען, קריג, אינטערנאַציאָנאַלע אָפּמאַכען און געלד־ווירטשאַפט ווערט דאָס רעכט פון א פאָלק אויף א בעשטימטען לאַנד גערעגעלט דורך קריג, אינטערנאַציאָנאַלען אָפּמאַך, קויף און פערקויף. מיר יודען האָבען, לויט די איצטיגע יורידישע השגות, דאָס פולסטע רעכט אָפּצוקויפען ביי די ענגלענדער גאַנץ גרויס־בריטאַניען (וואָס, אַנ'ערך, קאָנען מ'שטיינס געזאָגט, קאָסטען די גרויס־בריטאַנישע אינזלען מיט אלע זייערע לאַנדאָנס און ליווערפּולס?). און אויב די ענגלענדער וועלען מרוצה זיין צו נעהמען אין שוה־כסף „אונזערע" כיזשיניץ און פּיזשיניץ, איז אוודאי וואויל ווי די וועלט. זאָלען זיי זיך אריבערפּעקלען אהין און מיר וועלען פערנעהמען („אָקופּירען") ענגלאַנד.

שפּאַס אָן א זייט! מען האָט קיין ר ע כ ט נישט צו שטעמפּלען די יודישע עמיגראַציע אין ארץ־ישראל ווי א מין „אָקופּאַציע". „אָקופּירען" איז דער טייטש „פערנעהמען", „אַריינגעהמען אין בעזיץ". אויף א ווילדע צי אויף שטענדיג. אין דער איצטיגער צייט, ווען די ברוטאַלע מ א כ ט איז נאָך אַליין דער מקור פון אינטערנאַציאָנאַלען ר ע כ ט, איז „אָקופּאַציע" חער טיפּוס — פערנעמען לאַנד מיט גוואַלד, מיט שווערד, מיט טאַנקס, און אַיצטער, ב"ה שוין אויך מיט גיפטיגע גאַזען. יודען האָבען נישט „אָקופּירט", נישט פערנומען קיין לענדערייען אין ארץ־ישראל מיט שווערד און ביקס, זיי האָבען אין דער איצטיגער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט פערנומען זיי („אָקופּירט") לויט דעם הערשענדען רעכט אין א קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט דורך ק ו י ף. אויב דאָס איז „אָקופּאַציע". איז אויך דער אויסבוי פון דער יודישער שטאָט בראָנזוויל געווען אַנ'אומפערשעהמטע יודישע „אָקופּאַציע". אויב יודען קאָנען אָפּקויפען ביי די אַראַבער גאַנץ ארץ ישראל, האָבען זיי דערצו דאָס פולע רעכט, פּונקט ווי זיי האָבען דאָס פולסטע „רעכט" אָפּצוקויפען גאַנץ ענגלאַנד.

איין וויכטיגער פּונקט אין אָט דעם ענין מוז דאָ אויפגעקלעהרט ווערען. דאָס איז אליין געערדט פון א ריין־פּורזשואזען, קאָמערציעל־יורידישען שטאַנדפּונקט. דער סאָציאַליסטישער רעכטס־בעוואוסטזיין קאָן אָט דעם שטאַנדפּונקט נישט אַראָפּשלינגען מיט הויט און האָר. דעם רעכטס־מיטעל אויף ערד גיט דער סאָציאַליזם אויך אין דער איצטיגער געזעלשאַפט נאָר יענע מענשען, — אליין איינם פון וועלכען פאָלק, וואָס זיצען אויף דער ערד און בעאַרבייטען זי מיט זייערע אייגענע כוחות. דאָס איז אַנ'אַרבייטאַרישער גוי־רעכט. קיינער טאָר פון אָט די בעזעצטע, אַרבייטאַרישע, — נישט קאַפּיטאַליסטיש, — אויסגענוצטע לענדערייען נישט אַראָפּטרייבען ווערען מיט גוואַלד, אָדער געגען זיין אייגענער הסכמה. אָט דאָס אַרבייטאַרישע־רעכט אויף לאַנד־בעזיץ ווערט איצטער פּרינציפּיעל דורכגעפיהרט אין ראַטען־לאַנד, — דער עיקר פּונגע די „קאָלכאָזען". ער ווערט אָבער איצטער אויך אָנגעווענדעט פון דעם „קרן קימת" אין זיינע קניות אין ארץ־ישראל..

אָבער לויט אָט חעם סאָציאַליסטישען שטאַנדפּונקט פון איינעמס רעכט אויף לאַנד־בעזיץ, האָבען מיר, יודען, אין דער ערשטער צייט היפּש א זינדיג געטון בנוגע דעם אַראַבישען פּויער. געוויסע לענדערייען האָבען יודען אָפּגעקויפט נישט ביי די פּויערים נאָר ביי די עפענדים, פון די פּריצים. די פּאָרמעל יורידישע אייגענטימער פון דעם לאַנד. די פּויערים האָבען אָבער בעטראַכט יענע לענדערייען פאַר זייערע. נישט פאַר דעם פּריץ'ס. זייער בליק איז געווען גלייך וההנליך צו דעמזעלביגען בליק, וואָס האָט ביי די רוסישע פּויערים געהערשט אין דער צייט פון דער פּויערים־קנעכטשאַפט. „מי וואַשי, א זעמליא נאַשא", פלעגען זיי זאָגען צו די פּריצים (מיר זענען אייערע, אָבער די ערד איז אונזערע).

די יודען אין ארץ ישראל האָבען אָדער גאָר נישט פערשטאַנען אָדער זיך נישט גערעכנט מיט אָט דער פּויערימשער פּסיכאָלאָגיע, זענען פאַרגעקומען רעכטס־בערויבערליכע, אָפּט אכזריותדיגע טראַגישע צונויפשטויסען צווישען די אַראַבישע פּויערים און די יודישע קאָלאָניסטען, — קאָנפליקטען, וואָס זייער סם ווירקט נאָך מסתמא עד היום אין די הערצער פון אַראַבער, פערטריבענע פון זייער היימען, איינציגע עפּיזאָדען פון יענע רויעריגע קאָנפליקטען, וואָס יודישע שומרים האָבען מיר דערצעהלט אין ארץ־ישראל, אין 1914, איז נישט דאָ דער אָרט און נישט איצט די צייט צו שילדערען.

אָבער אין דעמזעלביגען יאָהר 1914, בין איך בעקאַנט געוואָרען נאָך מיט אַנ'אַנדער מין קניה פון פּויערימשער ערד. דאָס איז געווען אין דער קבוצה דגניה, די יודישע קאָלאָניסטען האָבען געקויפט די ערד ביי דער דאָרף־געמיינדע, ביי די פּויערים. זיי האָבען געזאָגט: „פערקויפט אונז א טייל, כך וכך דונאַם, פון אייערע נחלאות, מיר וועלען אייך אויסלערנען נייע מעטאָדען ווי צו בעאַרבייטען די ערד. איהר וועט זעהן, אז פון דעם רעשט לאַנד, וואָס וועט ביי אייך בלייבען, וועט איהר בעקומען א סך מעהר, איידער איהר האָט איצטער פון אייער גאַנץ בעזיץ". די אַראַבער זענען דערויף איינגעגאַנגען און באַלד האָבען זיך טאַקע איינגעשטעלט די פריינדליכסטע בעציהונגען צווישען די אַראַבער און די יודישע פּויערים, דער צוזאָג פון די דגניה'ער איז מקוים געוואָרען.

אָט דאָס איז דער וועג! וועהר רעדט נאָך, ווען עס נעהמט אין לענדערייען פערלאָזענע, אין גאַנצען נישט בעאַרבייטע, וועלכע די יודען האָבען מיט זייער ביאָנערישער מאָדערנע רטעכניק ארויסגעריסען פון דעם מדבר־צושטאַנד און פערוואַנדעלט אין א מעשר ליכען ישוב! מיט וועלכע רעכט קאָנען די אַראַבער פּרעטענדירען אויף אָט די לענדערייען?

די איצטיגע פאָדערונג פון די אַראַבער, מען זאָל פערוועהרען יודען צו קויפען לאַנד בכלל, — אפילו נישט־בעזעצטע, אפילו מיט דער פולער צושטימונג פון די פּויערים, — קאָן פון קיין שטאַנדפּונקט נישט בערעכטיגט ווערען. און ווייניגער פון אליץ — פון א סאָציאַליסטישען שטאַנדפּונקט, ווי די פאָדערונג, צו פערמאַכען די טירען פאַר דער יודישער עמיגראַציע, איז אויך אָט די פאָדערונג אָפּצושטעלען יודישע לאַנד קניות, א ריין־רעאַקציאָנערע, א ריין־שאָוויניסטישע. די מאַיאָריטעט פון א בעפעלקערונג, וואָס וואוינט אין געוויסע ריין־צופעליגע גרעניצען וועלכע די מאָדערנע דיפּלאָמאַטיע האָט צונעשניטען, — אז אָט די מאַיאָריטעט, זאָג איך, איז דער אייגענטימער פון דעם לאַנד און קאָן טון דאָרט, וואָס זי וויל: אַריינלאָזען אין לאַנד און פערקויפען לאַנד, וועמען זי וויל.

קיין סאָציאַליסט טאָר זיך נישט סאָלידאַריזירען מיט אזא פאָדערונג, וואָס פּאַטשט אין פּנים דעם וויכטיגסטען יסוד פון דעם סאָציאַליסטישען רעכטס־בעוואוסטזיין; דאָס רעכט פון י ע ד ע ן מענשען צו בעזעצען זיך אויף י ע ד ע ן אָרט פון אונזער אַלעמענס מוטער־ערד: אין דעם איצטיגען פּאַלעסטינע, צי אין עבר־הירדן, צי אין די מדבריות פון אריזאָנאַ, צי וואו ער וויל, ציהען גפון דער מוטער־ערד זיין חיונה דורך זיין אייגענער אַרבייט, מיט דעם תנאי, נאַטירליך, אז ער זאָל דערביי ביי קיין אַנדער מענשען נישט אוועקנעהמען דאָס שטיקעל לאַנד, אויף וועלכע ער זיצט און אַרבייט, אָהן יענעמס דירעקטער און פריהער צושטימונג.

א גרויסער טייל פון דעם יודישען פאָלק וויל וואוינען אין ארץ־ישראל. נאָך א גרעסערע צאָהל זייער וויל העלפען יענעם טייל זיך דאָרטען צו בעזעצען. פון וועלכען שטאַנדפּונקט קאָן מען דערפּליקען דערין א וועלכען עס איז חטא? נישטאָ אזא שטאַנדפּונקט וואָס זאָל זיך קאָנען גערעכטפערטיגען פאַר יעדען רעכט־דענקענדיגען מענשען בכלל, פאַר א סאָציאַליסט בפרט.

ווי איהר זעהט, רעדען מיר דאָ נישט וועגען די רעכט פון דעם יודישען פאָלק אויף ארץ ישראל בכלל מיר האָבען אָפּגעוואָרפען יענע רעכט אונזערע אויף ארץ ישראל, וואָס שטיצען זיך אויף געוויסע טעאָלאָגיש־רעליגיעזע דאָקומענטען. מיר האָבען אָנגעוויזען אויף דער גאַנצער נישטיגקייט פון די אזוי־אָנגערופענע „היסטאָרישע רעכט". עס איז אָבער דאָ נאָך אַנ'אַנדער רעכט אונזערע גראַד אויף ארץ־ישראל: אַנ'אינטערנאַציאָנאַל־מאָראַלישער.

דאָ האָבען מיר געוואָלט ארויסברענגען נאָר אונזער אַלגעמיין־מענשליך רעכט. וואָס יעדער מענש האָט אויף יעדען טייל פון דער מוטער־ערד, פון וועלכען קיין יוד קאָן נישט אויסגעשלאָסען ווערען. שוין אויף דעם סמך פון אָט דעם רעכט אליין, וואַקסט ארויס פאַר יעדען רעכט־דענקענדען מענשען בכלל און סאָציאַליסט בפרט דער קלאָרער אומצווייפעלהאַפטיגער חוב, צו בעקעמפען די אַנטיסעמיטישע פאָדערונגען פון די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטען, אויסצושליסען יודען פון אַנ'אַלגעמיין מענשליכען רעכט.

—*X*—

געשיכטע פון יודען אין לאדז

די ענטשטעהונג פון יודישע אינדוסטריעלע פראָלעטאַריאַט

פון ד"ר פ. פרידמאַן

(נאָכדרוק פערבאָטען)

יועגען דעם אָהן אַנ'ערך אינטערעסאַנטען פראָצעס פון דער ענטשטעהונג פון יודישען אינדוסטריעלען פראָלעטאַריאַט, קען מען געפינען גענוג מאגערע ידיעות אין די ארכיוואלע מקורים, וואס בנוגע אנדערע ענינים, פערמאָגען זיי אַ שלל פון מאַטעריאַלען. דעם בראשית פון דעם יודישען אינדוסטריעלען פראָלעטאַריאַט דאַרף מען, זעלבסטפערשטענדליך, זוכען אין דער טעקסטיל־אינדוסטריע. אָבער די אַנזעהעודיגע סטאַטיסטישע מאַטעריאַלען, ביט יועלכע מיר האָבען זיך ביז איצט דערקענט, פון דעם טעקסטיל־אינדוסטריע־געביט, האָבען געהאט נאָר אַ שייכות צו זעלבסטשטענדיגע יועבערס, און דאָס אויך נאָר אַזעלכע, יואָס האָבען פערמאגט לכל הפחות, צו ציויי וואַרשטאַטען, אָבער נישט קיין יודישע אַרבייטאָרערס. יוען דערשיינען די ערשטע יודישע אַרבייטאָרערס אין לאָדז? יוי גרויס איז געיוען זייער צאָהל? — אויף דער ערשטער שאלה איז אונז שיוער צו געבען אַ תשובה. עס איז אונז בעיואוסט, אַז די מאַכט, געטריי איהר טעאָריע, יואָס האָט דורכאויס געשטרעבט צו דער פראָדוקטיויזאַציע פון יודען, האָט פערלאַנגט פון יודישע אונטערנעהמערס, אַז זיי זאָלען אין זייערע פאַבריקען בעשעפטיגען יודישע אַרבייטאָרערס, גראָד יוי זיי האָבען פערלאַנגט פון יודישע בעלנים אז זיי זאָלען אייצוקויפען ערד, אַז זיי זאָלען איהר בעאַרבייטען מיט דער הילף פון יודישע ערד־אַרבייטערס. די דאָזיגע ביידע פאָסטולאַטען זענען צו יענער צייט שיוער געיוען צו דערפולען. אין 1844 האָט ליקערניק, גרינדענדיג אין לאָדז זיין פאַבריק, זיך פערענטפערט, אַז ער קען נישט געניגען־טוּן דעם פערלאַנג פון דער מאַכט איבים ענין פון בעשעפטיגען יודישע אַרבייטאָרערס אין זיין אנשטאלט און דאָס דערפאַר, יוייל „עס פעהלען מענשען פון דער יודישער אמונה, יואָס זאָלען זיין געאיבט אינים פאַרבעריי־פאַך". מיר האָבען זיך אויך אין די אַקטען נישט אָנגעשטויסען אויף קיין שום נאָטיץ, יואָס וואָלט געקענט אָנווייזען אויף דער עקזיסטענץ פון יודישע אינדוסטריע־אַרבייטער ביז די 50־גער יאָהרען. מאָגערע ידיעות גיבען זיי אונז ערשט פאַר די יאָהרען 1860 — 1862, דאָס מאָל שוין געשטיצטע אויף צאָהלען. סומאַריש צונויפגעשטעלטע אין די יעהרליכע ראפארטען פון לאָדזער שטאָט־פּרעזידענט. לויט די דאָזיגע ידיעות, האָט די צאָהל יודישע אַרבייטאָרערס אין דער טעקסטיל־אינדוסטריע, יואָס זענען געוועזען בעשעפטיגט ביי יודישע אַרבייטסגעבער, זיך פאָלגענדיג פאָרגעשטעלט:

אין 1860 זענען געיוען זעלבשטשטענדיגע וועבערס (בעלי־בתים פון אייגענע אנשטאלטען) 28, הילפס־כחות (אַרבייטאָרערס) 230.

אין 1861 — זעלבסטשטענדיגע יועבערס 37, הילפס־כחות 240.

אין 1862 — זעלבסטשטענדיגע יועבערס 41, הילפס־כחות 255.

בכן האָט די צאָהל פון דעם פראָלעטאַרישען עלעמענט, צווישען די יודישע וועבערס, אין 1860 אויסגעמאַכט איבער אַכט מאָל אַזוי פיל, יוי די צאָהל זעלבסטשטענדיגע יועבערס און אין די יאָהרען 1861 און 1862 איז זייער צאָהל געיוען נאָר אַ זעקספאַכיגע. דערביי דאַרף מען אָבער מאַכען פאָלגענדיגע בעיואָרעניש: אין די געהילפס־כחות זענען זיכער אויך פערעכענט געיואָרען די פאַמיליע־גלידער, יואָס האָבען צוגעהאָלפען אין דער אַרבייט.

צווישען קריסטען איז די צאָהל פון פראָלעטאַרישען עלעמענט, אין די יאָהרען 1860, 61 און 62 בכלל געיוען נאָר אַ צווייפאַכע, ווי די צאָהל זעלבסטשטענדיגע יועבערס:

אין 1860 — 2481 הויפט־פערזאָנען, 5121 הילפס־כחות.

אין 1861 — 2545 הויפט־פערזאָנען, 5190 הילפס־כחות.

אין 1862 — 1900 הויפט־פערזאָנען, 4195 הילפס־כחות.

צוליב דעם פעהלען פון מאַטעריאַלען, בעקומען מיר אויך נישט קיין אויסשעפענדיגע תשובה אויף דער שאלה: צי האָבען די יודישע פאַבריקאַנטען אין זייערע פאַבריקען בעשעפטיגט דאָס רוב קריסטען, צי יודען? — לויט די סטאַטיסטישע אויפשטעלונגען וואס זענען צונויפגעשטעלט געוואָרען דורך די גובערניאַלע מאַכטען און דעם וואַרשעווער מאגיסטראַט אין 1855, זענען אין יודישע אנשטאַלטען אויפ'ן שטח פון גאַנצען קעניגרייך, געיוען בעשעפטיגט, קוים 302 קריסטליכע געזעלען. און לערן־יונגלעך. אין דער גאַנצער וואַרשעווער גובערניע, אויסער וואַרשע אַליין, זענען געווען בעשעפטיגט ביי יודען, 76 געזעלען, 8 לערן־יונגלעך און 38 קריסטליכע פועלים. פון דער דאָזיגער צאָהל איז דאָך קיין איין פערזאָן נישט געווען אין לאָדז. די דאָזיגע סטאַטיסטיק קלינגט נישט גאָר שטאַרק וואַרשיינליך, ווידער וואָס איז שייך לאָדז, איז זי דורכאויס פאַלש, ווייל אין די פאַבריקס־ און מלאכה־אַנשטאַלטען פון לאָדזער יודען, האָבען אויסער יודישע אַרבייטאָרערס און געזעלען געאַרבייט אויך אַרבייטאָרערס פון אַנדערע נאַציעס.

פון דער צווייטער זייט ווידער, איז לגמרי נישט קרוב לאמת, אַז ביי יודישע אייגענטימער זאָלען האָבען געאַרבייט בלויז יודען. סך הכל האָבען דאָך אין די יאָהרען 1860—1862 געאַרבייט קוים 230—255 יודישע אַרבייטער און עס זענען געווען אַ סך יודישע אַנשטאַלטען, וואָס האָבען בעשעפטיגט צו עטליכע צעהנדליג אַרבייטער און עטליכע אפילו האָבען בעשעפטיגט ביז 100 אַרבייטער! (למשל, ליקערניק האָט טיילמאָל בעשעפטיגט ביז 42 מאַן, פרידמאַן 32, מאָרגענשטערן — 38 — 100, וויינשטאָק — 20, פרוסאַק — ביז 92 מאַן). אין יאָהר 1867, זענען אין יודישע אנשטאלטען געווען בעשעפטיגט 757 אַרבייטער. וויפיל אין דעם זענען געווען יודען — איז נישט בעוואוסט. בכל האופן, איז עס כמעט ווי זיכער, אז אין יודישע אונטערנעהמונגען האָבען געאַרבייט סיי יודישע, סיי נישט־יודישע אַרבייטערס. העכסטוואהרשיינליך זענען יודישע אַרבייטער געווען בעשעפטיגט, גיכער אין קלענערע אנשטאַלטען, וואָס האָבען געטראָגען דעם כאַראַקטער פון האַנד־אַרבייט יוי אין די גרויסע מעכאַניזירטע פאַבריקען.

יועגען אברהם משה פרוסאַק געהט אַרום אַ מינדליכע לעגענדע, אַז ער האָט אין זיין פאַבריק בעשעפטיגט בלויז יודישע אַרבייטער. אָבער מיר האָבען נישט געהאַט קיין מעגליכקייט פעסטצושטעלען אויף וויפיל אָט די דאָזיגע ווערסיע דעקט זיך מיט'ן היסטאָרישען אמת. אַ געוויסע בעשטעטיגונג פון דער לעגענדע געפינען מיר אין דעם אַנקלאָג פון לאָדזער גלח אין יאָהר 1858, אַז די יודישע פאַבריקען זענען געיוען טעטיג אום זונטאָג און קאטוילישע אַרבייטער האָבען, העכסטוואהרשיינליך נישט געאַרבייט. יוי מיר האָבען שוין דערמאָנט, האָט פרוסאַק'ס פאַבריק זיך געפינען אויף דער קאָשטשעלנע־גאַס, גראָד אַנטקעגען דעם פאַראַפיאלען קלויסטער. אויך אין דער ציגאַר־ און טאַבאַקפאַבריק פון פ. לאַנדאו זענען געיוען בעשעפטיגט יודישע אַרבייטער.

אויף אָנצונעהמען יודישע אַרבייטאָרערס אין יודישע אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען האָבען אויך געהאַט — צווישען אַנדערען — אַ השפעה, פאָלגענדיגע אומשטענדען, יואָס ווערען בעשריבען דורכ'ן גראַף אַנטאָני אָסטראָווסקי אין זיין זעהר אינטערעסאַנטע אָפּהאַנדלונג, יואָס איז שוין עטליכע מאָל פון אונז ציטירט געיואָרען: „אין תחלת האָבען די טוך־פאַבריקאַנטען צו זיי (צו די יודישע אַרבייטערס) אַרויסגעיויזען אַ שטאַרקען ווידערווילען, אָבער דער דאָזיגער איז באַלד געבראָכען געיואָרען, ווייל די יודען, האָבענדיג קלענערע הצטרכותן, האָבען זיי זיך בעגניגענט מיט קלענערע שכירות, צוליב דער איינגעבוירענער אומדרייסטקייט — אַפּועל־יוצא פון לאַנגע דערנידערונגען און פערפאָלגונגען, — זענען זיי געיוען שטאַרק געהאַרכזאַם זייערע מייסטערס. תריפותדיגע יודער פון דער נאַטור, האָבען זיי אָנגענומען יעדע אַרבייט, יעדע מלאכה, יעדען מין פערדינסט". אויך אַנדערע מחברים פון יענער צייט, בעשטעטיגען אַז די יודישע אַרבייטאָרערס זענען געיוען אַ רוהיגער עלעמענט. יואָס האָט געהאַט קליינע פאָדערונגען. דער מחבר פון „אַ בליק אויף דעם שטאַנד פון יודען אין פוילען" (אַרויסגעגעבען אין 1816), בעשטעטיגט, אַז יודישע אונטערנעהמער האָבען, על פי רוב. בעשעפטיגט יודישע אַרבייטער, יועלכע „האָבען זיך במשך פון אַ קורצער צייט פערפולקאָמט", יוייל „זיי (די אַרבייטער) זענען פאַר איהם (פאַר דעם יודישען פאַבריקאַנט) געוואונשענער, ווי וועלכער עס איז געזעלען פון אַנ'אַנדערער אמונה"

—*X*—

מיר גרינדען א פעראיין

פון שטרויענע אַלמנ'ס!...

פון י. אָבערזשאַנעק

רבותי, עס איז געבליבען בהסכם, צו גרינדען א פעראיין פון שטרויענע אלמנ'ס.

ס'איז דאָך באמת אַנ'שאלה, סוחרים האָבען פעראיינען, האנדוועַרקער, לאַקאַמאָרן האָבען זייערע פעראיינען, וועלכע נעהמען זיך אָן די עוולות, פערטיידיגען די בע'עולהטע מיטגלידער. טאָ פארוואָס זאָלען מיר, שטרויענע אלמנ'ס, נישט האָבען אנ'איינענעם פעראיין?

יענען דען דאָ אויף דער וועלט נאָך אזעלכע בעעולה'טע, פערשקלאָפטע, געפלאָגטע און געפייניגטע בעשעפענישען ווי דאָס זענען— שטרויענע אלמנס?

ווייזט מיר, רבותי, נאָך איין מענש אויף דער וועלט, וואָס זאָל אזוי עקספלאָאטירט ווערען, וואָס זאָל אזוי פערשווארצט און פערפינסטערט ווערען ווי מיר, שטרויענע אלמנ'ס? ווייזט מיר נאָך א מענש אויף דער וועלט. וואָס זאָל אזוי נישט האָבען קיין טאָג און קיין נאַכט. נישט וויסען פון עסען צו דער צייט און שלאָפען אויף א לייטיש געלעגער, ווי דאָס איז דער שטרויענער אלמן?

און ווער מיינט איהר רבותי, האָט האָט אויסגעטראַכט די פערשאָלטענע לעטניסקעס? — א ירדענע! איך שווער אייך ביי באָרד און פאות, אז דאָס האָט א יודענע אויסגעטראַכט. און ווייסט איהר צוליב וואָס? כדי אונז, מענער, צו פערשווארצען די יאָהרען, צו ווייזען אונז, ווי שלעכט עס איז אָהן זיי, אהן די ווייבער, הייסט עס. ווי ביטער עס איז צו זיין אליין אָהן א ווייב. און ווי שלעכט ס'איז צו געהען אין די רעסטאָראנען, עסען „יארסקע" מיאַכגען, גראָז מיט טראָטשינעס, און ווי ביטער ס'איז צו שלאָפען איינער אליין אין ליידיגע שטובען.

איהר הערט? איך האָב שוין קיין כוח נישט פון דעם גאַנצען סלאָמיאַנעווען. יעדען טאָג מוז איך אין אנ'אנדערען רעסטאָראן עסען „יארסקע". יעדען טאָג פרעגט מיך אנ'אנדערע קעלנערקע:

— וואָס וועט איהר עסען אויף פאָרשפייזע?

— וואָס האָבען זי פאר מיר?

— סאלאָטקי, אָגורעטשקי, ז'שמיעטאנאָ. שפּראָט.

נאָכדעם ווי כ'האָב אריינגעכאַפּט די ערשטע פּאָרציע גראָז, שטעהט ווידער ביי מיר די קעלנערקע:

— „צאָ דאלעי" ?

— דאלעי? זאָל איך אזוי וויסען פון אייך!—

„צאָ פּאני מא?"

גי טוזו א שיט־אוים איהר ביסעל גרינציינג:

—זופּא אָוואָצאָווא, זופּא שמיעטאנקאָווא, זופּא פּאָמידאָראָווא, זופּא נזשיבאָווא, קלוסעטשקי מיט פיש־יויך. מאַקאַראָן ז'סערעם.

נאָכן זופּען, שטעהט שוין ווידער נעבען מיר די קעלנערקע:

— „צאָ דאלעי פראָשען פּאנאַ?"

— „צאָ פּאני מא"?

— ריבּי — פיש נאָר פון וואסער ארויס. קאַרפּי, לעשטשי, באָרוולי, סאנדאטש, א גוט שטיקעלע העכט, א מאָזשע א גוט שטיקעלע געהילטע פיש מיט מראָזשאָנע פיש־יויך? א מאָזשע פאן בצע א קאַלאפּיאָר, קרעפּלעך מיט קעז?

ווי נאָר איך האָב מיך אָפּגעפּערטיגט מיט דעם יונגען קאָפּ פון אנ'אלטען העכט, שטעהט זי שוין ווידער ביי מיר און מונטערט מיך:

— פראָשען פאנא... פראָשען פאנא...

— וואָס איז שוין ווידער?

— מארכעווקי נא מאשלע?

— זאָל זיין מארכעווקי נא מאשלע. נאָר א סוף זאָל עס אמאָל האָבען.

אריינגעכאַפּט די אנדערהאַלבען טירלעפּעלעך מארכעווקי נא מאשלע, שטעהט זי שוין ווידער נעבען מיר:

— פראָשען פאנא... פראָשען פאנא...

— וואָס נאָך ווילט איהר?

— קאָמפּאָט, פראָשען פּאנא. ווישני, אגרעס, יאגודקי נא צקושע. א מאָזשע פאן שאַנאָווני בצע אָמלעט?

— אָמלעט. ניעך בענדזשע אָמלעט.

מיינט איהר דאָך, אז אָט בין שוין איהרע פטור? ע', ווי פאלט איהר דאָס אוים? זי שטעהט ווידער נעבען מיר:

— פראָשען פאנא.. פראָשען פאנא...

— מיינע ווייסע חלומות צו מיינע שוואַרצע קעפּ! וואָס האָט איהר זיך צוגעטשעפּעט צו מיר, וואָס? וואָס לאָזט איהר מיך נישט אָפּדערבען, וואָס? וואָס איז שוין ווידער?

— הערבּאַטקען? טשארנאָ קאווען? לעמאָניאדע?

— ניעך בענדזשע הערבּאַטען, ניעך בענדזשע טשאַרנאָ קאווען, ניעך בענדזשע לעמאָניאדע — נאָר א סוף זאָל עס נעהמען! . . .

אזוי געהט עס יעדען טאָג. יעדען טאָג אין אַ'אנדערען רעסטאָראן. יעדען טאָג ווער איך געפייניגט פון אנ'אנדערע קעלנערקע, יעדען טאָג עס איך מיך אָז — ווי א בהמה — מיט פערשידענע טרייפער און איך האָב שוין נישט קיין כוח צו שטעהען אויף די פיס.

חאָס איז מיט מיטאָגען, און ווי שטעהט עס מיט פריהשטיק און אָוונט־ברויט? פריהשטיק און אָווענט־ברויט מאך איך מיר שוין אליין. יעדען טאָג „פוץ איך אוים" א האלב טוץ גלעזער. ווי נאָר איך נים אריין א ביסעל הייסע וואסער — בענץ! טער פּלאַצט א גלאָז... האָב איך מאַקע אין משך פון איין חודש צייט „אויסגעפוצט" א 15 טוץ גלעזער...

אינאַ די מאשין! איך האָב א שפּירטמאשינקע, שטעה איך שעה'ן לאנג און פּלומפּ. פּלומפּ אהין און פּלומפּ אהער — זי ריהרט זיך נישט פון אָרט. נאָר מער דערביי'זערט זי זיך, גיט זי א שאָס און איך מוז הערנאָך גומל־בענשען.

ווייסט איהר פארוואָס דאָס איז אזוי? ווייל איך קאָן מיך נישט אומגעהן מיט איהר. כ'האָב געמאכט איין קליינעם פעהלער: אנשטאָט צו גיסען שפּירט אין אויבערשטען שיסעלע און נאָפט אין דער מאשינקע, האָב איך געטון פערקעהרט: כ'האָב אָנגעגאָסען א מאשינקע מיט שפּירט און איך אויבערשטער שיסעלע — נאָפט. האָב איך געפּלומפּט און גע פּלומפּט, אזן דער שפּיץ איז געווען א „וויבוך" און איך האָב געמוזט גומל־בענשען.

חאָס איז געווען מיטן עסען און ווי איז עס מיטן שלאָפען? איהר שלאָפט? איך נישט. איך טו קיין אויג נישט צו. זינט איך בין א שטרויענער אלמן, האָב איך קיין דזשים נאָך נישט געטון. פארוואָס? ווייל איך האָב מורא צו שלאָפען איינער אליין אין דריי שטובען ווי די וועלכער. קומסט אינטער אליין. דרייסט זיך איינער אליין ארום ווי א שאָטען. טוסט דיך אליין אוים, לעגסט דיך איינער אליין אין בעט אריין. דו הערסט יעדען שאָרך. יעדען סקריפּע פון דער טיר. וואָרפסט דיך פון איין זייט אויף דער אנדערער — און נעבעכדיגע טעג.

קומסט אהיים שפעט ביינאַכט, עס פרעגט דיך נישט דיין ווייב:

— מאָניש'ל, וואָס עפּעס אזוי שפּעט? דו האָסט זיך נישט פאר וועמען צו פערענטפערן. דו ליגסט איינער אליין אין נעהאקטע צרות, דו זעהסט נישט אין די קינדער־בעטלעך פערשידענע „פּאָזיציעס". איינם מיטן פּנימ'ל אראָפּ.. ס'צווייטע קאָפּעט אראָפּ די קאָלדרע. ס'דריטע סטענקעט. ס'פערטע פייפט מיטן נעזעל... ס'איז היימלעך". ס'איז אזוי „פּשיעמנע" צו זעהען די „פּאָזיציעס" אין די קינדער־בעטלעך. ס'איז אזוי גיט צו הערען זייער סטענקען און פייפען מיט די נעזלעך... און דאָ ליג איינער אליין אין נעהאקטע וואונדען — אז נישט נערארכט זאָלען ווערען די אלע לעטניסקעס! ווען איך פּאַק די יודענע וואָס האָט אויסגעטראַכט לעטניסקעס, וואָלט איך זי עוקר מן השורש געווען

הכל, רבותי, ס'איז שוין די העכסטע צייט, אז מיר, שטרויענע אלמנ'ס זאָלען אויך גרינדען א פעראיין, וואָס זאָל פערטיידיגען אונזערע אינטערעסען און דער עיקר א סוף צו מאכען צו די לעטניסקעס! ...

וואָס זאָגט איהר, רבותי, צו מיין פּלאַן?

—*X*—

דער איבערזעצער פון תלמוד אויף דייטש

פון ראובן ברייניז

די פסיכאלאגען און כאראקטעראלאגען בעהויפּטען, מיט אן'אינערליכער זיכערקייט און בעשטימטקייט, אז די בעשעפטיגונג פון א מענשען, זיין טעגליכע ארבייט, ליגען אויף איהם ארויף זייער שטעמפעל און קריצען אין איהם איין זייערע בעזונדערע צייכענס.

איך קען אבער מענשען און כאראקטערען, וואס קענען דינען אלס לעבעדיגער ווידערשפרוך צו דער אויבענגעבראכטער בעהויפּטונג.

איינער פון די מענשען איז לאזאר גאלדשמידט, דער איבערזעצער פונם תלמוד בבלי אויף דייטש.

גאלדשמידט געהערט, לויט זיין נאטור און וועזען, צו די מערקווירדיגסטע און אינטערעסאנטסטע מענשען, וואס איך האב ווען בעגעגענט אין לעבען.

זיין ערשטען בעזוך האט ער מיר געמאכט אין דעם יאהר 1896 אין בערלין. אין מיין וואוינונג דאן אויף דער קאנט שטראסע.

א בחור, ווי מען זאגט, כהלכה, פון א יאהר עטליכע און צוואנציג, מיט רויטע, רויטע פלוישפרידענדיגע באקען, מיט א קייעכדיגען קאפ, בארעקט מיט געדיכטע שווארצע האר ווי פעך.

גאלדשמידט האט דאן געוואוינט אויף דערזעלבער גאס וואס איך, אין א קליינעם האלב־פינסטערען צימערל.

שוין ביי זיין ערשטען בעזוך אין מיין הויז האט ער אין מיין נעגענווארט געמאכט תוכא תשלולא פון די חכמי ישראל אין בערלין.

ציניש, ריקזיכטסלאז און ביסענד, האט ער יעדען פון זיי קריטיקירט און ארונטערגעריסען עד שאול תחתיה.

ווען איך האב איהם ווידערגעשפראכען, אנעהמענדיג פאר דעם כבוד פון די יודישע אויטאריטעטען פון אונזער וויסענשאפט, האט ער, גאלדשמידט, מיר דערצעהלט אויספיהרליך וועגען דעם שפיצעל, קונדעסעריי, וואס ער האט בייזוויליג אפגעטון צו די אזוי גערופענע, גרעסטע יודישע געלערטע" אין בערלין.

ער, גאלדשמידט, האט אפגעטון נאר א קלייניגקייט: ער האט בלומרשט שטודירט אן'אלטען העברעאישען כתב־יד, א מאנוסקריפט, האט קונציג אימיטירט, נאכגעמאכט, דעם גאנץ אלטען כתב, שריפט, די שפראך און דעם בעזונדערען סטיל פון די נאך אמאליגע יודישע חכמים.

אויף דער עניין, וואס דער פון איהם פאלסיפיצירטער מאנוסקריפט האט בעהאנדעלט, איז געווען א שטיק מיטעלאלטערליכע סכאלאסטיק.

ווען די חכמי־ישראל פון בערלין האבען בעקומען אין זייער הענד דעם מאנוסקריפט האבען זיי אריינגעוויזען בעזונדערע חריפות, שארפזיניגקייט אין זייערע היפאטעזען וועגען דעם יאהרהונדערט, אין וועלכען דער כתב־יד איז פערפאסט געווארען און ווער עס איז דער מחבר פון דעם.

א טייל פון די יודישע געלעהרטע האבען בעהויפטעט אז דער כתב־יד שטאמט פונם צוועלפטען יאהרהונדערט, אן'אנדער טייל פון די געלעהרטע האט פען געזוכט צו בעווייזען אז דער מאנוסקריפט איז גאנץ בעשטימט געשריבען געווארען אין דעם עלפטען יאהרהונדערט.

דאן, אין דעם רעכטען טומעל און מחלוקת צווישען די יודישע חכמים, איז געקומען לאזאר גאלדשמידט, און האט עפענטליך ענטדעקט זיין סוד:

ער האט קלאר בעוויזען, אז ער, גאלדשמידט, און נישט קיין אנדערער, איז דער מחבר און דער שרייבער פונם כתב־יד, וואס קיינער פון די אנערקענטע יודישע פארשער האבען נישט געצווייפעלט אין דעם, אז ער, דער מאנוסקריפט שטאמט פון א צייט וואס איז לכל הפחות נישט שפעטער פון דעם צוועלפטען יאהרהונדערט.

אט די, דאן איבערראשענדע ענטדעקונג מצד גאלדשמידט'ן, האט ארויסגערופען אין נישט־יודישע קרייזען א מיטלײדס־געלעכטער אויף דעם חשבון פון די יודישע גדולים.

וועגען דעם ליטעראַרישען סקאנדאל בין איך, אין זיין צייט, אויך געווען גוט אינפארמירט און נישט ווייניג געלאכט איבער אונזערע אלטערטומס־פארשער. איך האב אבער דאן, נישט קענענדיג פערזענליך גאלדשמידט'ן, געגלויבט אז דער לעצטער איז א זקן.

אויף מיין פראגע, וואס האט איהם, גאלשמידט'ן, געבראכט צו פאלסיפיצירען א מאנוסקריפט, האט ער מיר דערקלערט, אז ער איז קיין זאך נישט אויסען געווען, ווי נאר חוזק צו מאכען פון די אזוי גערופענע יודישע גדולים פון דייטשלאנד, וועלכע זענען שטאלץ אויף זייער וויסענשאפטליכקייט און קוקען אראפ אויף די בעסטע און שארפסטע קעפ פון די מזרח־אייראפעאישע יודען מיט פעראכטונג.

לאזאר גאלדשמידט איז דאן געווארען אן'אפטער בעזוכער אין מיין הויז, וואו ער פלעגט זיך טרעפען מיט דר. דוד ניימארק, מיט מיכה יוסף בערדיטשעווסקי, מיט חיים דר. צבי מאלטער (אלע דריי שוין אויפן עולם האמת), מיט דר. ברוידע און מיט פיל אנדערע אויפגעהערע שטערן אויף דעם הימעל פון דער יודישער וויסענשאפט און דער העברעאישער ליטעראטור.

ביי די אפטע צוזאמענקונפטען אין מיין הויז פלעגען נישט זעלטען פארקומען העפטיגע צוזאמענשטויסען צווישען גאלדשמידט'ן און די איבעריגע וועלכע האבען איהם נישט איבעריג ליב געהאט.

ער, גאלדשמידט, איז אבער קיינמאל נישט שולדיג געבליבען. ווי א ווילדער פלעגט ער זיך ארויפווארפען אויף זיינע געגנער און פלעגט פון זיי אש, שטויב און רויך מאכען.

איך פון מיין זייט האב געהאלטען מיט גאלדשמידט'ן, האן ווען ער האט רעכט געהאט.

איך בין געווען איבערציינגט, אז ער וועט נאך אמאל איבערראשען די געלעהרטע וועלט מיט א קאפיטאלען ווערק.

אינם יאהר 1898 האט גאלדשמידט אפגעשלאסען א קאנטראקט מיט איינעם פון די בעקאנטסטע נישט יודישע פערלאגען צו איבערזעצען אין דייטש דעם גאנצען תלמוד אהן יעדער פערקירצונג.

דער פערלאג האט זיך פערפליכטעט צו צאהלען דעם איבערזעצער א טשוויסע סומע מאנאטליך, א סומע, וואס לויט די דעמאלסדיגע פערהעלטנישען האט געזאלט זיין גענוג פאר אן'אנשטענדיג און קולטורעל לעבען.

גאלדשמידט האט זיך גלייך איינגעשפאנט אין דער ארבייט, וועלכע ער האט זעהר ערנסט גענומען.

ראשית כל, פריהער פון אלץ, האט ער זיך פערגומען מיט פעסטשטעלען דעם ריכטיגען טעקסט, די אָריגינעלע נוסחא פונם תלמוד און יעדען דאקומענט.

צוליב דעם צוועק האט ער קריטיש בענוצט דעם תיקון סופרים פון רפאל נאטע ראבינאוויטש און פערשידענע אויסגאבען פונם ש"ס. קורץ גערעדט, ער האט אנגעווענדעט דעם גאנצען וויסענשאפטליכען פלאפערגעציינג, בענוצענדיג דערביי זיין איינענע אירערן לאגיק. נאכדעם האט ער געמוזט אויסארבייטען אין דער דייטשער שפראך די תלמודישע טערמינאלאגיע, וואס איז געלעגען פאר איהם ווי א נייע פעלד, נאך נישט אויפגעאקערט און נישט בעארבייט.

יאהר־איין און יאהר־אויס איז ער געזעסען ווי צוגעשמידט צו דער איבערזעצונגס ארבייט יעדען טאג פון פריה ביז'ן אווענד, ליפערענדיג צום פערלאג די פערפליכטעטע צאהל בויגענס, וואס זענען גלייך געגאנגען אין דער דרוקעריי און פון דער דרוקעריי צוריק צו גאלדשמידט'ן צו קארעקטירען.

מיט דער גרעסטער געוויסענהאפטיגקייט פלעגט ער מאכען אומצעהליגע מאל זיינע קארעקטורען, ביז ער פלעגט ערלויבען די אויסגעבעסערטע בויגענס איבערצוגעבען אין דרוק.

די טעג, זומער און ווינטער, האט ער שווער געארבייט און איז געווען פערטון אין די הארטע סודות פון דעם תלמוד. די אָוועטען איז ער געווען א פרייער מענש, פלעגט בעזוכען טאנץ־הייזער, וואדעווילס און קאפע־הייזער, וואו ער האט זיך אויפגעפיהרט לייכזיניג.

טרעפענדיג זיך מיט געלעהרטע, פלעגט ער אויסלאכען דעם תלמוד און זיין איבערזעצונג אלס די גרעסטע דומהייט, אויף וואס א מענש מיט א קאפ איז נאר פעהיג.

מיט א בעזונדערען פערגעניגען פלעגט ער דערצעהלען צו די פיליסטער, וואס צווישען די יודישע געלעהרטע, אז ער איז געבוירען געווארען א ממזר, ציטירענדיג דערביי די ווערטער פונם תלמוד: „ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ."

ווען ער פלעגט זיך בעריהמען מיט דעם, וואס ער איז א ממזר, אין מיין נעגענווארט און איך פלעג איהם זאגען, אז זיין מוטער איז געווען א כשרע יודישע פרוי, און עס איז נישט שעהן פון זיין זייט צו פערליימדען זיין מוטער, פלעגט ער אויסגעבראכט ווערען און שפרינגענדיג פון זיין הויט פלעגט ער זוכען מיך צו איבערציינען אז ער איז ווירקליך א ממזר.

אנך דעם ווי גאלדשמידט האט זיך איינגעריכטעט א וואוינונג פון פינף־זעקס צימערען, האט ער מיך איינגעלאדען צו זיך.

זיין ארבייטס־צימער איז געווען דער גרעסטער אין זיין וואוינונג. ארום די פיר ווענד זענען געשטאנען אויף פאליצעס פערשידענע ש"ס'ען, רמב"ם'ס, תלמודישע ליטעראטור, אלטע אויסגאבען און לעקסיקאנס; אין מיטען צימער איז געשטאנען א חזנישטיש בעדעקט מיט קארעקטורען, לעבען די פענסטער זענען געשטאנען שטענדערס מיט אפענע גמרות.

אריינפיהרענדיג מיך אין נעבען־צימער, בין איך געווען איבערראשט צו זעהען גאנצע גרופען פון פופען (ליאלקעס) קליינע און גאנץ גרויסע, אלע געקליידט אין זייד און אין סאמעט.

די פופען זענען געווען אויסגעליינט אויף א וואונדערבארען ווייסען טעפיך.

ארום די פופען זענען געשטאנען פערשידענע שפילערייען, היטעלעך און קעצעלעך פון פאיאנס, פארצליי, קליינע טישלעך מיט מיניאטור־געשיר.

גאלדשמידט האט מיר דערצעהלט, אז זיין גרעסטער פערגעניגען איז, ווען ער זעצט זיך אויף דעם טעפיך און שפילט מיט די פופען, וועלכע ער גלעט און קושט ליידענשאפטליך.

אין דער האמאנטישער שטימונג, האט מיר גאלדשמידט געשילדערט זיינע טרייסלאזע יונגעלשע יאהרען אין א קורלענדישען שטעטעל, וואו ער איז געקומען אויף דער וועלט, זיין מוטער איז געווען אן'אלמנה, ווער און וואס איז געווען זיין פאטער — ווייסט ער נישט, ביז דעם אכצעהנטען יאהר האט ער זיך ארומגעוואלגערט איבער די ישיבות, ביז איהם איז מיאוס געווארען דאס וואלגערען זיך אויף די הארטע בענק אין די בתי מדרשים און קוועטשען די גמרא, דאן האט ער זיך געלאזען צופוס געהן קיין בערלין.

און אזוי האט גאלדשמידט געארבייט יאהר־איין יאהר־אויס אויף דער איבערזעצונג פונם תלמוד, ערשט מיט א קנאפען יאהר צוריק איז ער פערטיג געווארען מיט דער גיגאנטישער ארבייט, וואס האט געזאלט געמאכט ווערען דורך א גאנצער אקאדעמיע און איז אויסגעפיהרט געווארען דורך איין־איינציגען מענשען, וועלכער האט עס געמאכט אלס זיין לעבענס אויפגאבע.

—※—

מאכט פון נשיא

און זיינע בעציהונגען מיט רוים

(סעריע, ווי אזוי יודען האבען זיך איינגעארדענט אהן א לאנד)

פון מ. קליינמאן

די פאליטישע און ארמיניסטראטיווע מאכט איז געלעגען אין גאנצען אין די הענד פון נשיא און האט אויך, פערשטעהט זיך, בעדארפט א רייה בעזונדערע דעפארטאמענטען פאר די פערשידענע זייטען פונם נאציאנאלען לעבען. אזוי ווייט ווי עס לאזט זיך ארויסהרינגען פון די איינצעלנע בעמערקונגען וועלכע זענען צעווארפען איבערן ים התלמוד ביי געלעגענהייטען פון א משא ומתן של הלכה, אדער פון קליינע אינצידענטען און אגדות וואס ווערען דערצעהלט וועגען לעבען און טעטיגקייט פון פערשידענע חכמים קען מען אויסמאלען דאס בילד פון דער ראזיגער ארגאניזאציע. א בעזונדערער דעפארטאמענט האט פערוואלטעט מיט די געמיינדע אינסטיטוציעס, וועלכע, ווי מיר האבען שוין געזאגט, זענען געווען גערופען ווי מוניציפאליטעטען און האבען געהאט אויך מוניציפאלע פונקציעס און רעכטען. זייענדיג אבער אלע נאר איינהייטען פון דער אלגעמיינער יודישער נאציאנאלער אויטאנאמיע אונטער דער הערשאפט פונם נשיא, האט געמוזט זיין ביי דער נשיאות א צענטראלער אמט, וואס האט די אלע איינהייטען קאנטראלירט און אינספיצירט. א בעזונדערער דעפארטאמענט האט פערוואלטעט מיטן רעליגיעזען קולט, מיט די שוהלען און זייער גאטעסדינסט־צערעמאניאל און מיט זייערע פונקציאנערען און פערשידענע מיחנות פון בעאמטע. עס וואלט אונז צו ווייט געפיהרט ווען מיר וואלטען איך גענומען אויספיהרליכער צו בעשרייבען די ארגאניזאציע פונם ריין רעליגיעזען לעבען און קולטור־אינסטיטוציעס פון יענער צייט, עס איז געווים א העכסט אינטערעסאנטער ענין אבער עס געהערט נישט זעהר פיל צו אונזער הויפט טעמא און דערפאר לאזען מיר עס דורך. צו דעם דעפארטאמענט האט אודאי געהערט אויך די פונקציע פון קידוש החודש און עיבור השנים, ווי אויך דאס אויסרופען פון א תענית־ציבור. אויב אין זיינע פונק־ציעס איז אויך אריינגעגאנגען די אופזיכט אויף די פאלקס־שולע אדער עס איז געווען דערפאר א בעזונדער דער אפטיילונג, איז שווער צו זאגען. מיר נעמען אפט דעם אמט פון פאלקס־שול לערערער פערבינדען מיטן אמט פון שוהל־אויפזעהער (חזן הכנסת) און דערפון קאן מען חרינגען אז די פאלקס־שולע צו יענער צייט איז געווען פערבונדען מיטן רעליגיעזען קולט (אזוי ווי דער „חדר" פון דער נאהענטער פערגאנגענהייט). זיכער איז נאר אז דעם פאלקס־שול וועזען איז אבגעגעבען געווארען אויך אין יענער צייט א גרויסע אויפמערקזאמקייט און עס האט געמוזט עקזיסטירען א צענטראלע פערוואלטונגס און אויפזיכטס־שטעלע איבער דער פאלקס־שול, אפשר אין פארם פון א בעזונדער אפטיילונג אינם קולטוס־דעפארטאמענט.

א בעזונדער דעפארטאמענט איז אויפגעשטעלט געווען פאר די בעציהונגען מיט די ווייטערע קהלות פונם גלות. אויסערהאלב און אינערהאלב דער רוימישער אימפעריע, גאנץ בעזונדערס אבער האט זיך פערלאנגט א אדמיניסטראטיווער אמט פאר די בעציהונגען מיט בבל. וואו עס האט פולסירט א אקטיווער יודישער לעבען מיט א אייגענער אויטאנאמיע און א אייגענער נאציאנאלער ארגאניזאציע און איינענעם געזעצליך אנערקענטען פירשט. בבל האט געקאנט זיין איינגאנצען זעלבסטשטענדיג און אומאפהענגיג פונם נשיאות אין ארץ־ישראל, און עס האט נישט געפעהלט אין שטרעמונגען און אין פערזוכען זיך אפצורייסען פון ארץ ישראל. אבער די ליבשאפט און צוגעבונדענקייט צום מוטער־לאנד און דער פיעטעט פאר דער קדושה פון ארץ־ישראל איז געווען אזוי גרויס אז אלע אזעלכע פערזוכען זענען דערשטיקט געווארען אין זייער קיום און הונדערטער יאהרען האט זיך געהאלטען די צוגעבונדענקייט פון בבל און ערשט אין הונדערטער יאהרען ארום ווען דאס נשיאות אין ארץ ישראל איז חרוב געווארען צוליב די אינטריגעס פון די קריסטליכע גלחים פון דער ביזאנטישער מלוכה, איז בבל איינגאנצען גע־ווארען זעלבסטשטענדיג. דערפאר איז נויטיג געווען א בעזונדער דעליקאטקייט אין די בעציהונגען צווישען נשיאות אין ארץ ישראל און דעם ריש־גלותא פון בבל. א גאנצער שטאט פון עמיסארען איז געווען אנגעשטעלט, וועלכע האבען כסדר קורסירט צווישען דעם צענטער אין ארץ ישראל און דעם סוב־צענטער פון בבל, געפיהרט אהין און צוריק ארדאנאנצען און ענציקליקען, שאלות און תשובות, מיטטיילונגען און אויפקלערונגען.

פערשטעהט זיך אז אויך די אויסערליכע בעציהונגען מיט דער רוימישער מאכט האבען פערלאנגט א בעזונדער אמט מיט ספעציאליזירטע מענער וועלכע זענען געווען בעקאנט מיט די מנהגים און באראקער פון די רוימער אפטמאל איז אויסגעקומען אויסצוגליכען קאנפליקטען צווישען יודישען און רוימישען געזעץ, למשל, ווען עס איז געווען א פראצעס צווישען א יוד און א גוי, אדער ווען אפילו א יוד האט אפעלירט צום רוימישען געריכט אקעגען א פסק פון יודישען געריכט (דאס איז אפילו געשעהען זעהר זעלטען), אין אלע אזעלכע פאלען האבען געמוזט זיין מענער וואס זענען פעהיג געווען צו פערטרעטען דעם יודישען שטאנדפונקט און מיט געהעריגען טאקט.

אגב: פון דאנען שטאמט אממייסטען די בעריהמטע צווישען יודישען און רוימישען רעכט און זייער געגענזייטיגע בעאיינפלוסונג, וועלכע פארשער געפינען היינט סיי אין דער תלמודישער, סיי אין דער רוימישער רעכטס־ליטעראטור.

כדי דאס בילד צו פערענדיגען דארף מען נאך צוגעבען, אז דער נשיא־הויף פאר זיך איז געווען א דעפארטאמענט און האט בעדארפט א פערוואלטונג. די יודען האבען געזעהען דעם נשיא־הויף ווי א נאציאנאלען פערמעגען. דאס נשיאים הויז האט נישט געהערט דעם נשיא אליין נאר דער נאציאנאלען פערמעגען, און אויך זיין פערוואלטונג האט געדארפט זיין א נאציאנאלע.

דאס נשיאים־הויז איז געווען א קעניגליך הויז מיט א „הויף" וועלכער האט געמוזט האבען זיין „ציוויל־ליסטע". עס האט געשפילט א ראלע נישט נאר דער נשיא אליין נאר אויך דער „בן־הנשיא" (קרון־פרינץ) און די איבעריגע קינדער פון נשיא, און זיינע איידימס (חתני דבי נשיאה) און זיינע נאהענטע פערוואנדטע (קרוב דבי נשיאה). בקיצור: עס איז געווען א „הויף" מיט „גרויספירשטען" און „פירשטען" און „הויכער אריסטאקראטיע" וועלכער איז געווען א צירונג פאר יודען אקעגען דער אויסערליכער וועלט און א טרייסט פאר דער חרוב געווארענער נאציע.

—※—

נאכ'ן שטורם

(דערצעהלונג)

פון סארא ב. סמיט

ווען דער שריפטשטעלער קלעגלין האט זיך בעזעצט אויף דעם אינזעל, האט ער דאס געטון הויפטזעכליך צוליב עקאנאמישע אורזאכען. זיין לאגע איז נישט געווען קיין איבעריג פרעהליכע.

פון וואנען האט ער געקענט וויסען, אז עס וועט קומען א צייט, ווען די רעדאקציעס פון די רייכע זשורנאלען וועלען ווערען שפארזאם און זיך נעמען דרוקען אלטע „סחורה" — ארטיקלען און דערצעהלונגען, — פאר וועלכע מ'האט שוין לאנג בעצאהלט און וועלכע מ'האט קיינמאל נישט געדענקט צו דרוקען? אבער אזא צייט איז יא געקומען און ווי א בייזער דונער זיך אראפגעלאזט איבער די קעפ פון גאר א סך אזעלכע שרייבער ווי קלעגלין, וועלכע האבען ביז איצט געלעבט אין לוקסוס און געווארפען מיט געלד.

ווען קלעגלין דארף נאר זארגען פאר זיך אליין, וואלט ער זיך ווייניג געשראקען מיט אט די מאגערע יאהרען.

ער האט אפט געחלומ'ט פון ווילדקייט און אפגעלאזענקייט! עס האט זיך איהם געוואלט פערזוכען דעם טעם פון נאכלויפען נאך בארען, זיך ארויפגנב'ענען אויף פראכטוואגאנען און עסען פלייש, וואס ער אליין האט געבראטען אויף א פריי פעלד. דער גערוך פון אט די געבראטענע בולבעס פלעגט אין איהם אפט דערוועקען דעם וואנדער־לוסט.

די איראניע דערפון איז געווען, — וואס מעהר ער האט געבענקט צו ווערען א וואנדערער אלץ בעסער איז איהם געגאנגען און אלץ מעהר לוקססעפול זענען געווען זיינע רייזעס; סיי איבער אמעריקא, סיי איבער איראפע. ער איז געווען דערפאלגרייך באלד פון אנהויב אן. זיין ערשטע דערצעהלונג, וועלכע איז געדרוקט געווארען אין איינעם פון די בעסערע זשורנאלען, איז פערקויפט געווארען צו די קינאס, און איידער וואס־ווען, האט ער אליין אונטערגעשריבען א קאנטראקט צו פאהרען קיין האליוואוד אויף נישט ווייניגער ווי זעקס חדשים. דער קאנטראקט האט איהם אויך בעזארגט מיט א לוקסוספולער רייזע קיין קאליפארניע, און אזוי איז ער געפאהרען פון ניו־יארק קיין האליוואוד אלס בעריהמטער שרייבער.

צו יענער צייט האט זיך איהם אויסגעדאכט, אז די רייזע, די רייכקייט, און דער דערפאלג, זענען פאר איהם אנ'ענטוישונג; און ער האט אפט ליב געהאט צו זאגען, אז דערפאלג און בעקוועמליכקייטען זענען א שטערונג צו גרויסקייט.

אבער ווען די שלעכטע צייטען זענען געקומען, האט ער באלד אויסגעפונען, אז דאס אלץ איז בלויז געדעדט, — אז עס איז פיל לייכטער צו שרייבען אין א בעקוועם, שטילען פלאץ מיט א רוהיגען מוח, ווי עס איז צו וועלען שרייבען ערגעץ, וואו מ'ווערט כסדר געשטערט און אין מוח יאגען זיך ארום אפשר הונדערט פערשיידענע דאגות, — און די הויפט דאגה — וואו נעמט מען דירה־געלד?

און קלעגלין האט געדארפט זארגען פאר דירה־געלד נישט נאר פאר זיך אליין, נאר אויך פאר זיין פאמיליע, מיט וועלכער ער איז געווען צושיידען.

ביז עס איז געווארען גאר שלעכט און זיין געלד האט זיך אויסגעלאזט, ביז דאן האט קלעגלין נישט בעגריפען אויף ווי ווייט ער איז צוגעשמידט צו דער פאמיליע פון וועלכער ער איז שוין עטליכע יאהר געשיידען. ערשטענס האט ער קיינמאל נישט געדארפט צאהלען קיין „אלימאני". פון אזעלכע טראפקייטען איז גאר קיין פראגע נישט געווען צווישען איהם און זיין פרוי. זיי האבען זיך צעשאנגען ווי צוויי אינטעליגענטע מענשען, וועלכע האבען שוין לאנג אויסגעפונען, אז דאס צוזאמענלעבען איז פאר זיי אוממעגליך. זיי האבען זיך גע'גט נישט ווייל איינער פון זיי איז געווען פערליבט אין אנ'אנדערן, נאר ווייל ביידע האבען שטארק פיינד געקריגען דאס פערהייראטע לעבען, און אזוי ביטער איז געווען קלעגלי'ס דערפאהרונג אין אט דער הינזיכט, אז ער האט גאר קיינמאל נישט געטראכט וועגען נאכאמאל חתונה האבען.

ער האט זיין פרוי נישט געמאכט קיין פערשפרעכונגען, ער האט זיך אבער געהאלטען שטארק פעראנטווארטליך אי פאר איהר, אי פאר זייערע צוויי קינדער, און מיט א ברייטער האנד האט ער געזארגט פאר זיי, — זיי געגעבען אלע בעקוועמליכקייטען, צו וועלכע זיי זענען געווען צוגעוואוינט. און אז עס זענען געקומען די שלעכטע צייטען, האט ער זיך דורכגעטראגען מיט זיין געוועזענער פרוי און זי האט זיך אריבערגעצויגען אין א ביליגערער וואוינונג, אבער דירה־געלד האט קלעגלין נאך אלץ געדארפט צאהלען און פאר עסען און קליידונג אויך.

אין דעם פריהלינג פון נייצען הונדערט און דרייסיג האט ער זיך געפיהלט כמעט ווי פערלוירען. אמת, ער האט געהאט עטליכע גאר גוטע אויסזיכטען, — א פיעסע האט זיך ארומגעדרעהט צווישען די דירעקטארען אויף בראדוויי, — זיין ערשטע פיעסע איז דאך געווען אזא געוואלדיגער דערפאלג! און א חוץ דעם האט ער געהאלטען אין פערפערטיגען א ראמאן, אויף וועלכען ער האט שוין בעקומען א ביסעל געלד פאראויס; און אין הינטערגרונד פון זיין פערזארגטען מוח האבען זיך ארומגעטראגען פלענער פאר א פאליטישער סאטירע, — עפעס אזוינס וואס זאל א כאפ טאן דעם עולם.

הייסט עס, אז ארבייט האט ער געהאט גאר גענוג, נאר וואו צו ארבייטען האט ער נישט געהאט. די פאמיליע האט ער איבערן זומער בעזארגט, זיינע א שוועסטער האט זיי גענומען צו זיך אויפ'ן פארם, אבער פאר זייער אויפהאלטונג האט ער דאך געדארפט שיקען אביסעל געלד און צוליב דעם אליין האט ער דאך געמוזט כסדר ארבייטען.

אין דעם פוסטען הויז אויף דעם אינזעל האט מען קיין דירה־געלד נישט פערלאנגט. ער האט נאר געמוזט צוזאגען אביסעל אויפפאסען אויף דעם הויז ווען עס וועט זיך מאכען א שטורם.

אויף דעם פוסטען הויז, וואס איז געשטאנען אויף א זאמדיגען בארג, ביים סאמע ברעג ים, פלעגען אלע קוקען ווי אויף א בייז וואונדער. איבערהויפט די פרויען פונם אינזעל פלעגען זיך דארט אפט פערקוקען, — א שעהנער, א יונגערמאן, האט זיך פערקליבען אין דעם פוסטען הויז. מאנכע האבען דערציילט, אז ביינאכט מאכט ער פייער אויפ'ן זאמד און בראט פלייש. אנדערע זענען געווען זיכער, אז ער הונגערט. ווידער אנדערע פלעגען זיך שטעלען אויף די שפיץ פינגער און אריינקוקען ווי קלעגלין זיצט ביים גרויסען טיש, ביי דער שיין פון צוויי גאר דינע ליכט און ער קלאפט אויף דער שרייבמאשין. מאנכע האבען געזאגט, אז דאס וואלט געווען אנ'אינטערעסאנט בילד צו מאלען און נאך אנדערע האבען כסדר געזוכט זיך צו בעקענען מיט דעם שרייבער. צווישען די לעצטע איז געווען די דאמע מיט'ן גרויסען, געלען הוט. קלעגלין האט זי שוין א סך מאל געזעהן ליגענדיג אויפ'ן זאמד, באלד הינטער זיין הויז. ווען ער פלעגט זיך געהן באדען, פלעגט ער זעהן, ווי זי קוקט ארויס פון הינטער איהר ברייטען הוט און קוקט איהם נאך. צווישען די ליפען כסדר א סיגארעטעל, און אין די אויגען, א מעסטענדער, א ספעציעל קולירענדיגער אויסדרוק. ווי אזוי זי זעהט אויס האט ער נישט געוואוסט, (און ס'האט איהם נישט געקימערט) ביז עס איז געקומען א פארנאכט, ווען די דאמע האט זיך אוועקגעשטעלט הינטער זיינע פענסטער און אריינגעשריען צו איהם אין צימער אריין:

„איך בין אויך א שרייבער", האט זי געזאגט, און אז ער האט איבערגעלאזט זיין ארבייט און איז צוגעקומען צום פענסטער, האט זי זיך פערענטפערט: „איך האב נישט קיין רעכט אייך צו שטערען. איהר וועט מיר פערצייהען".

טעווים איז ער געווען העפליך און געזאגט: „יא". באלד האט זי ווייטער גערעדט:

„מיין פראפעסיע איז נישט שרייבען; איך בין א שוישפילערין, איך בין זיכער, אז „מיין נאמען איז אייך בעקאנט", און זי האט איהם געזאגט איהר נאמען:

יא, ער האט וועגען איהר געהערט, — ער האט געוואוסט, אז זי איז רייך, אז זי איז נאך אלץ גאנץ בעריהמט, טראץ דעם, וואס זי דערנעהנטערט זיך שוין צו פינף און פופציג; ער האט אויך געהערט, אז זי האט א שוואכקייט פאר יונגע געליבטע...

און אזוי ווי ער האט דערהערט איהר נאמען, האט ער זיך באלד געוואלט אפשאקלען פון איהר. אבער דאס איז נישט געווען אזוי לייכט, ווי ער האט געדענקט. פיר־פינף מאל א טאג האט די פרוי געפונען אנ'אויסרייד מיט וועלכען צו צעשטערען זיין ארבייט. אט האט איהר קעכין געבאקען וואונדערבאר געשמאקע פאר איהם, און אט האט איהר דינער געבראכט גאר אויסערגעוועהנליכע פיש, און אט האט זי דערהאלטען א פאק מיט די בעסטע און

(ווייטער זעה זייט 20)

פערלאזען די יודישע רעליגיע

און געקעמפט פארן יודישען פאלק

די לעבענס־געשיכטע פון לודוויג בערנע. דער פרייהייטס־קעמפער און גרעסטער סאטיריקער פון דייטשלאנד. — זיין גרויסע ליבע. — זיין קאמף מיט די אנטיסעמיטן. — צו זיין 150־יאריגן געבורטסטאג

פון ש. קופערמאן

— 2 —

זיין שמד.

אין דעם יאהר 1818 איז עפעס געשעהען אין לייב בארוך'ס לעבען, וואס איז ביז היינטיגען טאג א סוד געבליבען. קיינער קאן נישט דערקלערען די איבערקעהרעניש וואס איז אין זיין נשמה פארגעקומען. לייב בארוך, דער פרייהייטס־קעמפער, דער געפייערטער קינסטלער, האט זיך פלוצים געשמדט! פארוואס? וואס האט איהם געטריבען דערצו? געלד? ניין. געזעלשאפט? אויך נישט, רעליגיעזע איבערצייגונג? עס גלויבט זיך נישט. ער אליין האט שפעטער מיט א ביטערען שמייכעל געזאגט, אז איהם טוט באנג נאך די פינף גאלד־שטיק, וואס ער האט דעם גלח געגעבען. אבער ער הייסט שוין נישט מעהר לייב בארוך, נאר קארל לודוויג בערנע. דאס מיינט אבער נישט, אז ער האט זיין יודישע אפשטאמונג פערגעסען. אין געגענטייל, די פיילען וואס ער האט געשליידערט אין די שונאים פון פרייהייט בכלל און יודישע שונאים בפרט, זענען געווארען נאך גיפטיגער, נאך טויטליכער, לודוויג בערנע איז ביי די יודען ווי ביי די קריסטען געבליבען וואס ער איז געווען: א יוד.

די „וואגשאל" איז דערווייל געוואקסען און בערנע'ס איינפלוס אויף דער דייטשער קולטור איז אנערקענט געווארען. זיינע טעאטער־קריטיקען האבען געמאכט אזא רושם אין גאנץ דייטשלאנד, אז ער איז פערגליכען געווארען צו אפרים לעסינג, וועלכער ווערט פערעכענט אלס דער פאטער פון מאדערנעם טעאטער.

די צענזור האט איהם עטליכע מאל אנגעקלאגט און כאטש איהם איז געלונגען זיך ארויסצודרעהען פון געפענגניש, איז איהם דער קאמף דאך נמאס געווארען, און צום סוף פון יאהר 1819 האט ער געמאכט זיין ערשטע רייזע קיין פאריז. די פראנצויזישע הויפטשטאט האט אויף בערנען געמאכט א געוואלדיגען איינדרוק. די פאריזער צייטונגען האבען איהם אויפגענומען מיט בעגייסטערונג און איהם בעגריסט מיט לויבגעזאנגען. שוין דעמאלט האט בערנע געגלויבט, אז פראנקרייך און דייטשלאנד מוזען זיך פעראייניגען כדי אויפצוהאלטען די איראפעאישע קולטור, ער האט געגלויבט אז ער איז דאס דער שליח די דאזיגע צוויי לענדער איבערצובעטען לטובת דער גאנצער מענשהייט.

א יאהר שפעטער טרעפען מיר איהם ווידער אין פראנקפורט. ער האט געבענקט נאך זיין פאמיליע, יוגענד־פריינד און נאך זיין פריינדין זשאנעטע. ער האט אויסגעזעהען מיד, קרעפטיג איז ער קיינמאל נישט געווען און די אנשטרענגונגען פון די לעצטע יאהרען האבען געהאט א שלעכטע ווירקונג אויף זיין געזונד. ער האט אנגעהויבען ליידען און בעשלאסען צו רייזען אויף א רוהיגען שטיגער. אבער וואוהין ער איז געקומען איז ער אויפגענומען געווארען מיט בעגייסטערונג פון אלע ליבעראלע דענקער, שריפטשטעלער און קינסטלער.

א בריף וואס ער האט אין יענער צייט דערהאלטען פון זיין פאטער, מוז ארויסרופען א שמייכעל. יעקב בארוך, וועלכער האט געוואלט זיין זוהן „בעשיצען" ער זאל קיין לעבען נישט דארפען מאכען פון שרייבען, איז צו יענער צייט געווען אין וויען, וואו ער האט זיך עטליכע מאל געטראפען מיט דעם בעריהמטען מעטערניך, וועמען ער האט געקענט פון א לענגערער צייט. און אין דעם בריף שרייבט דער פאטער, אז מעטערניך וויל, אז ער, לודוויג, וועמעס „אויסערגעוועהנליכען" טאלאנט ער קען פון „וואגשאל" זאל זיין טאלאנט שטעלען אין דינסט פון דער עסטרייכישער רעגירונג. דערפאר וועט ער קריגען דעם טיטול „קייזערליכער געהיימראט". זיין עקזיסטענץ וועט זיין געזיכערט און ער וועט קאנען פערקעהרען אין דער „בעסטער" געזעלשאפט, דער פאטער האט דעם זוהן געראטען דעם אנבאט אנצונעהמען, אבער לודוויג האט זיך פון דעם „כבוד" אפגעזאגט. נאך מעהר, דער זעלבער מעטערניך און די עסטרייכישע הויף קאמארילע זענען פון בערנען אטאקירט געווארען אויף דעם שארפסטען אופן.

דאס יאהר 1827 ווערט פערצייכענט מיט דער בעגעגעניש פון צוויי מענשען, צוויי יודישע זשעניען, וועמענס נעמען זענען אויף אייביג פערקניפט. אין דעם יאהר קומט בערנען זעהן א יונגער דייטשער דיכטער, וועלכער איז שוין אנערקענט אלס גרויסער ליריקער — היינריך היינע. דער יונגער היינע האט בערנען זעהר געשעצט. ווען מ'רעדט וועגען פרייהייטס־קעמפער ווערען זייערע נעמען אין איין אטעם דערמאהנט. זייער גרויסער איינפלוס אויף דער דייטשער קולטור בלייבט אומבעשטריטען: און כאטש היינע האט בערנען שפעטער מיט יאהרען אויף אנ'אומגערעכטען אופן אנגעגריפען און דערנאך חרטה געהאט, זענען זייערע נעמען דאך אייג פערבונדען געבליבען ביז היינטיגען טאג.

בערנע פאהרט קיין בערלין, וואו ער ווערט געהייערט מיט בעגייסטערונג אין די „סאלאנען" פון דער העכסטער אינטעלעקטועלער געזעלשאפט. גרויס פערזענליכקייטען האט איהם פערשאפט אנ'אנבאט פון די צוויי בעריהמטע האמבורגער פערלעגער, האפמאן און קאמפע, וועלכע האבען אין יאהר 1828 ארויסגעגעבען זיינע ערשטע געזאמעלטע ווערק אין אכט בענד. אבער זיין געזונד האט זיך פערערגערט און דאקטוירים האבען איהם געהייסען רוהען — איבערהויפט רוהען.

פלוצים ברעכט אויס אין פאריז די יולי רעוואלוציע, בערנע פערגעסט, אז ער איז א קראנקער מענש און פאהרט גלייך אפ אין דער פראנצויזישער הויפטשטאט, פונוואנען ער איז שוין מעהר נישט אוועקגעפאהרען און נישט אכטענדיג אויף זיין שוואכען געזונד האט ער אין די לעצטע עטליכע יאהר געגעבען דער וועלט דאס גרויסע ווערק זיינעם: „די פאריזער בריף". די דאזיגע בריף וועלכע זענען געשיקט געווארען צו זשאנעטען, זענען אבער גלייך אפגעדרוקט געווארען אין איינעם פון די וויכטיגסטע זשורנאלען אין דייטשלאנד. צו זאגען, אז די בריף האבען ארויסגערופען בעגייסטערונג ביי די ליבעראלען און דונער פון איין זייט און צארן־קריצעניש און פערביטערטקייט ביי די רעאקציאנערען — איז ווייניג געזאגט. עס איז אוממעגליך צו געבען א בעגריף וואס די בריף זענען און זיי אפשאצען, מען מוז זיי לייענען. א גאנצע ליטעראטור איז וועגען זיי אפגעשריבען געווארען. זיי זענען ביז היינטיגען טאג א מאנומענטאל ווערק.

אין יאהר 1830 ברעכט אויס אין פוילען דער אויפשטאנד געגען דער צארישער רעגירונג, מיט א פערכאפטען אטעם פערפאלגט בערנע יעדען שריט פון דעם בלוטיגען פרייהייטס־קאמף, אין מעהרערע פון זיינע בריף שילדערט ער מיט הארציגער סימפאטיע די העלדישקייט פון די פוילישע קעמפער, ניט זיי מיט און אטאקירט אויף זיין שטייגער די רוסישע אונטערדריקער. זיין הארץ בלוטיגט פארן ליידענדען פוילישען פאלק, אבער ער פערגעסט אויך נישט אן די דארטיגע יודען, אין א בריף פון 31טען דעצעמבער 1830, שרייבט ער מיט שטאלץ: „די פוילישע יידען ווייזען ארויס גרויס העלדישקייט, זיי ווילען פאר זיך א לאנד אויסקעמפען. וואפען אין דער האנד זענען בעסערע ארגומענטען ווי געבעט־שריפטען צום דייטשען פערבאנד" און בערנע בעריהמט זיך: „נאך אין יאהר 1794 האבען זיך די פוילישע יודען גוט געהאלטען: זיי האבען דעמאלט אנ'אייגענעם רעגימענט געשאפען, און ווען דער ווילדער סווארוו איז אריין אין ווארשע, האט ער דעם רעגימענט אין גאנצען פערניכטעט". אין אנ'אנדער בריף דערצעהלט ער פון א יודישער צייטונג, וואס ער האט דערהאלטען פון ווארשע, אין וועלכער אלע יודען ווערען אויפגעפאדערט בייצושטייערן געלד פאר דער פוילישער רעוואלוציע.

לודוויג בערנע וועגען יודענטום.

„עס איז ווירקליך א וואונדער! טויזענד מאל האב איך דאס שוין געהערט און דאך בלייבט עס פאר מיר אייביג נייע. מאנכע ווארפען מיר פאר אז איך בין א יוד; אנדערע זענען מיר דאס מוחל; אנדערע ווידער לויבען מיך דערפאר; אבער אלע דענקען וועגען דעם. זיי זענען ווי פערכישופט אין דעם דאזיגען פערצויבערטען יודישען צירקעל און קיינער קאן פון דארט נישט ארויס, אבער איך ווייס זעהר גוט פונוואנען דער דאזיגער כישוף שטאמט. די ארימע דייטשען נעבעך! וואוינענדיג אין אונטערשטען שטאק, געדריקט פון די זיבען גארן פון אדעליגען שטאנד פערגרינגערט עס זייער אומרוהיגען געפיהל, ווען זיי רעדען פון מענשען, וואס וואוינען נאך טיפער פון זיי, פון די וואס וואוינען אין קעלער. זיי טרייסטען זיך דערמיט, וואס זיי זענען נישט קיין יודען.

...„יא, ווייל איך בין אלס א קנעכט געבוירען, דערפאר ליב איך די פרייהייט מעהר ווי איהר; ווייל איך קאן די שקלאפעריי דערפאר פערשטיי איך די פרייהייט בעסער ווי איהר; ווייל כ'בין אין קיין פאטערלאנד געבוירען, דערפאר איז מיין פערלאנג נאך א פאטערלאנד שטארקער ווי ביי אייך. און ווייל מיין געבורטסארט איז נישט געווען גרעסער ווי די יודען־גאס און הינטער פערשלאסענע טויערען, וואו אויסלאנד האט זיך אנגעהויבען, דערפאר איז מיר די שטאט צו קליין אלס פאטערלאנד, אפילו נישט קיין גאנצע פראווינץ, ווייל איך האב אויפגעהערט צו זיין א קנעכט ביי די בירגער, ווייל איך שוין נישט זיין קיין קנעכט פון א הערשער, אינגאנצען פריי וויל איך זיין. איך בעט אייך, פעראכט'עט נאר נישט דעם ייד אין מיר. וואלט איהר געווען ווי זיי, וואלט איהר אפשר בעסער געווען; ווען זיי זאלען זיין אזוי פיל ווי איהר, וואלטען זיי בעסער געווען פון אייך. איהר זענט דרייסיג מיליאן דייטשען, און אלס דרייסיג ווערט אייער צאהל אין דער וועלט גערעכענט; גיט אינז דרייסיג מיליאן יודען און די וועלט וואלט זיך לעבען זיי גארנישט גערעכענט. איהר האט ביי די יודען די ליכט צוגענומען. אבער דאס האט זיי פערהיט פון צעפוילטקייט. איהר האט דאס זאלץ פון ראס אין זייער הארץ געשאטען, אבער דאס האט זייער הארץ פריש דערהאלטען. דעם גאנצען לאנגען ווינטער האט איהר זיי געהאלטען אין א טיפען קעלער פערשפארט. אבער איהר, וואס זענט געווען דעם פראסט אויסגעשטעלט, איהר זענט האלב־דערפרוירען געווארען. ווען דער פריהלינג וועט קומען, וועלען מיר דאן זעהן ווער עס וועט פריהער אנהויבען בליהען, — דער יוד אדער דער קריסט".

בערנעס לעצטע יאהרען

די לעצטע זיבען יאהר פון זיין לעבען, וואס ער האט פערבראכט אין פאריז, זענען געווען די גלענצענדסטע, זיין גייסט האט דערגרייכט די העכסטע מדרגה.

דעם 12טען פעברואר 1837, איז בערנע געשטארבען, ער איז בעערדיגט געווארען אויפן פאריזער בית־עולם פער לאשעז, דער בעריהמטער פראנצויזישער סקולפטאר דאוויד ד'אנזשע, בערנעס א פריינד, האט א מאנומענט אין מארמאר אויסגעדאכט. דער מאנומענט שטעלט פאר בערנעס קאפ. און נידעריגער געפינט זיך א רעליעף אויף וועלכען עס זענען אויסגעקריצט צוויי פרויען־פיגורען, וואס דריקען זיך די הענד. די צוויי פרויען סימבאליזירען פראנקרייך און דייטשלאנד און פעראייניגטער פריינדשאפט.

—⁂—

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

קורצער פרייטאג : זאגט מיר פאניע שבת הגדול, פארוואס שלאגט מען יודען אין פוילען ?
שבת הגדול: כדי זיי זאלען אויסוואנדערען.
קורצער פרייטאג : און פארוואס שלאגט מען יודען אין ארץ־ישראל ?
שבת הגדול : כדי זיי זאלען נישט איינוואנדערן.

אין בראזיליען און אין פוילען
שמועס מיט אן׳אויסלענדער

— האסט געהערט ? אין בראזיליען, ... ט א העלפט פון די אראפגעקומענע קאווע פערברענט !
— דאס איז גארנישט. ביי ... אין פוילען, ווארפט מען א העלפט פון די אראפגענומענע קארטאפעל אין וואסער אריין !
— טאקע ? צו וואס ?
— זיי זאלען זיך אפקאכען !

זאגעכץ

עס ווייסט קיינער נישט, וויפיל מ׳דארף ווי־טען, מ׳זאל וויסען, אז מ׳ווייסט גארנישט.

אז א לעהרער׳ין ווערט א בעל־הבית׳טע
די גאנז איז ווענינ ראזוויניעט

אין דער וואקאציע־צייט ווערען די לעהרערינס בעל־הבית׳טעס. די וואך איז א לעהרערין פון א היגע שולע געגאנגען אויף דער וואסקאדניע גאס קויפען א גאנז אויף שבת. שטעהט זי אין די האלעס און בעטאפט א געגזעל, זאגט זי :
— קופצאוא, די גאנז געפעלט מיר נישט, זי איז ווענינ ראזוויניעט אין די פיערשעס.

דער עגל הזהב

אויפגעקומענער לאדזער גביר (צו אן׳ארימען קרוב) : זאגט מיר, אז איך בין געווען א קבצן, האט איהר נישט געוואלט קוקען אויף מיר, און איצט, אז איך בין געווארען רייך, האט איהר גע־נומען טאנצען ארום מיר, פארוואס איז דאס אזוי?
קרוב : ס׳איז א פשוטע זאך: יודען האבען אייביג געטאנצט ארום עגל הזהב.

א. איטקין.

היינטיגע „פאדריאטקעלעך“

פאטער (צום 16 יאהריגען טעכטערל) : דיר. פעלוניו. ליגען נאר אין זינען זאבאוקעס און פלירט מיט אוטשניעס. קאנסט דיך נישט פערנעהמען מיט עפעס פאוואזשנערע זאכען ?
טעכטערל : איושעם מאטושי, כ׳האב ליב פא־וואזשנע זאכען אויך, זענען זיי אבער אלע שוין זשאנאטע און דזשעטשאטע.

פאליטיק אויפן שארף פון שווערד
פון א. איטקין

דייטשלאנד

אין די לעצטע פאר וואכען
האט דער פאליטישער וועלט־מאפ געוומען שטארק קאכען,
עסטרייך, גדאנסק, לאקארנע,
דער פאליטישער הימעל איז טאקע געווארען שטארק כמארנע...
אבער באלד איז ער געווארען לויטער ריין,
— איהר ווייסט פארוואס ? ווייל יעקע האט בעקומען דעם סוטען חן...
אלע זענען אין איהם וואהנזיניג פערליבט,
מיקוקט איהם אין די אייגעלעך ער זאל חלילה נישט ווערען בעטריבט,
וואס זיין הארצעלע גלוסט, גיט מען איהם באלד אהן פראטעסט און טומעל...
ניזדערלאנגט איהם אפילו דאס טעלערל פון הימעל,
ווילסטו, מיין ליבכען, בעוואפענונג ? — בעוואפען זיך כאטש ביז די ציינער,
— ווילסט פערניכטען יודען? — מאך מיט זיי ווי דו ווילסט אליין.
— ווילסטו רהיין ? — נעהם ליבכען, סיאיז דיין.
— ווילסטו עסטרייך ? יא וואהל, זעהר פיין,
— ווילסטו גדאנסק ? — ביטע נעהם, נאר זיי נישט פערקרימט,
און יעקע נעהמט און זאגט : „יא, דאס שטימט“.
— אויב איהר, רבותי, ווילט וויסען די ריכטיגע סיבה פון דער פלוצלונגדגער פייערדיגע ליבע ?
זאג איך אייך, אז די פייערדיגע ליבע איז א דאנק זיין פייערדיגע סחורה,
פאר וועלכע די וועלט האט זעהר און זעהר מורא,
ער זאל נישט לאזען אין גאנג זיינע גיפט־גאזען מיט זיינע לופט און וואסער טייוולאנים,
וועלכע ארבייטען באלד מיט די יהודהיס סמנים,
מיט דצייך עדייש באחייב, לויט דער לעצטער מאדע פון וועלכע דער ערד־קוגעל וועט נעהמען זידען ווי זויער מיט זאדע,
הכלל רבותי, יעקע איז איצט דער וועלט־ליבלינג, זעהר טייער, זעהר גרויס,
ווייל ווי זאגט דער פסוק : „כל המצר לישראל נעשה ראשי“.
און דערום טאנצען איהם אלע נאך
און צו אונז יודען איז נעבעך א בראך
ליבער „קונדסי“, נעהם נישט פאר אומגוט, סיאיז צום וויינען, ניש צום לאכען,
ווייל וואויל איז דעם שטארקען, אך און וועה צום שוואכען.

דער ביטערער חלום
פון א יונגע אלמנה

מאלטשע רי. איז געווארען אן׳אלמנה, עטלי־כע טעג נאכ׳ן מאנס טוי׳ט דערצעהלט זי איהרע א קאלעשאנקע אזא מעשה :
— דו הערסט, לאלא, וואס פאר א ביטערן חלום כ׳האב געהאט, ס׳האט מיך געחלומט, אז מאקס איז געקומען צו מיר אין די תכריכים, ער האט זעהר גוט אויסגעזעהען. האב איך איהם געפרעגט:
— מאקשו, מענדעלע, ווי געהט עס דיר דארט אויף יענער וועלט ?
— זעהר גוט. אויסגעצייכנט — האט ער גע־ענטפערט.
האב איך איהם ווייטער געפרעגט :
— מאקשו קאכאני, איז דיר דארט בעסער ווי ביי מיר ?
— א מיליאן מאל — האט ער געענטפערט.
האב איך איהם געפרעגט :
— וואו ביזטו דען ?
— אין גיהנום — האט ער געענטפערט.

וועמען העלפט די פעלקער־ליגע ?
דער נעגוס און דער וואזשני

ביים אריינגאנג צו דער זיצונג פון פעלקער־ליגע־ראט איז דער נעגוס אפגעשטעלט געווארען פון וואזשני :
— מאיעסטעט, איהר קענט אייך געהען גע־זונדערהייט פון האנען, די ליגע העלפט נאר די, וואס זענען אליין אזוי שטארק, און דארפען די הילף פון דער ליגע אויף טישאנצע כפו״ת.

אט אזוי
מסחרט מען אין לאדז

— אלזא, וואס וועט זיין ? איהר וועט מיר בע־צאהלען פאר די סחורה, צו נישט ?
— ניין.
— טא גיט מיר אפ די סחורה !
— גוט, אבער נאר פאר קאסע !..

דאס נישט

דער פרעמיער גענ. סקלאדקאווסקי האט אויף א באנקעט געזאגט :
— איהר קאנט אויף מיר זאגען וואס איהר ווילט, איהר טארט אבער נישט זאגען, אז איך בין נישט קיין פינקטליכער !..

פייטעל און טרייטעל

פייטעל : ערקלער מיר טרייטעל, פארוואס האט די פעלקער־ליגע נישט געקענט אויסגלייכען דעם סכסוך צווישען מוסאליניען און דעם נעגוס ?
טרייטעל : ווייל די פעלקער־ליגע האט געהאט צו טון מיט צוויי עקשנים.
פייטעל : דהיינו ?
טרייטעל : מוסאליני האט נישט געוואלט נאכ־געבען... און דער נעגוס האט נישט געוואלט א־וועקגעבען...

אנ׳אגלאשעניע פון א קעלנער

א רוטינירטער און עלעגאנטער קעלנער זעהר פאראבנע נוה שפאנישען עקס קעניג אלפאנס דעם 13־טען, זוכט א פאסטען אין א נאכט־לאקאל, וועו איך זאל מיר פעראזען א בערדעל, וועל איך זיין זעהר פאראבנע צום נגידים פון אביסיניען.

דער קונדס

הומאר • סאטירע •

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט“ נומער 165 — פרייטאג, דעם 17 יולי 1936

א „קראנץ“ אויפן קבר...

פון אפגעשטארבענעם מסחר (מינ. סקלאדקאווסקי האט געשפענדעט 2000 זלאטעס פארן רואיגירטען סוחרטום — פון דער פרעסע)

פאָליטיק פון וואָך

מוסאָליני און היטלער האָבן געמאַכט יד אחת — שלום יוילען זיי מאַכן אויף דער וועלט.
יוי געפעלען אייך די שלום-מאַכער ?
היטלער ארבייט טאָג און נאַכט איבער דער צעיואפנונג און מוסאָליני קומט נאָר וואָס צוריק פון צורויבען אביסיניען, טא גיי און גלויב זיי אז זיי יוילען מאַכען שלום אויף דער וועלט.
און אפשר יא. צוריקגעשמועסט פאַר־יואָס זאָלען זיי דען נישט יועלען שלום ? זיי ווילען נאָר פריהער שטעלען א פאַר קלייניקע פערלאַנגען יוי למשל מען זאל היטלערן אויעקגעבען דאַנציג, גרויס פוילען, קליין פוילען און שלעזישען קאַנט, יוייטער — עלזאַס לאָטרינגען און פּאַריז אלס צולאַג.
מוסאָלינין זאל מען אויעקגעבען עגיפּטען און פּאַלעסטינע, יוייטער — דעם סועץ־קאַנאל און לאַנדאָן אלס צולאַג.
יוי מיר זעהען, האַנדעלט עס זיך אין קלייניקייטען. זאָל מען זיי נאָכקומען די דאָזיגע קלייניקייטען יועט ווערען שלום ושלוה אויף אונזער זינדיג יועלטעל.
הייסט עס, אז די ביידע מלוכה מענער זענען טאַקע אויסען דעם יואויל און גוטס פון דער וועלט. טאָ פאַר יואָס זאָלען מיר קוקען קרום אויפ׳ן אחת צ׳וישען מוסאָליני און היטלער ?
פאַר יואָס טאַקע ?

וואו די אוזשענדניקעס זענען טעטיג

פון פּרעמיערס אינספּעהציעס

דער פּרעמיער גען. סקלאַדקאָוסקי איז אַריינגעפאַלען 8 א זייגער פ׳ריה אין א נאַכט-לאָקאל, זעהענדיג אַז אלע טישלעך זענען פּערנומען, האט דער פּרעמיער א שמייכעל געטון.
— ענדליך האָב איך געפונען איין ביורא יואו אלע אוזשענדניקעס זענען דא פּינקטליך 8 פריה.
— ענטשולדיגט הער מיניסטער, זיי זיצען דאָך פון נעכטען — האט דער בעל-הבית פון לאָקאל געענטפערט

דער קאָטלעט נישט

וועגען דעם ענדעקישען „חכם“

דער לאָדזער ענדעקישער „חכם“ זיצט אין א רעסטאָראַן און יוּיצעלט זיך וועגען יודען. ווען דער קעלנער דערלאַנגט איהם א ק. לבּס־קאָט. עט, שטעכט ער איהם אויף אויפ׳ן גאָפּעל און פרעגט :
— דאס איז א חזיר ?
— פון יועלכער זייט גאָפּעל מיינט איהר ? — האט איהם איינער פון די אנ׳יועזענדע געפרעגט.

וואס קיעפּורא האט געזאגט

און וואס די פּוילישע פּרעסע זאגט

אויפ׳ן טעאטער־פּלאַץ אין יואַרשע, האָט יאַן קיעפּורא נאכ׳ן קאָנצערט געהאַלטען א ספּיטש, און געענדיגט האט ער מיט די יוּערטער :
— „מיר יועלען זיך נישט לאָזען“.
די יואַרשאוער צייטונגען האָבען דעם זאַץ געענדיגט יעדע צייטונג אויף איהר שטייגער.
דער „דזשעננִיק נאַראָדאָוי“.
„יאַן קיעפּורא האָט געזאגט : מיר יועלען זיך נישט לאָזען — פון די יודען.
דער „ראָבאָטניק“ :
„מיר יועלען זיך נישט לאזען — פון די פאַשיסטען !“
„גאזעטא פּאָלסקא“ :
„מיר יועלען זיך נישט לאָזען — פון דער אָפּאָזיציע“.

—**—

נראַף קאָלי.

א בריוועלע פון „קאָלע“...

כ׳בין פיר וואָכען שוין אויף דאַטשע אָפּגעבּרענט בין איך אפילו גאָט צו דאַנק, איך האָב פּערלוירען מעהר נישט ווי דריטהאַלבען קילאָ...

אויף קיין בערג בין איך געקראָכען, אין קיין ים זיך נישט געבּאָדען...
ניין א זייגער דאָ אין „קאָלע“ האַלט מען שוין פּערמאַכט די לאָדען...

טוליען קינדער זיך צו מאַמעס, לעגט מען שלאָפען זיך בּעצייטענס...
ווערט באַלד שטיל ווי א בית-עולם הינד נאָר בילען פון דער ווייטענס...

פלירטעווען איז נישט קיין מאָדע אויפן גאַנצען „קאָלע - שטח“ העכסטענס, כאַפּט מען דאָ א פלירט׳ל צו א בּרויטעל מיט א רעטאַך...

און דער עיקר — די געזעלשאַפט איז גאָר „אידעל“ און געראָטען,
„פּייפערובקע“ און „זאוישי“ זענען דאָ גאַנץ פיין פּערטראָטען...

ס׳קומען פאָר דאָ „באָקסען-קאַמפען“ אז דער בורא זאָל בּעהיטען,

ווייבּער רייסען בּיי די קעפּ זי ך צוליב קינדער — די בּאַנדיטען...

די געשרייען און געפּילדער הערט מען שטענדיג נאָכאַנאַנדער אז די וואונדערבּאַרע שטימען הערט מען אזש אין אַלעקסאַנדער...

נאָר דערפאַר אז ס׳קומט דער שבת ווערט גאָר פרעהליך, אַ מחיה, בּיי דעם בּעקער נאָכן טשאָלענט שטעהט אַ לאַנגע ווייבּער-רייהע.

און מען כאַפּט דעם רעכטען „מוטער״ בּיי דעם זיסען טשאָלענט-ריח...
אז די „לעטנִיטשקעס“ דערשפּירען ווי זיי שעפּען פרישען כוח.

שפּעטער קומען געסט צופאָהרען איז מען זיי מכבד גערן, ווער, מיט קאָזע-מילך אביסעל ווער, מיט קוואַס און בּאַני-קאָרן...

נאָר די יוגענד בּאַלד צוגעהט זיך ס׳טוט דער אימפּעט זיי פּערטראָגען ערגיץ צווישען וואַלד און קאָרן זיכער נישט קיין תהילים זאָגען...

א קאָץ שיקט מען נישט נאָר קיין פּוטער...

— זאָלסט מיר שרייבען ! — האָט געזאגט דאס ווייב, אר׳יסשטעקענדיג דעם ק פּ פון באַהן-וואַגאָן.
— כ׳יועל שרייבען, טייערינקע — האָט אויסגעשריען מאקס, פאָכענדיג מיט א טיכעלע — אָבער כ׳יועל בענקען נאָכ׳ן ווייבעלע !
דער צוג האט גערירט און מאקס איז אהיימגעגאַנגען.
— פונדעסטיועגען האָט זי צו מיר פאַרט צו טרוי ! זי האָט מיר קיין איין מאל נישט געזאגט, כ׳זאל איהר נישט פּערראַטען !... אָבער איך בין דאָך יעצט א שטרויענער אלמן !
דורך צוויי טעג האט מאקס זיך אויפגעפיהרט העכסט אָרענטליך. ער איז געזעסען אין שטוב און געלייענט א בוך.
אָבער דעם דריטען טאָג האט ער צו זיך געזאגט :
— יוי ס׳זאל נישט זיין, זענען מיר נאר איין מאל שטרויענע אלמנ׳ס !... כ׳יועל מיך אביסעל אדורכשפּאַצירען און זעהען, צי ס׳זענען נאָך פערהאַן אויף דער יועלט יונגע פרויען...
זאגענדיג דאס, האָט ער זיך אבּראַזירט, אויסגעבאָדען און אָנגעטון דעם שענסטען אנצוג.
אויף דער גאס איז געיוען היימליך.
פּלוצלונג האט מאקס דערזעהען פון דער ווייטענס א רייצענדע בלאָנדינקע.
— צי קאָן איך אייך בּעגלייטען ? — האָט ער א פרעג געטון נישט דרייסט.
— איך שליס נישט קיין בּעקאַנטשאַפט אויף דער גאַס — האָט שטאָלץ געענטפערט די דאַמע.
— טא לאָמיר אַריינגעהען אין א צוקערניע !

און זיי זענען אריינגעגאַנגען אין א צוקערניע. דערנאָך זענען זיי געגאַנגען אין קינא אריין. און צום סוף — אין רעסטאָראַן.
נאַטירליך — מיט קאַבּינעטען.
נאָך דעם ערשטען קוש האָט די רייצענדע בלאַנדינקע פּלוצלינג זיך א קלאַפּ געטון אין שטערען
— א׳י, כ׳האָב אינגאַנצען פּערגעסען, אז כ׳האָב דאָ געיואָלט ערלעדיגען א יוּכטיגע זאַך.
— יואָס פאַר א זאַך ?
— איך בין געקומען יעצט פון דאַטשע-ארט קוויטשידאַלקי.
— קוו... קוויטשידאָלקי ? — מאקס האט א ציטער געטון, דאָרט טאַקע איז געיוען זיין פלוניתטע
— יא... דאָרטען אַהין איז מיט צוויי טעג צוריק געקומען צופאָהרען א פרוי יועלכע כ׳האָב מיך שטאַרק בעפריינדעט און זי האט מיך געבעטען, כ׳זאל אַריינפאָהרען קיין יואַרשע און אכטונג געבען צי דער מאַן איהרער פיהרט זיך אויף אָרענטליך...
מאקס איז שיער נישט געשטאָרבען פאַר שרעק..
צומאָרגענס האט מאקס פרוי אין קוויטשידאַלקי בעקומען אַזאַ מין בריועל :
„ליבע פרוי !
אייער ביטע האָב איך אויסגעפיהרט. כ׳קאָן אייך מיטטיילען מיט צופרידענהייט, אַז אייער מאַן ערפיהלט אויסגעצייכענט זיינע מענערישע פליכטען, איך בין פשוט מקנא, יואס איהר האָט אַזאַ מאַן.
רעגינא יויזשימאַטשקע“.
די פרוי האט פרייער געגאָטעמט און א קוש געטון דעם מאַנס פאָטאָגראַפיע.

ב. ב.

פּיניעלע מזיק

גיט לשון

כ׳עורע, צ׳העירט, יעץ אב איעך עירשט א מעשה פון יוילקע. יעידן ט.ג. יעידן שאַביס גיי איעך קא יוילקע, צ׳יויסט פאַוואָוע ? יואל די גאַסן זענע ליידיק, די צקעניעס זענע ליידיק דער טראַנוויי איז לייידיק, אפילו אין טעיאַטער איז אכיט ליידיק, און אין די קינימאַרטיגראַפן קעמע זעך אַפשלופן.
צ׳יויסט פאַוואָוע דועס איז אזוי ? וואל אַלע יוילקער כאַליען אפן ל׳עטנעק. די וואָבער כאַליען א גאַנצע יואָך אפן ליעטניק, אין די מענער יעוש דושין אראַעס צי די יואָבער אף שאַביס.
ני, איז אין יוילקע א מ׳כאַיע. ס׳איז גראַס, מ׳קען זעך ר׳רן, כ׳ג׳י מ ער אף דער פּ׳עט קאָזקע איינער אליינט אפן טאַטואַר. כ׳זאָץ ניש קיינעם איען די זאַטן. ס׳טרעיט מיער קאַנער ניש אוען די אטשיסקעס, גיי איעך אין א ק׳נעמאַרטיגראַף צראַן, זיץ איעך מיער פאַר מאַנע פופציג גראַשן ווי א כראַביע, כ׳זיץ טאַקיש אופ א דרא פער שו, פאַראַעס זאל איעך פאַר מאַן פופציגער ניש זעיען צוויי מ׳עלט ווי פאַט אין פאַטישאַן קאַלן זעך ? דועס איינגינע איז אין טעיאַטער. כ׳קויף א בלעטל אף דעיר גלעריע אין זיץ אף די קשעטלעס יוי א פוריץ, דועס איז אלץ. יוען די ווילקער כאַליען אפן ליעטניק.
כ׳ארגן גיי איעך ניש קא יוילקע. מאַרגן גיי איעך אף דעיר זיבאַיוע אין אנשטאַטס גוטן, ס׳ביים פאַר די באַכאַיז שולע גייען א סאַך יאַטן פון שמוזלן געסל, מיז מע גיין אף דעיר זיבאַיוע, סעט דאַטן זאַן לעיבידיק אין ליסטיק.
א קלאַל יאַטן, מאַרגן, שאַביס נאַכמיטיג גייען מיער אלע אף דעיר זיבאַיוע אין אנשטאַטס גוטן פאַר דעיר באַכאַיז שולע. יעוואל אַצץ מיער א ביטן שאַביס אין זאַצץ מיער ג׳זינט.

פונקט ווי די נאַוואַמיעסקע...

די הערשאַפט סטראַגאַן איז זאַקאָפּאַנע

דער האַלב-שטייער הענעך סטראַגאַן, איז געפאָהרען מיט זיין יוייבעל קיין זאַקאָפּאַנע, געהענדיג אויף א הויכען בּאַרג, זאגט די סטראַגאַנאַוויטע.
— הענעך קר׳ין, יוי שעהן דאָ א׳ז, ווי העלּיך די לאַנדשאַפט איז דאָ !
— יוָאס זעהסטו דאָ אַזוינס ? — האָט הענעך זי נישט געלאָזט רעדען ווייטער — נעהם אוועק די בּערג, די טהאָלען, דעם יואַלד — איז עס פונקט ווי די נאַוואַמיעסקא גאַס.

זאָל שוין בּעסער מיכאַלעסקאַ זיין א יתום...

פון יעקב פישערס טעאַטער-פּליאַטקעס

יוען מיכאַלעסקאַ האָט דאָס לעצטע מאַל געשפּילט אין לאָדז, האָט שלמה קוטנער געזאָלט שפּילען די פאָטער־ראָל, האָט זיך געמאַכט, אַז קוטנער האָט געמוזט צוריקפאָהרען קיין יוארשע, האָט מיכאַלעסקאַ די ראָל געגעבען דעם ארטיסט ט.
אויף דער פּרעמיערע האָט ט. דערהרגעט די ראָל. נאָכ׳ן ערשטען אַקט קומט אונטער די קוליסען א דעלעגאַציע פון דער גאַלעריע, און בעט, צו צונעמען די ראָל פון ט׳ן. כ׳איז א רחמנות צו קוקען יוי ער דערהרגעט דעם „טאַטען“...
הערענדיג פון דירעקטאָר, אַז ס׳איז איצט נישטאָ קיין אנדערער „טאַטע“, האָט איינער פון דער דעלעגאַציע א זאָג געטון :
— פאַניע דירעקטאָזשע, איידער ער זאָל זיין א טאַטע, זאָל שוין בּעסער מיכאַלעסקאַ זיין א יתום.

ווען כּלבים דערקענען זיך

וועגען אונזערע ענדעקעס און פראַנצויזישע פּאַשיסטען

פאַר־וואָס זענען די ענדעקעס און די פראַנצויזישע פאַשיסטען אזוי דערציטערט געוואָרען, ווען עס איז אין פראַנקרייך אויפגעגאַנגען די זון, און ס׳האָט אויפגעבליהט די בלום ?
די מעשה דערמאַנט יענע צוויי כלבים, וואָס האָבען זיך אין א פינסטערע נאַכט פערבלאָנדזשעט אין אַ טיפע יואַלד, איין הונד האָט מורא געהאַט פאַר׳ן צ׳ווייטען, אָננעמענדיג יענעם פאַר א וואָלף, נאָר יוען די זון איז אויפגעגאַנגען, האָבען ביידע זיך שטאַרק דערפרעהט, אוּן געגומען בילען יוי אמת׳ע כלבים.

א. איטקין.

א „פּיעלעגניאַרקע“ מיט היימישע פּראַקטיק...

אין פּאָנאַנסקי׳ס שפּיטאָל יוענדעט זיך א יונגע פרייליין צום קיראָווניק :
— פּאַניע קיעראָווניקו, וואָלט איך גיי אייך אין שפּיטאָל געקענט ב׳קומען א פּאָסטען אלס פּלעגערין?
— איהר האָט שוין געאַרבּייט אין דעם פאַך ?
— יא, מיינע צוויי ברידער זענען פוסבאַלשפּילער׳ס. דער דריטער ברודער איז א באָקסער, די מאַמעשי קריכט יעדען ווינטער אין זאַקאָפּאַנע אויף די בּערג און דער טאַטעשי גייט איינמאַהנען חובות !..

צווישען ענדעקעס

— ני, יואַלענטי, וואָס טוט דיין סינאָק ?
— ער איז שוין אכט יאָהר אויפ׳ן אוניוערזיטעט.
— יואָס טוט ער דאָרט ?
— ער „דאָביעט“ זיך.

דאָקטוירים פּאָליטיקירען !

אין דער קראַנקען קאַסע זיצען עטליכע דאָקטוירים און שמועסען יועגען פּאָליטיק, פרעגט איינער
— מיט יואָס וועט איצט מוסאָליני פערקלעבען דעם אביסינישען שניט ?
— מיט דעם יואָס מ׳פערקלעבט אלע שניטען מיט אנ׳אַנגעלסקע פּלאַסטערעק — האָט א צווייטער געענטפערט.

זי האָט זיך „אַבראָזשעט“

עפּעס אין איוענד פאַלט א מעדעל אריין אין פּאָליציי־קאָמיסאַריאַט א זעהר דענערוירטע און מעלדעט :
— פּאַניע דיזשורני. כ׳בּין אדורכגעגאַנגען די שרודמיעסקאַ גאַס, האָט מיך פּערטשעפּעט עפּעס אנ׳אויסוואורף און מיר געמאַכט א זעהר נישט אַנשטענדיגען פּאָרשלאַג, איך פיהל מיך זעהר אַבּראָזשאָנע, פּאַניע פּשאָדאָוניקו !
— נו, יואו איז ער איצט ?
— איך יוייס נישט.. ער איז אוועקגעגאַנגען..
— יועט איהר איהם דערקענען ?
— זעהר לייכט.. דעם פּאַלטען און דעם אַנצוג האָב איך אפילו נישט אויזאַשעט, נאָר שעלקעס האָט ער געהאַט גרינע און קראַטשאַנע שקאַרפּעטקעס

א „מילדער“ טאָן

ווי אזוי א לאָדזער פאַבּריקאַנט דיקטירט א בריף

פאַבּריקאַנט (צום קאָרעספּאָנדענט) ניין, הער קריכער, דער בּריף איז צו שאַרף, איהר יועט מוזען שרייבען אין א מילדערען טאָן.
דער קאָרעספּאָנדענט שרייבּט איבּער אין א מילדער׳ן טאָן.
פאַבּריקאַנט : ניין, ער איז נאָך צו שאַרף, פאַר אזא אַרט שרייבען, קאָן ער מיך אָנקלאָגען אין געריכט.
נאָכ׳ן איבּערשרייבען אין א זעהר מילדען רוהיגען טאָן, זאגט דער פאַבּריקאַנט :
— א, איצט איז גוט, נאָר איין זאַך יויל איך אייך אויפמערקזאַם מאַכען, אַז „גנב“ שרייבּט מען נישט מיט קיין „פ“, נאָר מיט א „ב“, „אַלפאָנס“ שרייבּט מען נישט מיט קיין „צ“ נאָר מיט א „ס“ און לאָבוז שרייבּט מען מיט א „ז“.

דעם זאַקסאַרס פּאָוואָדזעניע

אין דער קראַנקען־קאַסע טרעפען זיך צוזאַמען צוויי בעקאַנטע דאָקטוירים. פרעגט איינער דעם צ׳ווייטען :
— נו, קאָלעגע, יוי געהט עס אייך עפּעס אין דעם שטעטעל פּיפּיראָוקע ?
— זעהר גוט, איך האָב גרויס פּאָוואָדזעניע, שטעלט אייך פאָר, אז אין משך פון דעם איינעם יאָהר יואָס איך פּראַקטיציר איז דאָרט געשטאָרבען דער אַפּטייקער און צוויי קברנים אויפ׳ן בית־החיים... פון איבּעראַרבּייטען זיך.

שווערע נסיונות צוליב'ן זיווג

איין כלה זיינע איז געשטאָרבען, א צווייטע איז משוגע געוואָרען און די דריטע איז געווען זיין אייגענע שוועסטער.—א געשיכטע מיט א וואַסער-פיהרער און זיינע קינדער וואָס הויבט זיך אַן אין מאזיר, פאַלעסינע, און ענדיגט זיך אין אַמעריקע

שטוינענדע געשיכטעס פון אמת'ען לעבען

פון ה. אַקערמאַן

דאָס איז א מערקווירדיגע געשיכטע פון יודישער וואַנדערונג פון יודישער עמיגראַציע, וואָס האָט צע־ריסען היימען און פאַמיליעס און האָט זיי צע־שפּרייט איבער דער גאַנצער וועלט.

און דאָ וועלען מיר אייך דערציילען א געשיכטע וועגען זעהר א טראַגישען פאַל, וואָס האָט פאַסירט מיט א צייט צוריק אין ניו־יאָרק און האָט שיער נישט געפיהרט צו א קאַטאַסטראָפע, אָבער בכדי מיר זאָלען וויסען גענויער ווי אַזוי די געשיכטע האָט זיך אָנגעהויבען, מוזען מיר צוריקגעהן אויף א פּאָר צענדליג יאָהר אין דער אַלטער היים, אין שטעטעלע מאזיר, פּאַלעסיע.

דער מאַזירער וואַסער - פיהרער און זיין משפחה

דאָרטען, אין יענעם שטעטעלע האָט געוואוינט א יוד א וואַסער־פיהרער, האָט ער געהאַט דריי קינ־דער; איין זוהן מיט צוויי מיידלעך. פערשטעהט זיך, אַז פון אַזא פּרנסה האָט ביים וואַסער־פיהרער אין שטוב געטוישט זיך דער חלות אין אַלע ווינקעלעך.

אָבער נאָך א גרעסערע צרה פונם דלות האָט גע־ליטען דער וואַסער - פיהרער; ביי איהם מיט זיין ווייב איז נישט געווען קיין שלום בית און זיי פלעג־גען זיך אייביג האַלטען אין איין קריגען.

זיין ווייב פלעגט איהם ממש דערגעהן די יאָהר מיט איהרע קללות און חרפות און שטעך־ווערטער, וואָס פלעגען דעם וואַסער־פיהרער שטעכען און שניידען, ווי מיט אָנגעגליהטע שפּיזען.

דער וואַסער־פיהרער איז געווען א שטילער, איידעלער מענש, וואָס האָט צו קיינעם קיין הויך וואָרט נישט אַרויסגערעדט, און ער איז ביי זיך גע־ווען שטילער פון וואַסער און נידריגער פון גראָז, אָבער זיין ווייב איז געווען פונקט דער היפוך, זי האָט געהאַט אַזא מענה־לשון, אַז נישט נאָר איהר אָרימער מאַן האָט פאַר איהר געציטערט, נאָר יעדער איינציגער אין שטעטעל האָט מורא געהאַט צו איהר אין מויל אַריינצופאַלען, און אַז מען האָט איין מאָל זיך געוואָלט איינעם בעציהענען, אַז ער האָט א מרו־כען פּיסק, אַז ער איז אַן עזות־פּנים, האָט מען אויף איהם געזאָגט, אַז ער האָט „געגענערעל'ס מענה־לשון", קאָנט איהר זיך שוין פאָרשטעלען, וואָס דער שטילער וואַסער־פיהרער האָט פון זיין פלונת'טע זיך אָנגעליטען.

דער וואַסער - פיהרער גט זיך מיט זיין ווייב און די משפחה ווערט צעריסען

ויהי היום — און ביים וואַסער־פיהרער איז שוין חערגאַנגען ביז צום מויל דאָס וואַסער און ער האָט שוין פון זיין ווייב מעהר נישט געקאָנט אַרי־בערטראָגען האָט ער זי גערופען צום רב און ער האָט איהר געגעבען א גט און ער האָט נאָך איהר געזאָגט ברוך שפּטרנו.

וחען דער וואַסער־פיהרער האָט אָפּגעגט זיין ווייב, האָבען זיי געהאַט דריי קינדער, דאָס יונגעלע איז אַלט געווען זיבען יאָהר, איין מיידעלע פיר יאָהר און דאָס יונגסטע שעסטערל א יאָהר מיט א פּאָר חדשים. איז ביי זיי געווען א פראַגע ווי אַזוי זיי זאָ־לען זיך צוטיילען מיט די קינדער, האָבען זיי זיך אַזוי לאַנג געאַמפּערט און געדונגען ביז זיי זיינען געקומען צו א פּשרה:

דאָס ווייב וועט נעמען די צוויי מיידלעך — און דער מאַן — דאָס יונגעל. א ליטווישער און א פרוי־מער יוד איז דאָך דער וואַסער־פיהרער געווען האָט ער זיין גע'גט'ע ווייב (כאָטש זי פלעגט איהם מקצר זיין זיינע טעג) נישט געוואָלט אוועקלאָזען מיט די צוויי קינדער אָהן א פּרוטה געלט, האָט ער פער־קויפט זיין פערד מיט דער „סאָסא" (א פאַס אויף רעדלעך אין וואָס מען פיהרט וואַסער) און ער האָט דאָס גאַנצע געלד אוועקגעגעבען צו זיין גע'גט'ער ווייב, זי זאָל דערוויילי האָבען צו לעבען. און ער אַליין?

ער אַליין האָט פון דאַן אָן געטראָגען דאָס וואַ־סער אויף א קאָראָמיסעל אויף זיינע אַקסלען און אַזוי האָט ער פערדינט דאָס ברויט פאַר זיך מיט זיין יונגעלע דעם לעבעדיגען יתום.

נאָכ'ן גט איז די וואַסער־פיהרערקע געבליבען זעהר א קורצע צייט אין שטעטעל און נאָכדעם איז זי זיך אוועקגעפאָהרען מיט איהרע צוויי קינדער קיין באָברויסק, וואו זי האָט געהאַט משפחה.

און דער וואַסער־פיהרער איז פּשוט אויפגעריכט געוואָרען. ער האָט זיך אַריינגעצויגען מיט זיין יונ־געלע צו א שוועסטער אין הויז אַריין און זיין שווע־סטער האָט אַכטונג געגעבען אויף איהם מיט זיין זוהן ווי א געטרייע מאַמע.

חעם וואַסער־פיהרער'ס יונגעלע האָט דערווייל געלערנט אין חדר און מיט זיין גוטען לערנען האָט ער פעריסט זיין פאָטער'ס ביטערע שעה'ן פון זיין לעבען.

בערל דעם וואַסער - טרעגערס בעקומט א שטיפמאַמע און זיין טאַטע ווערט אויפגעריכט

בערעל (אַזוי האָט דאָס יונגעלע געהייסען) איז אַלט געוואָרען אכט און ניין און צעהן יאָהר, דאַן האָט זיין פאָטער נאָכאַמאָל חתונה געהאַט און בע־רעל האָט שוין געהאַט א שטיפמאַמע.

איז דאָס געווען א שטיף־מאַמע, אַז אויב ס'איז בעשערט איינעם צו בלייבען א יתום זאָל איהם כאָטש העלפען אַזא מין שטיף־מאַמע.

זי איז געווען א מאָלחענער מענש, מיט א גוט האַרץ, און מיט א סך שכל. און נאָכ'ן חתונה האָבען מיט דער צווייטער ווייב, האָט ערשט דער וואַסער־פיהרער געזעהן, אַז די הימלען זענען נישט פּוסטע, ווייל מען האָט געקאָנט זעהן, אַז נאָר גאָט אַליין האָט צוגעשיקט דעם וואַסער־פיהרער אַזא אשת־חיל צו פערגיטיגען איהם זיינע צרות, וואָס ער האָט זיך אָנגעליטען פון זיין ערשטער ווייב.

מען נישט די צווייטע ווייב, קאָן זיין, אַז דער וואַסער־פיהרער וואָלט זיך געווען אויסגעלעבט די יאָה־רין זיינע מיט דעם קאָראָמיסעל אויף די פּלייצעס, אָבער גאָר אין גיכען נאָך זיין צווייטער חתונה, האָט דער וואַסער־פיהרער אוועקגעוואָרפען די קאַנע און ער איז געוואָרען א מענש מיט לייטען גלייך.

ער האָט זיך אויפגעשלאָגען א קרעמעל פון צעל־ניק און ס'איז איהם אוועקגעגאַנגען גאָר נישקושה.

דעם וואַסער־פיהרער'ס פרוי האָט זיך גוט אויס־געטויגט אין געשעפט, ווייל איהר ערשטער מאַן (ער איז געשטאָרבען) איז געווען א סוחר און ער האָט געפיהרט גוטע מסחרים, האָט נישט גענומען לאַנג און זי האָט אַרויפגעאַרבייט דאָס אָרימע קרעמעל צו א גרויסער קלייט, איינע פון די גרעסטע אין שטע־טעל און אויף'ן וואַסער־פיהרער איז שוין אפילו נישט געווען צו דערקענען, זיין אַמאָליגע פּרנסה...

בערעל האָט שוין איצטער גלערנט ביי די בעס־טע מלמדים און ער האָט זיך שוין גע'חבר'ט מיט די באַלעבאַטישסטע יונגלעך פון שטעטעל, און פאַר דעם יונגעל, וואָס איז געווען אין בערעל'ס כיתה אין חדר, איז פאַר איהם געווען א כבוד, ווייל בערעל האָט זיך גערעכענט פאַר'ן בעסטען תלמיד אין מאָזיר.

און אַזוי איז בערל געוואָרען בר־מצוה.

ביי בערעל'ס עלטערן אין הויז האָט מען גע־פּראַוועט א גרויסע סעודה, ווייל א חוץ חעם, וואָס ער איז געוואָרען דרייצעהן יאָהר, האָבען זיי איהם אויך געוואָלט אוועקשיקען אין א ישיבה אַריין. לער־נען, ווייל אין שטעטעל איז שוין פּשוט נישט געווען קיין מלמד, וואָס זאָל האָבען גענוג תורה פאַר בער־לען, האָט זיך דער פאָטער זייער געקליבען איהם אוועקצושיקען קיין מיר אין חער ישיבה אַריין צו לערנען.

אָבער ס'איז נישט בעשערט געווען ווייזט אויס, אַז בערעל זאָל לערנען אין א ישיבה, איז זיין פאַטער קראַנק געוואָרען און ער איז שנעל געשטאָרבען.

בערל ווערט אַ יתום

איצטער, נאָך זיין פאָטערס טויט, האָט שוין בערל נישט געקענט אוועקפאָהרען פון דער היים, ער האָט געמוזט העלפען זיין שטיף־מאַמען אין קראָם — און ביי דער תורה, וואָס בערעל האָט אוס־פּעיעט אויסצולערנען ביז בר־מצוה, ביי דעם איז ער געבליבען.

און ערשט איצטער, נאָך זיין פאָטערס טויט, האָט מען געקאָנט זעהן וואָס פאַר א גוטע פרוי בע־רעל'ס שטיף־מוטער איז געווען.

מילא, אַז זי איז צו בערל'ען געווען גוט, ווען בערעל'ס פאָטער האָט געלעבט, האָט מען עס גע־קאָנט אויסטייטשען הערמית, וואָס זי האָט עס גע־טון צוליב איהר מאַן, בערעל'ס פאָטער, אָבער איצ־טער, ווען איהר מאַן איז געשטאָרבען, איז זי נאָך צו בערל'ען געוואָרען א סך מעהר געטרייער און איבער־געגעבענער.

פון איהר ערשטען מאַן האָט די פרוי אויך גע־האַט צוויי קינדער — א יונגעל אין בערעלס יאָה־רען און א מיידעלע, יונגער מיט א פּאָר יאָהר. אָ־בער קיינער אין דער וועלט האָט נישט געקאָנט זעהן א חילוק אין דער פרוים בעהאַנדלען איהרע אייגענע קינדער און איהר בעהאַנדלען בערלען.

בערעל איז אַזוי שטאַרק צוגעבונדען געוואָרען צו זיין שטיף־מאַמען און צו איהרע קינדער, אַז כאָטש ער האָט געוואוסט, אַז ער האָט ערגעץ א מאַ־מע מיט שוועסטערלעך, האָט ער פון זיי קיינמאָל נישט א טראַכט געטון, ווייל ביי איהם אין זכרון זענען נאָך געווען פערבאָרגען פריש די קריגעריין צווישען זיין מאַמען מיט דער מאַמען, און וועלכע זי, די מאַמע זיי־נע איז אַלעמאָל געווען די שולדיגע, און בערעל האָט קיין איין מאָל נישט א טראַכט געטון וועגען דעם אָהן א פערדרוס אויף זיין מוטער...

דערווייל איז בערעל געוואַקסען און איז שוין גע־וואָרען א גרויסער בחור, זעכצעהן יאָהר זיבעצעהן יאָהר און אכצעהן און, אָט, אָט וועט ער שוין בעדאַר־פען שטעהן צום פּריזיוו.

בערעל איז געווען א שעהנער בחור, א געזונ־דער, און האָפען אַז „פּאַניע" וועט איהם אויספּראַ־קירען און נישט נעמען פאַר א סאָלדאַט, איז אַלץ איינס געווען, ווי גלויבען, אַז דער הימעל קאָן קומען צו דער ערד, אָבער זאָרגען וועגען דעם האָט מען נאָך געהאַט גענוג צייט.

און א חוץ דעם איז געווען א שטיקעל האָפנונג אַז בערעל וועט נישט אוועקגעהן דינען ווייל בערעל איז פאַר א שטיק צייט אַרומגעגאַנגען מיט א מיידעל פון רייכע עלטערן און עס האָט געהייסען אַז דער מיידעלס עלטערן וועלען שוין זעהן דערצו אַז בע־רעל זאָל נישט זיין קיין סאָלדאַט.

בערעל ווערט א חתן; די כלה שטאַרבט און ער פאָרט אוועק קיין אַמעריקע

און אַזוי איז דאָס טאַקע געשעהן:

ווען בערעל איז אַלט געוואָרען צוואַנציג יאָהר, איז ער פאַר יענער מיידעל א חתן געוואָרען און עס האָט געהייסען, אַז אין א יאָהר אַרום ווען בערעל וועט אַרויסנעהמען א בלויען בילעט און וועט פער־פּריזט וועדען פון דער סלושבע וועט זיין די חתונה

אָבער ס'איז צו דעם קיינמאָל נישט געקומען, בערעל איז טאַקע נישט געגאַנגען דינען אין פאָלק אַר־מיי, אָבער מיט זיין כלה האָט ער נישט חתונה געהאַט.

יד כלה איז געשטאָרבען א פּאָר חדשים פאַר בע־רעלס שטעהען צום פּריזיוו און פון דער האָפנונג אַז איהרע עלטערן וועלען איהם „אויסקויפען" פון די גויאישע הענד, איז גאָרנישט געוואָרען.

אָבר בערעל איז סיי ווי סיי נישט געוואָרען קיין סאָלדאַט, א פינף וואָכען פאַרן שטעהן זיך שטעלען, איז בערעל אוועק קיין אַמעריקע.

די מוטער זיינע (די שטיף־מוטער) האָט פער־זעצט וואָס נאָר זי האָט געהאַט און האָט בערלען געראַטעוועט פון פייער...

אָנגעקומען פון דער שיף איז בערעל צו זיין שטיף־מאַמעס א שוועסטער טאַנאַגען, וואָס איז אין אַמעריקע געווען שוין א לאַנגע צייט, בערעלס שטיף־מאַמע האָט צו איהר שוועסטער קיין אַמערי־קע געשריבען, אַז איהר שטיף־זוהן קומט צו איהר און זי האָט געבעטען, אַז זי זאָל צו איהם זיין גוט אַזוי ווי עס וואָלט געווען איהר אייגענער זוהן.

די טאַנטע אין ניו יאָרק איז געווען אַן אַלמנה, וועמען דער מאַן האָט איבערגעלאָזט א היפּשען פער־מעגען נאָך זיין טויט.

ווי צו אַן אייגענער שוועסטערס א זוהן, האָט די אַמעריקאַנער מוהמע געזעהן, אַז בערעל זאָל זיך נישט פיהלען פרעמד צו איהר. און פון דעם ערש־טען טאָג אָן וואָס בערעל איז אַרויפגעקומען אַרבי־טען, האָט מען איהם דאָרטען שוין געגעבען צו פער־דינען וחערליג אין יענער צייט.

א גוטען קאָפּ האָט בערעל געהאַט. האָט לאַנג נישט גענומען און ער האָט זיך גוט אַמעריקאַ־ניזירט און נאָך דריי יאָהר אַפּזיין אין אַמעריקע איז ער ביי דער מוהמע שוין נישט געווען מעהר קיין פּשוטער אַרבייטער נאָר ער איז דאָרטען געוואָרען דער גאַנצער פיהרער.

עס איז נישט אוועקגעגאַנגען א וואָך, אַז בערעל זאָל נישט אהיים שרייבען צו זיין שטיף־מאַמען קיין בריף. הלוואי אויף אייגענע זיהן געזאָגט געוואָרען, זיי זאָלען שרייבען אַזוי פיל בריף צו זייערע מאַמעס ווי בערעל האָט געשריבען צו זיין שטיף־מאַמען.

בערעלס שטיף־מאַמע האָט דאָרטען אין דער היים געהאַט מיט „פּאַניען" צו טינען און צו זאָגען אי־בער בערעלס אוועקפאָהרען. מען האָט ביי איהר גע־מאַכט פון חער רעגירונג דריי הונדערט רובעל שטראָף פאַר נישט צושטעלען בערלען צום פּריזיוו. מען פלעגט זי אָפט בעפאַלען אין מיטען דער נאַכט און אַרויסטראָגען די לעצטע קישעלעך פון הויז, און דאָס האָט אויך געבראַכט חערצו, אַז בערעלס שטיף מאַמע מיט איהרע צוויי קינדער, א דרייאון־צוואַנ־ציג יעהריגער זוהן מיט א בלויען בילעט און א ניינ־צעהן יעהריגע מיידעל זאָלען אויך אַריבערקומען קיין אַמעריקע. וואו אַלץ איז שוין געווען צוגעגרייט נאָר צו פיהרען דאָס באַלעבאַטישקייט.

פון בערל ווערט „בעני" און זיין אַמערי־קאַנער כלה געהט אַראָפּ פון זינען

בערעל (וואָס האָט זיך שוין אין אַמעריקע גערו־פען בעני) איז אין אַמעריקע געגאַנגען מיט א מיי־דעל און האָט נאָר געוואַרט אַז זיין שטיף־מאַמע זאָל אַריבערקומען פון אייראָפּע, האָט ער זיין מיידעל בדעה געהאַט צו נעמען א חתונה־רינג.

און אַזוי האָט ער טאַקע געטון.

ווען די מוטער זייט מיט איהרע צוויי קינדער זיינען געקומען, האָט בעני, שוין אויף דער צווייטער וואָך, געפּראַוועט אָפיציעלע תנאים, און אויף די תנאים האָט ער זיין כלה דערלאַנגט א רינג, וואָס האָט געפינקעלט און געשעמערירט ווי טויזעדער זו־נען, אָבער בענים כלה איז, ווייזט אויס, נאָך נישט געווען זיין ריכטיגער זיווג און עטליכע חדשים נאָך די תנאים איז בענים כלה געריהרט געוואָרען פון זי־נען, און איז שפּעטער געשטאָרבען, אין אַן אַנשטאַלט פון גייסטיג־קראַנקע.

(סוף — זונטאַג).

ח. נ. ביאַליק

„און ווען דער מלאך וועט מיך פרעגן..."

— זוהן מיינער, צי ווייסטו, וואו איז דיין נשמה? —
„געה זוך זי, מיין מלאך, אַרום אויף דער וועלט!
פאַהאַנען דאָרט - ערגעץ אַ שטיל - רוהיג דערפעל,
מיט אַ מויער פון וועלדער בעשיצט און כעשירעמט,
מיט א הימעל א בלויען, א זוימלאָזען הימעל. —
און אין הימעל, אינמיטען, אַן איינציגער וואָלקען,
א ווייסינקער, קלאָרינקער וואָלקען
אין א זוניגען מיטאָג געשפּילט האָט זיך דאָרטען אַ קינד,
אַ צאַרטער, אַן איינזאַמער טרוימער, פערטיפט בלויז אין זיך, —
און א י ך בין מיין, מלאך, דאָס קינד
און פּלוצלינג, פער'חלשט פון ליכט, האָט די וועלט זיך פאַרטייעט,
דעם קינד'ס קלאָהרע אויגען זיך האָבען צום הימעל פערגלאָצט
און גלייך איהם, דעם איינציגען, לויטערען וואָלקען דערזעהן —
און פערפלויגען צום זים - ליבען וואָלקען איז איהם זיין נשמה,
ווי ס'פליהט פון טויבענשלאַק א טויב אַרויס" . . .

— און אויסגעגאַנגען?
„פאַרהאַן נאָך, מיין מלאך, אַ באַרמהערציגע זון אויף דער וועלט:
א גאָלדענער ליכט - שטראַהל גערעטעט האָט מיר מיין נשמה,
אויף פליגעל פון שימער געטראָגען האָט זי זיך פיל טעג
און ווי א פלעדערעל אַ ווייס געפלאַטערט.
און איינמאָל, באַגינען, גערינען האָט זי אויף דעם שטראַהל,
געגאַנגען דאַן זוכען אַ טוי - פערעל צווישען די גראָזען,
ווען ס'האָט אויף מיין באַק אַ כשר'ע טרעהר אויסגעשטראַהלט, —
שטאַרק אויפגעציטערט האָט דער שטראַהל
זיך אויסגעגליטשט האָט מיין נשמה —
און פערזונקען איז דער טרעהר..."

— און אויסגעטרוקענט?
„ניין, אַריינגעטריפט איז זי אין מיין גמרא,
מיין זיידענ'ס אַן אַלטע, צעקנייטשטע גמרא,
מיט פלעקען פון חלב און וואַקס אויף די בלעטער,
פול פּסול'דיגע ציצות און האָר פון זיין באָרד. —
אין דער גמרא'ס געדערים, צווישען אותיות טויטע,
געראַנגעלט זיך האָט מיין נשמה"...

— און דערשטיקט געוואָרען?
„ניין, זיך געראַנגעלט און געזונגען, מלאך מיינער!
מיט לידער פון לעבען געשפּרודעלט האָבען אותיות טויטע,
אין שראַנק פון די ספרים האָבען אויפגעלעבט מתים פאַרצייטיגע,
די לידער — זיי זענען געוועזען פערשידענע: וועגען וואָלקענדלעך לויטערע
וועגען גאָלדיגע שטראַהלען און פערעלדיגע טרעהרען,
וועגען ציצות און פלעקען פון חלב און ייאַקס, —
איין ליד נאָר — פון ליבע און יוגענד — האָט זי נישט געוואוסט.
געשמאַכט, געלעכצט האָט זי אַרויסצוגעהן פון בענקעניש פאַרגאַנגען זיך
און נישט געפונען קיין טרייסט שוין קיינמאָל.
און איינמאָל, ווען כ'האָב אויפגעבלעטערט מיין אַלטע גמרא —
איז זי ווידער פערפלויגען געוואָרען... — — — — — — — — — —
און נאָך וואַנדערט זי, בלאָנקעט אַרום אויף דער וועלט,
זי וואַנדערט, זי בלאָנדזשעט און געפינט נישט קיין טרייסט
און אין נעכט אָהן לבנה, אין אָנהויב פון חודש,
ווען ס'טרויערט די וועלט און פאַרגעהט זיך אין תפילה,
דאַן קלאַפּט זי אָהן אויפהער אויפ'ן טויער פון ליבע,
זי טוליעט זיך צום טויער און וויינט אין דער שטיל
און טוט תפילה אויף ליבע...

יודיש: משה הערמאַן.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג, 17 יולי

כ"ז תמוז תרצ"ו

זון-אויפגאנג 3.35
זון-אונטערגאנג 7.45
ליכט-צינדען: 7.34

סענ. אלגייער און דעפ. וואדאווסקי בילדען א קאמיטעט צו די שטאט-ראט-וואהלען

וואס נעהנטער ס'ווערט צום טערמין פון די שטאט-ראט-וואהלען אלס לעבהאפטער ווערט די בעוועגונג ארום די וואהלען. בעת צווישען יודישע ריכטונגען און ארגאניזאציעס איז נאך אלץ שטיל, ווערט די וואהל-ארבייט צווישען נישט-יודען שוין געפיהרט זעהר ברייט.

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט זענען עט-ליכע וואהל-קאמיטעטען שוין ארגאניזירט.

נעכטען איז לויט דער איניציאטיוו פון סע-נאטאר אלגייער און דעפ. וואדאווסקי פארגעקומען א בעראטונג וועגען גרינדען אין לאדז אן אלגע-מיינעם וואהל-קאמיטעט פון קריסטליכע פעראיינען און ארגאניזאציעס, וועלכע שטעהען צווישען די ענדע-קעס און פ. פ. ס. די דאזיגע ארבייט פיהרען די דערמאהנטע פארלאמענטאריער לויט אייגענער איניציאטיוו און נישט אין נאמען פון קיין שום ארגאניזאציע.

שטרייק פון די סעזאן-ארבייטער—דויערט

מ'ווארט אויף אן'ענטפער פון דער מאכט

(א) דער שטרייק ביי די סעזאן-ארבייטער דויערט ווייטער. די צאהל שטרייקענדע, וואס האבען זיך איהנגעשלאסען אוועגע פערקלענערט, האט זיך אין משך פון נעכטיגען טאג געהאלטען אין דער זעלבער הויך.

אויסער די קאנאליזאציע, וואסער-לייטונג און בעטאן-ארבייטער, האט אויך דער שטרייק ארומ-גענומען א טייל פון די פלאנטאציע און ברוקיר-אר-בייטער.

סך הכל שטרייקען קרוב 3.200 ארבייטער.

דערביי האבען אויף די קאנאליזאציע - ארביי-טען אנ'ערך 1200 ארבייטער אקופירט די ארבייטס-פאזיציעס.

דער קלאסען - פעראיין, וועלכער פיהרט אן מיט דער שטרייק-אקציע, האט אין משך פון נעכטיגען טאג נישט אונטערגענומען קיין שום שריט דעם שטרייק צו ליקווידירען, נאר זיי ווארטען אפ אויפ'ן ענטפער פון דער וואיעוואדזטווע.

צוליב דעם, וואס די גרעסטע צאהל ארויסגע-רוקטע פאדערונגען זענען שוין מצד די שטאט-פער-וואלטונג געווארען נאכגעגעבען; זענען נאר געבליבען צוויי שטרייט-פראגען: א 6-טען ארבייטס-טאג און אויסגלייכען די לוינען לויט דער הויך. וואס עס האט בען די ארבייטער אין די פריוואטע אונטערנעמונגען.

דער שטרייק טראגט א גאנץ רוהיגען כאראק-טער און אין פערלויף פון נאך די וואך, וועט דער שטרייק זיכער ווערען ליקווידירט.

* * *

פון אפיציעלע מאסטגעבענדע קרייזען איז מען אונז מודיע, אז צווישען אלע אנדערע ארויסגערוק-טע פאסטולאטען, וואס ווערען ארויסגערוקט פון די סעזאן-ארבייטער, געפינט זיך אויך די פאדערונג מכוח העכערן דעם טאג-לוין פון 4 אויף 6 זל. אויס-מיידענדיג דעם פרינציפיעלען, צוויפעלהאפטען יסוד פון דעם פאסטולאט, וועלכער פערגרעסערט די לוי-נען אויף 50 פראצענט, האט דער דאזיגער פאס-טולאט א צוזאמענהאנג מיט'ן גאנצען פלאן פון די עפענטליכע ארבייטען נישט נאר אין לאדז, נאר אויף גאנץ פוילען. דאס נאכקומען די פאדערונג וואלט זיך אנגעשלאגען אן דעם פלאן, וועלכער וואלט גורם געווען צו פערקלענערן די צאהל ארבייטער, וועמען מ'וואל צו פערקירצען די ארבייטס-צייט פון די עפענטליכע ארבייטען, וואס וואלט אפגענומען ביי די ארבייטער די רעכטען צו געניסען פון די „זאשיל-קעס" אין די ווינטער-חדשים.

די סומע פון די קרעדיטען, וואס לאדז האט בעקומען אויף צו פיהרען די עפענטליכע ארבייטען, זענען געשעהן נאך לאנגע אינטערווענצען פון דער אדמיניסטראציע און שטאדטישער מאכט, אבער שטימט זי א סך אריבער די סומע, וואס איז געווען בעשטימט אין די פריהערדיגע יאהרען.

וועגען העכערן די קרעדיטען אויף עפענטליכע ארבייטען קאן איצט קיין רייד נישט זיין.

אויב אלע אנדערע פאסטולאטען פון די סעזאן-ארבייטער זענען געווארען בעהאנדעלט אין פאזיטיוו ערלעדיגט, קאן דער פאסטולאט באין אופן נישט ווערען נאכגעגעבען.

יודישע בעקער-ארבייטער צוגע-שיקט 207 קילא ברויט

פאר די שטרייקענדע סעזאן-ארבייטער

(א) דער יודישער בעקער-ארבייטער פעראיין וואס גרופירט זיך ארום „בונד" (אגראדאווא 9) האט פאר די שטרייקענדע סעזאן-ארבייטער צו-געשיקט 207 קילא ברויט. וואס איז איבערגע-געגעבען געווארען צו דער דיספאזיציע פון שטרייק-קאמיטעט אויף פאדלעשנא 26.

דער שטרייק-קאמיטעט האט די יודישע אר-בייטער געדאנקט פאר דער מתנה.

קאנפערענץ צווישען די פארשטעהער פון באנוועל פראדוצענטען

און פארשטעהער פון קליינע און מיטעלע אינדוסטריע נישט געבראכט צו קיין רעזולטאט

פאבריקאנטען בעשלאסען זיך צו ווענדען צו די רעגירונגס פאקטארען

(אג) דעם 15טען ה. ח. איז פארגעקומען אין פערבאנד פון די פראדוצענטען פון באנוועל גארן אין לאדז א קאנפערענץ צווישען די פארשטעהער פון פערבאנד און די פארשטעהער פון די פעראייניגען און פערבאנדען, וואס גרופירען די קליינע און מיטעלע אינדוסטריע. אויף דער קאנפערענץ איז ארומגע-רעדט געווארען די פראגע פון די גארן-פרייזען.

די פארשטעהער פון די באנוועל פראדוצענטען האבען אנגעוויזען, אז לויט זייער מיינונג איז די לאגע אויפ'ן באנוועל גארן מארק א נארמאלע. די שטייגערונג פון די פרייזען אויף גארן מוז אויך ברענ-גען מיט זיך די שטייגערונג פון די פרייזען אויף סחו-רות און דאס וועט נאר זיין לטובת די פאבריקאנטען.

די פארשטעהער פון טריקאטאזש אינדוסטריע האבען אנגעוויזען, אז צוליב'ן מאנגעל פון געוויסע נומערן גארן אויפ'ן מארק, וואס טעהן אויף בריקא-זש אויסארבייטונגען ווערט זעהר בעשווערט די פרא-דוקציע פון די דאזיגע ארטיקלען. די פארשטעהער פון די פראדוצענטען האבען צוגעזאגט צו אינטער-ווענירען אין מען דארף דעריבער ערוואר-טען, אז שוין אינגיכען וועלען זיך די נומערן גארן שוין בעוויזען אין מארק.

צוליב דעם, וואס די פארשטעהער פון פער-באנד פון באנוועל גארן פראדוצענטען אין לאדז האבען נישט געוואלט אננעמען די פארשלאגען פון דער קליינער און מיטעלער אינדוסטריע אין דער ריכטונג פון סאנירען דעם מארק דורך רעדוצירען די פרייזען אויף באנוועל גארן, האבען די פארשטעהער פון די פאבריקאנטען ערקלערט, אז זיי וועלען זיך אין דער פראגע ווענדען צו די רעגירונגס-פאקטארען, ווייל זיי קאנען נישט דערלאזען, אז אלע קליינע און מי-טעלע פאבריקאנטען אין לאדז זאלען אפגעשטעלט ווערען.

—*—

זי האט געקויפט א „מציאה" פאר 75 זל.

און צום סוף ווערט זי געוואויר, אז דאס זענען פראסטע גלעזלעך

(א) אין שיינדעל גאלדבערג'ס וואוינונג אויף שענקעוויטשא 15 איז נעכטען אריינגעקומען אן עלעגאנט געקליידעטער פערשוין און פארגעלייגט צו קויפען ביי איהם ברילאנטענע אויערינגלעך.

דער פערשוין האט מיט א זיכערע מינע ער-קלערט: אז לע"ל האבען די אויערינגלעך די ווערט א 1500 זל. נאר צוליב נויט וועט ער זיי פערקוי-פען פאר 3000 זל.

אזוי ווי די פרוי גאלדבערג האט נישט געהאט אין עטיב מעהר ווי 75 זל. האט דער סוחר באין ברירה מסכים געווען צו נעמען דערווייל די 75 זל. און נאך די רעשט וועט ער קומען.

אז ער איז שוין מעהר נישט געקומען — איז איבריג צו שרייבען. — גענוג איז, אז די פרוי גאלדבערג איז געווא געווארען, אז די ברילאנטען זענען קיין ברילאנטען נישט נאר פשוטע גלעזלעך.

האקט האלץ

און האקט זיך אפ א פינגער

(א) בעת'ן האקען האלץ, האט זיך אבגעהאקט א פינגער, דער 2-יעהריגער לעאן קאזלאווסקי. פאגאטאוויע האט איהם ערטיילט די ערשטע הילף.

Dr. med.
Sadokierski
כירורג פון ציינער און יאסלעס
Piotrkowska 164 tel 114-20.

טעאטער „ראזמאיטאשטשי"
דיר. דוד צעלמייסטער.
גאסטשפילען פון
פסח'קע בורשטיין
דריטע וואך פון רעקארד און אויסערגעוועהנליכען ערפאלג!
היינט פרייטאג, 9[15] אוונט
דער צויגיינער
מארגען שבת, 4[15] נאכמ. און 9[15] אוונט
„א חתונה אין שטעטל"
צו רעדוצירטע פרייזען
פון 54 גר. ביז 2 זל.
מיט'ן אנטייל פון
נאדיא קארעני און יעקב פישער
און א געקליבענעם אנסאמבל. דיר. דוד בייגעלמאן.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער.

קייז ארץ-ישראל
גרופענווייז און אינדיווידועל.
ביליגע פרייזען. גוטע בעדינגונגען.
פינקטליכע בעהאנדלונג.
אויספלוג קיין
יוגאסלאוויען און אונגארן
אויסלענדישע הנחה-און קורעציע-פעסער.
פארשטעהערשאפט פון „אינטוריסט"
אויספלוגען און רייזעס קיין רוסלאנד.
ברענגען קרובים פון רוסלאנד קיין פוילען
אינפארמאציעס ערטיילט
דאס יודישע רייזע-ביורא
Union Lloyd
Piotrkowska 42, tel. 107-87.

צוגאב פאבאר-קאמיסיע

דעם 23 און 24 יולי ה. י. אמטירט אויף פיעטריקאווער 165 א צוגאב-פאבאר-קאמיסיע פאר פ. ק. או. לאדז-שטאט 2.

עס דארפען זיך מעלדען די, וועלכע זענען גע-געבוירען אין 1915, וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 און 14 פאליציי-קא-מיסאריאטען וועלכע האבען בעקומען נאמענטליכע אויפפאדערונגען פון דער שטאטישער סטאראס - טווע.

אינטערווענץ פון הויז-וועכטער ביי'ם סטאראסטווע

(א) ביים וויצע - סטאראסטע דעניס, איז נעכטען פארגעקומען א קאנפערענץ מיט די פאר שטעהער פון הויז-וועכטער פעראיין: דעפוטאטען וואשקעוויטש, וואדאווסקי און סענאטאר אלגייער.

דער וויצע-סטאראסטע דעגיס האט נאכ'ן אויס-הערען די פאסטולאטען צוגעזאגט צו ערלעדיגען די ארויסגערוקטע פאדערונגען.

בעשטראפט בעקעריי-בעזיצער

פאר נישט אפהיטען די לוינען

(א) דער שטראף-רעפעראט ביים ארבייטס-אינס פעקטאר האט בעשטראפט עטליכע בעקער'ס פאר נישט אבהיטען די לוין-אפמאכען צוו. אנד. זענען בעשטראפט געווארען די בעקער'ס קארמאזין און בלום אויף א וואך אומבעדינגטען ארעסט, יעדען און קאכאווער צו בעצאהלען 5000 זל. שטראף.

אונטערגעשריבען א קאלעק-טיווען לוין-אפמאך

ביי זייד-פרעסער

(א) נעכטען איז ביים קרייז-ארבייטס-אינספעק טאר פארגעקומען א קאנפערענץ וועגען אונטער-שרייבען דעם קאלעקטיווען לוין-אפמאך פאר די זייד-אינדוסטריע פרעסער.

נאך לענגערע אונטערהאנדלונגען איז געלונגען דעם אבמאך אונטערצושרייבען.

דער אפמאך איז גילטיג פון 20 ה. ח.

נייע פאדערונגען פון די טראמוואי-ארבייטער

(א) די טראמוואי-ארבייטער האבען זיך געווענ דעט צום קרייז-ארבייטס-אינספעקטאר, אינזש. קא קאוסקי, וועגען אונטערנעהמען שריט, אונטערצו-האנדלען מיט דער טראמוואי דירעקציע מכוח די פאסטולאטען, וואס זענען ארויסגערוקט געווארען בעזו.

אין זיין ענטפער טיילט דער ארבייטס-אינספעק-טאר מיט: צוליב דעם ליקווידירען דעם פריהערדיגען סכסוך, זענען די ארויסגערוקטע פאסטולאטען מעהר נישט אקטועל.

Dr. med. **H. LUBICZ**
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקהייטען
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעלעפאן 141-32
עמפאנגס-שעה'ן 8-10, 12-2 און 5-8 אוונט

מארגען שבת, דעם 18־טען יולי ד. י. 2 אַ זייגער נאכמיטאג א גרויסע

פּאַרק העלענאוו — גאַרטן־פערוויילונג — לטובת דער באַראַכאָוו־ביבליאָטעק

פּראָגראַם: 2 אָרקעסטערס. אויסטריט פון מאַריאָנעטן־טעאַטער „בערל־שמערל" ס׳וועלן געגעבן ווערן בילדער פון בעקאַנטע געזעלשאַפטליכע פּאָליטישע טוער. פאָלקס־העלדן א. א. טעקסטן פון דיכטער משה בראָדערזאָן, אַבערושאַנעק און בושעשאַוסקי. מוזיק פון דוד בײגעלמאַן. אויפטריט פון יודישן רעוועלערסען־כאָר מיט סאָלאָ־נומערן, דועטן און קוואַרטעטן. ס׳טרעט אויך אויף דער ליבלינג פון לאָדזשער טעאַטער־פּובליקום וול. גאָדליק פון „אַראַראַט". / ביים קלאַוויר: פּרל. בלאַכער. / א רייכע פאַנטאָן־לאָטעריע: אייגענער בילינגער בופעט. בילעטן צום פּרייז 75 גר. פאָרפאַרקויף 54 גר. שוין צו בעקומען אין דער באַראַכאָוו־ביבליאָטעק, אַל. קאָשטשושקי 9.

דעפּעשע פון לאָדזשער קאָמיטעט פאַר׳ן יודישען וועלט־קאָנגרעס צו ד״ר סטיפען ווייז

זוי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט, וועט ד״ר סטיפען ווייז נישט קענען קומען קיין לאָדז. זעהר וויכטיגע ציוניסטישע אָנגעלעגענהייטען האָבען איהם פערהאַלטען אין לאָנדאָן, אַזוי אַז ער האָט געקענט קומען נאָר קיין וואַרשע אויף 2 טעג.

אויף דער פּרעסע־קאָנפערענץ, וואָס איז פאָרגעקומען אין וואַרשע, האָט דער חשובער גאַסט אויסגעדריקט זיין בעדויערן, וואָס ער וועט נישט קענען זיין אין לאָדז. ער האָט פיל געהערט פון דער שטאָט און פון איהר פּיאָנערישער יודישער בעפעלקערונג, וואָס איז איהם זעהר נאָהענט צום האַרצען.

די עקזעקוטיווע פון לאָדזשער קאָמיטעט פאַר׳ן י.וו.ק. האָט נעכטען אַרויסגעשיקט קיין וואַרשע צו ד״ר סטיפען ווייז פאָלגענדע דעפּעשע:

דער ראַיאָן־קאָמיטעט פאַר׳ן יודישען וועלט־קאָנגרעס אין לאָדז שיקט איבער דעם פּרעזיצער פון דער וועלט־עקזעקוטיווע ד״ר סטיפען ווייז אין נאָמען פון דער בעפעלקערונג פון דער לאָדזשער וואָיעוואָדזשאַפט, וואָס קאָנצענטרירט זיך אַרום דעם קאָמיטעט, די האַרציגסטע בעגריסונגען און וואונשען פון ווייטערדיגער פרוכטבאַרער אַרבייט פאַר דער פערווירקליכונג פון אונזער געמיינזאַמען אידעאַל.

„די יודישע בעפעלקערונג פון דער לאָדזשער וואָיעוואָדזשאַפט, וואָס נעמט אַרום צענדליגער טויזענטער אַרבייטס־מענשען, אָג פערבונדען מיט׳ן יודיש שאַפענדיגען לעבען אין לאַנד, איז דעצידירט צו פערטיידיגען איהרע ווירטשאַפטליכע און פּאָליטישע בירגער־רעכט און שטיצט אונטער אין דער גאַנצער ברייט די פלענער פון יודישען וועלט־קאָנגרעס.

„מיר זענען שטענדיג גרייט צום קאַמף און אַרבייט.

פאַר׳ן ראַיאָן־קאָמיטעט: טאַרטאַקאָווער."

געשאַפען דעם וואַהל־קאָמיטעט פון בלאָק פון אַרבייטענדען ארץ־ישראל צום יודישען וועלט־קאָנגרעס

אויף אַ קאָנפערענץ פון אַלע אָרגאַניזאַציעס פון אַרבייטענדען ארץ־ישראל אין לאָדז איז געשאַפען געוואָרען דער וואַהל־קאָמיטעט פון בלאָק צום יודישען וועלט־קאָנגרעס.

דער קאָמיטעט האָט זיך קאָנסטיטואירט אויף פאָלגענדען אופן: מ. קאָכאַנסקי (פּועלי־ציון) — פּאָרזיצער, א. ליפּעל (התאחדות) — סעקרעטאַר, יוסף פאַבריקאַנט (ראַט פון די פּראָפ. פּע־איינען), מ. מאַנעק (העובד) און זאַב יוינער (התאחדות).

דער קאָמיטעט גרייט צו אויף דער צווייטער וואָך אַ רייהע מיטינגען אין אַלע עקען שטאָט, כדי צו קומען אין קאָנטאַקט מיט די וועהלער־מאַסען פון גאַנץ לאָדז.

NA RATY **APARATY FOTOGRAFICZNE** NA RATY

KODAK, WELTA i inn. od 10 zł. miesięcznie

GRIMM i KAMIEŃSKI, Piotrkowska 64, telef. 206-26

UWAGA: Futerały, błony i wywoływanie gratis.

זעלבסטמאָרד פון אַ קאַבינעט שטייער־בעאַמטען

יאָגט זיך אַריין אַ קויל אין קאָפּ, און בלייבט טויט אויפ׳ן אָרט

(א) גרויס אויפרעגען האָט אַרויסגערופען אין די קאַבינעט סוחרישע קרייזען, דער זעלבסטמאָרד פון בעאַמטען פון שטייער־אַמט, פראַנטשישעק שינעשעווסקי.

דער זעלבסטמערדער איז געווען אַ רעפערענט פון אַבצאָפּטיילונג, צוליב וועלכען ער איז אַ געגאַנגען אַלס איינפלוסרייכער פּערזאָן. לעצטענס האָט מען אויף איהם גענומען מורמלען, אַז ער האָט איבערגעשטיגען זיינע רעכטען.

נעכטען בעת שינעשעווסקי איז געווען ביי זיך אין קאַבינעט, האָט מען פון דאָרטען געהערט אַ קנאַל פון רעוואָלווער־שאָסען. ווען מ׳איז אַהין אַריין, איז שוין שינעשעווסקי געווען טויט.

ווי ס׳איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, האָט זיך שינעשעווסקי אַריינגעיאָגט אַ קויל אין קאָפּ, פון וועלכער דער טויט איז געקומען מאָמענטאַל.

פּאָליציי פיהרט די אויספאָרשונג.

א סוחר — א פאַסער

קויפט גנבה׳שע סחורות און פערקויפט צו קאָנקורענץ פּרייזען

(א) אויפ׳ן באַזאַר אויף לוטאָמירסקאַ גאַס, האָט זייט אַ רייהע פון יאָהרען אַ סטראַגאַן פון אַלטע מלבושים, יאַנקעל וואָלף, (פּילסודסקיעגאָ 2).

וואָלף פלעגט פערקויפען צו זעהר ביליגע פּרייזען און נישט קיין וואונדער, וואָס ער פלעגט אַ סך לייזען און ווייל די קאָנקורענטען האָבען נישט געקאָנט דערגעהן ווי אַזוי וואָלף קען בעשטעהן אויף דעם פּרייז, האָבען זיי אַלץ נישט געקענט קומען צו אַ טאָלק און דערגעהן פונוואַנען ער נעמט די סחורה.

ערשט ביז מיט איינמאָל איז דורכ׳ן מאַרק אַדורך געגאַנגען וולאַדיסלאַוו גאָלשעווסקי, ביי וועמען מ׳האָט צוגעגנבעט מלבושים און אַ קאָפּע צודעקען, און צו זיין גרעסטער איבעראַשונג האָט ער דערזעהן, זיין קאָפּע ליגען צווישען די סחורות אויף וואָלפ׳ס סטראַגאַן.

פּאָליציי האָט וואָלפ׳ן אַרעסטירט. די ווייטערדיגע אויספאָרשונג איז אין גאַנג.

נישט געלונגען צו ליקווידירען דעם שטרייק

אין דער פירמע „באַבאַד"

(א׳ נעכטען האָט געזאָלט פאָרקומען אַ קאָנפערענץ ביים אַרבייטס־אינספּעקטאָר, וועגען ליקווידירען דעם שטרייק ביי דער פירמע באַבאַד.

צוליב דעם, וואָס די פאָרשטעהער פון דער דירעקציע זענען נישט געקומען צו דער קאָנפערענץ. איז זי געוואָרען אָפּגעלעגט אויף אַ צווייטען טערמין.

דער שטרייק דויערט ווייטער:

* * *

(א) אין עטינגאָנ׳ס פאַבריק אויף דאָיובאַר־טשיקאָ 30, איז אויסגעבראָכען אַ סכסוך, וועגען אורלויבען.

ל. ק. ס. בעקומט דעם שטאָטישן ספּאָרט־פּלאַץ

אויף ווייטערדיגע 3 יאָהר

צוליב דעם, וואָס דעם 31 יולי ענדיגט זיך דער אָפּמאַך וועגען פאַכטען דורך ל.ק.ס. דעם פּלאַץ אויף אַלעיאַ אוני, איז דער דאָזיגער קלוב אַרויסגעטרעטען מיט אַ ביטע צו דער שטאָט־פערוואַלטונג איבערצולאָזען דעם פאַכט אויך אויף די ווייטערדיגע יאָהרען.

דער פּרעזידענט גאָדלעווסקי האָט בעשלאָסען איבערצולאָזען אומזיסט דעם פאַכט פאַר ל.ק.ס. אויפ׳ן ספּאָרט־פּלאַץ אויף ווייטערע 3 יאָהר.

3־יעהריג קינד

אבגעבריהט מיט א טאָפּ קאָכעדיגע מילך

(א) אויף קאַמיענאַ 12, האָט זיך אָבגעגאָסען מיט אַ קאָפּ קאָכעדיגע מילך, די 3־יעהריגע סטאַניסלאַוואַ וויערטשיק. אין אַ שווערען צושטאַנד איז דאָס קינד אָפּגעפיהרט געוואָרען אין שפּיטאָל.

אונטער די רעדער פון א אויטאָ

(א) אויף פּאַביאַניצקאַ גאַס, איז אַרונטערגעפאַלען אונטער די רעדער פון אַ אויטאָ דער 56־יעהריגער אַנטאָני קראַפּידלאָ, אין אַ האָפנונגסלאָזען צושטאַנד איז ער אָפּגעפיהרט געוואָרען אין שפּיטאָל. געגען שאָפער איז צונויפגעשטעלט געוואָרען אַ פּראָטאָקאָל.

א קאָמיסיע פון בירגער

וועט בעשטימען די אונטערשטיצונגען פון דער סאָציאַלער הילף

דער פּרעזידענט גאָדלעווסקי האָט בעשטימט אַ קאָמיסיע, וועלכע וועט דאַרפען קוואַליפיצירען דאָס אָנערקענען אונטערשטיצונגען דורך דער סאָציאַלער הילף־אָפּטיילונג ביי דער שטאָט־פערוואַלטונג. אין דער קאָמיסיע זענען בעשטימט געוואָרען זאָפיאַ גראָסאָווסקאַ, לוציאַ מיעשטשאַנסקאַ, גלח דזשובאַ, פּאַסטאָר באַטולאַ, אַדאַם ציראַנסקי, סטאַניסלאַוו קובאַשעוויטש, קאָנסטאַנטי קראַוזע, וואַלענטי וואַלטשאַק, קאַזימיעזש וואַשילעווסקי, בנימין רוס, אדאם וואַלטשאַק און קאַזימיעזש וואַלטשאַק.

ביז איצט האָבען קוואַליפיצירט די הויך פון די אונטערשטיצונגען די שטאָטישע בעאַמטע.

דער פּרעזידענט האָט אויך בעשטימט אַ קאָמיסיע פון שוץ איבער מוטער, קינד און יוגענד. אין דער קאָמיסיע געהט אויך אַריין אַ פאָרשטעהער פון דער יודישער קהלה.

NOWE PRAWO WEKSLOWE i HANDLOWE

opracował L. Lewandowski, sędzia Sądu Okręgowego, Wydział Handlowy.

Wydawnictwo Księgarni Łódzkiej „Czytaj", ul. Prez. Narutowicza 2.

ר. איזראַעל

אויסגעלייטערטע נשמות

סענסאַציאָנעל שפּאַנענדער ראָמאַן פון יודישען לעבען

78

פאַר סאָניען איז געווען געמיינט ווען זי איז אָפּגעראַטעוועט געוואָרען פון דער געפאַהר, אין וועלכער זי האָט זיך געפונען צוליב אָזשעלאָווסקי׳ס הוצפהדיגער האַלטונג און נידערטרעכטיגע פאַרשלאָגען קיין אַדאַנטוּרעס האָט זי, פערשטעהט זיך, נישט געוואָלט אַרויסרופען, דעריבער האָט זי זיך געווענדעט צו ראַוווסקין.

— כ׳בעט אייך, פאַניע ראַיוסקי, נישט צו רעדען וועגען דעם וואָס דאָ איז פאָרגעקומען.

ראַיוסקי האָט פערשטאַנען וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך, קיין עגמת נפש אנטון סאָניען האָט ער זיכער נישט געוואָלט, דעריבער האָט ער זיך אָנגערופען צו מאַריאַן אָזשעלאָווסקי, וועלכער איז געזעסען הילפלאָז און געקריצט מיט די ציין פאַר כעס.

— איהר קענט געהן, פאַניע דזשעדזשיצע, איך בין זיכער, אַז מיר וועלען זיך נאָכאַמאָל בעגעגענען.

— איך וועל עס פּרובען אויסצומיידען, האָט געענטפערט דער פּריץ פיל מיט צופרידענהייט וואָס ער ווערט פּטור פון דער שרעקליכער לאַגע.

ער האָט זיך גיך אויפגעהויבען פון זיין אָרט און אָהן צו געזעגענען זיך איז ער אַרויס פון צימער און מ׳האָט געהערט ווי ער לויפט שנעל פון די טרעפּען אַראָפּ אַזוי ווי אימיצער וואָלט איהם געיאָגט.

סאָניע האָט געעפענט דאָס פענסטער, איהר האָט פערפעהלט לופט. ערשט איצט ווען די געפאַהר איז אַריבער, ווען אַלץ איז געווען געענדיגט, ווען זי האָט זיך שוין געקענט בערוהיגען, האָט זיך דער גאַנצער אָנגעזאַמעלטער שרעק און אויפרעגונג פון איהר אויסגעלאָדען און זי איז געווען נאָהענט צו הלשות. זי האָט זיך אָבער מיט אַלע מיטלען געהאַלטען נישט אומצופאַלען, ווייל זי האָט זיך שטאַרק געשעהמט פאַר ראַיוסקין, וועלכער האָט זי געהאַט פערמערקט אין וואָס פאַר אַ צושטאַנד זי געפינט זיך.

— פרייליין זאַמעלפעלד, האָט ראַיוסקי זיך אָנגערופען, איך וועל אייך פערשטעהט זיך, נישט פרעגען וואָס דאָ איז פאָרגעקומען, איבעריגענס איז דאָס אַלץ איינס, גענוג אַז איך ווייס, אַז אייך האָט געדראָהט אַ גרויס געפאַהר, איך האַלט דעריבער, אַז איהר טאָרט מעהר נישט בלייבען און נישט וואוינען איינע אליין, דערמיט מוזט איהר ענדיגען, איהר מוזט זיך אַן אַנדער עצה געבען.

סאָניע איז געוואָרען רויט, ווי מען זאָגט איבער די אויערען. זי האָט זיך שטאַרק געשעהמט, הגם זי איז דאָך נישט שולדיג געווען דערין וואָס דאָ איז פאָרגעקומען, זי איז דאָס נישט געווען בכוח צו פערצעהלען דעם כמעט פרעמדען יונגערמאַן, דערביי אָבער האָט זי געהאַלטען, אַז זי איז לאַנג נישט אין אָרדנונג מיט איהר געוויסען און מיט איהר אנשטענדיגקייט אויב זי וועט נישט דערצעהלען ראַיוסקין מיט אַלע פּרטים וואָס דאָ איז פאָרגעקומען צווישען איהר און דעם פּריץ אָזשעלאָווסקי און נאָך וואָס זי האָט איהם אַרויסגערופען אהער.

— אָבער ווי אַזוי זאָל איך דאָס טון? האָט זי זיך געטראַכט, ווי אַזוי קען איך איבערגעבען די פּרטים דערפון וואָס דאָ איז פאָרגעקומען, ניין, דאָס איז אונמעגליך, דאָס וועט זי בשום אופן נישט קענען טון.

— איהר וואָלט זיך איצט געדאַרפט אביסעל בערוהיגען, איהר וואָלט געדאַרפט מיט מיר אביסעל אַראָפּגעהען אין גאַס.

— איך וועל דאָס גערן טון, האָט סאָניע געענטפערט, שטאַרק צופרידען דערפון וואָס ראַוווסקי האָט איהר דאָס פאָרגעלעגט, איך וועל מיך גערן אביסעל איבערגעהען אויף דער לופט, ווייל איך פיהל זיך זעהר שלעכט.

סאָניע האָט אַרויסגעלייגט איהר בעשיידענעם הוט אויפ׳ן קאָפּ און זיך געאיילט אַרויסצוגעהן אין גאַס.

דוד ראַכוועגער איז די גאַנצע צייט געזעסען ווי אויף אַ כינעזישער תּפילה, ער האָט גאָרנישט פערשטאַנען וואָס דאָ איז פאָרגעקומען און וואָס ס׳קומט ווייטער פאַר, ס׳האָט איהם אָבער שטאַרק פערדראָסען דאָס וואָס דאָס פרייליין געהט איצט צוזאַמען מיט ראַיוסקין, דאָס האָט איהם אַריינגעבראַכט אין כעס, דאָס געשפּרעך מיט ראַיוסקין איז איהם אינגאַנצען צושטערט געוואָרען, ער האָט אַ קוק געגעבען אויף ראַיוסקין אַזוי ווי ער וואָלט איהם געפרעגט.

— און וואָס וועט זיין מיט אונז.

ראַיוסקי האָט געמאַכט דעם אנשטעל ווי ער וואָלט אינגאַנצען נישט פערשטאַנען ראַכוועגערס בליק.

— מיר געהען, האָט ראַיוסקי געזאָגט.

אַלע דריי זענען אַרויס, סאָניע האָט נישט געפרובט צו פרעגען וועד ס׳איז די דריטע פּערזאָן, ראַיוסקין איז אפילו נישט איינגעפאַלען צו בעקענען דעם גאַסט מיט סאָניען און ראַכוועגער האָט זיך נאָכגעשלעפּט נאָך זיי ווי אַ גאַנץ איבעריגער מענש, ער האָט געפיהלט און געוואוסט, אַז ער איז דאָ אינגאַנצען נישט נויטיג. און ווען זיי זענען אַלע דריי אַרויס אין גאַס האָבען זי אַלע ערשט קאָנקרעט דערפיהלט, אַז אימיצער איז דאָ איבעריג און דאָס נישט קיין אַנדערער ווי דוד ראַכוועגער.

דער לעצטער האָט נישט געהאַט קיין אַנדערע עצה ווי זיך צו געזעגענען, הגם ער איז געווען נישט נאָר שטאַרק פערביטערט און אויפגערעגט, נאָר אויך טיף בעליידיגט צוליב דעם פערהאַלטען זיך פון ראַיוסקין, וועלכער האָט איהם אינגאַנצען גרינגגעשעצט און זיך אויפגעפיהרט אַזוי, ווי דער ענין צוליב וועלכען ער איז געקומען צו ראַוווסקין און וועלכער איז דאָך אַזוי לעבענס־וויכטיג, איז איהם אינגאַנצען נישט אנגעגאַנגען.

— איך וועל מיר ערלויבען זיך צו געזעגענען, האָט דוד אַ פערכמורעטער און אָנגעברוגזטער געזאָגט.

— כ׳האָב אינגאַנצען פערגעסען, האָט ראַיוסקי זיך געכאַפּט זעהענדיג אַז ער איז געווען נישט מאַקטיש. דאָס איז הער ראַכוועגער, אַן אויסטראַל יער, וועלכער איז געקומען אהער צו גאַסט און האָט מיר געוואָלט עפּעס וויכטיגעס מיטטיילען, אייער פּלעצליכער אָבער האָט געשטערט אונזער געשפּרעך.

— ענטשולדיגט האָט סאָניע געזאָגט וואָס איך האָב געשטערט אייך אַ וויכטיגען געשפּרעך, איך האָב נישט געהאַט קיין אַנדער עצה

— אָבער ס׳מאַכט נישט אויס פרייליין סאָניע, מיר וועלען נאָך האָבען צייט צו רעדען, אמת הער ראַכוועגער, מיר וועלען זיך בעשטעלען אויף מאָרגען 9 א זייגער אין אָוונט נאָך מיינע אויפנאַהמע־שעה׳ן. נישט אמת?

— גוט. איך וועל זיין פּינקטליך. איך וועל קומען צו אייך.

ראַכוועגער האָט זיך אַריינגעזעצט אין זיין אויטאָ, וועלכער איז געשטאַנען פאַר׳ן טויער און איז אַוועקגעפאָהרען.

(המשך קומט)

טעאַטער
„סקאַלאַ"
שטאַט־טעאַטער
15 שרודמיעסקאַ 15

פון פרייטאג דעם 24/7 געצייילטע 10 גאַסטשפּילען פון אונזער גרויסער קינסטלעריז
אידאַ קאַמינסקאַ
אין דער בעריהמטער פּיעסע. וואָס האָט ארויסגערופען א גוואַלדיגען אינטערעס
צוליב דעם פענאָמענאַלען ...
מאַדאַם X

איז דער זומער־קאָלאָניע פון „טאָז"

(איינדרוקען פון א בעזוך)

וועגען „טאָז" איז שוין פיל געשריבען געוואָרען. יעדער ווייסט וואָס דאָס איז „טאָז" און וואָס ס'זער נען איהרע אויפגאַבען. אויב מיר רעדען וועגען „טאָז", מיינען מיר נאַטירליך די לאָדזער אָפּטיילונג, וועלכע ענטוויקעלט א ברייטע, זעהר נוצליכע טעטיגקייט אויפן געזונדהייטס־געביט פאַר דער אָרימער און נישט בעמיטעלטער יודישער בעפעלקערונג.

צווישען אנדערע פיהרט דער היגער „טאָז" א קאָלאָניע פאַר קינדער אין ווישניאָווע גורא. אויך וועגען דער דאָזיגער קאָלאָניע איז שוין פיל געשריבען געוואָרען. יעדען זומער געניסען פון דער קאָלאָניע עטליכע הונדערט קינדער פון די אָרימסטע שיכטען פון דער לאָדזער יודישער בעפעלקערונג. נאַטירליך, איז דאָס פיל צו ווייניג, וואָרום אויף יעדען אָרט זענען דאָ צעהנדליגער קאַנדידאַטען, ליידער מוז די צאָהל קינדער בעגרענעצט ווערען צוליב מאַנגעל אין פּלאַץ.

די קאָלאָניע געפינט זיך אין א פרוקענעם וואַלד, די ווילעס זענען אויפגעבויט גרויס, הויך, לופטיג, געזונט, רוים און דער עיקר — א אויפזיכט איבער די קינדער און א גוטע דערנעהרונג.

היי־יאָהר האָט די פערוואַלטונג פון „טאָז" פערשענערט דעם אויסערליכען אויסזעהן פון די ווילעס און אויך אינוועניג. פון דרויסען זענען די ווילעס פערפוצט געוואָרען מיט בלומען. די זאַלען און וואַרענדעס פריש געמאָלט, די שלאָפציממערן אויפגעפרישט, די בעטען געווייסט, פריש איבערצוג אויף די בעטען.

ביי אונזער לעצטען בעזוך אין דער קאָלאָניע, האָט אונז ד"ר שוואַלבע מאַכע אויפמערקזאַם געמאַכט אויף די אַלע אינוועסטיציעס און בעמערקט, אז די אַלע אינוועסטיציעס זענען פערבינדען מיט גרויסע קאָסטען. אָבער די פערוואַלטונג האָט נאָר געמאַכט די התחלה פון פיל אַנדערע נויטיגע אינוועסטיציעס, וואָס וועלען איינגעפיהרט ווערען.

אין דער בעגלייטונג פון ד"ר שוואַלבע בעזוכען מיר אויך דעם שפּייז־לאַגער, קוך, איזאָלאַציע־ציממער. מיר זענען אָנוועזענד ביים מיטאָג, צו וועלכען די קינדערלעך כאַפּען זיך צו מיט א זעלטענעם אַפּעטיט. זעהענדיג מיט וואָס פאַר א אַפּעטיט די קינדער עסען, פערשטעהט מען פאַרוואָס די קינדערלעך זעהען אַלע אַזוי גוט אויס און פאַרוואָס זיי ערהאָלען זיך אַזוי גוט.

בעת אונזער בעזוך, האָבען מיר געהאַט געשפּרעכען מיט עלטערן וואָס האָבען אין דער קאָלאָניע קינדער. די עלטערן האָבען נישט געהאַט קיין ווערטער פון לויב פאַר דער אינסטיטוציע, בפרט פאַר דער לייטונג און דעם פּערסאָנאַל, וועלכע געבען זיך די גרעסטע מיה און ווייזען ארויס א מוסטערליכע בעציהונג צו די אָרימע יודישע קינדער.

אין דער קאָלאָניע וועלען היי־יאָהר זיך אויפהאַלטען אַנ'ערך 900 קינדער.

מיר האָבען פערלאָזט די קאָלאָניע מיט דעם איינדרוק, אז די לאָדזער אָפּטיילונג פון דער געז. „טאָז" מוז איהר נוצליכע ארבייט און דאַרף פון דער יודישער בעפעלקערונג וואַרעם אונטערשטיצט ווערען.

אב.

אין־פּינע קיין
יוגאָסלאַוויעז,
רומעניעז,
בולגאַריעז,
טערקיי
מיט דער מעגליכקייט צו פערקירצען אָדער פערלענגערן דעם אויפענטהאַלט.

אינדיווידועלע רייזעלאַנט
אין טשעכאָסלאָוואַקיי, עסטרייך, יוגאָ־סלאַוויען און רומעניען.

פערקויף פון קאָמפּענסאַציע־אַקרעדיטיוועז.

„אָרביס" פּיעטריק. 18,
טעל. 249-40.

אפּטייקען.

היינטיגע נאַכט־דיזשורען

(א) היינט בייטאַכט דיזשורירען: קאַהאַנע (לימאַנאָווסקיעגאָ 80); טראַווקאָווסקי (בזשעזשינער 56); קאַפּראַווסקי (נאָוואָמיעסקאַ 15); ראָזענבלום (שרודמיעסקאַ 21); פּאַרטאַשעווסקי (פּיעטריקאָווער 95); טשינסקי (ראָקאָטשינסקי 53); סטוואַרטשינסקי (קאָנטנאַ 54); שיניעצקאַ זשגאַור סקאַ 59).

פאַרפאַלען ביי דער אַרבייט

(א) אין פּרענקעל'ס פאַבריק (11 ליסטאָפּאַד 98) האָט א מאַשין אַריינגעכאַפּט די האַנד ביים 40־יעהריגען אַרבייטער באַלעסלאַוו שעק.

אין א שווערען צושטאַנד איז ער אָפּגעפיהרט געוואָרען אין שפּיטאַל.

א צווייטער ענליכער פאַל איז אויסגעבראָכען אין ראַסאַלסקיס פאַבריק יואַ א וואַלק פון א מאַשין האָט אַריינגעכאַפּט די האַנד ביים אַרבייטער, טאַדעאוש קאָזשעניאָווסקי.

אין א שווערען צושטאַנד איז ער אָבגעפיהרט געוואָרען אין שפּיטאַל.

שטובען גנבות

(א) אין טאָמאַשעווסקי'ס וואוינונג (פּושעגראַזשעלניאַנאַ 10) האָט מען ארויסגעגנב'ט מלבושים און וועש אין דער ווערט פון 400 זל.

ענליכע גנבות זענען אויסגעפיהרט געוואָרען ביי לעאָן וואַזשני און ביי ליינעק פּריטשקאַ. יואו גנבים האָבען אַרויסגעגנבעט וועש און מלבושים אין דער ווערט פון 1000 זל.

וואוינונגס שרפה

(א) אין דער וואוינונג פון שמחה עטינגער (אַלעיאַ 1 מאַי 52) איז אויסגעבראָכען א שרפה די ארויסגערופענע פייערלעשער האָבען דאָס פייער לאָקאַליזירט. דער שאָדען איז אומבעדייטענד.

פּאַרק „העלענאָוו"
„תומכי אורחים"
פּאָמאַרסקאַ 18
זונטאג, דעם 19־טען יולי פון 2 נאָכמיטאָג קומט פאָר
לטובת דעם הילפס־פעראיין „תומכי אורחים" א
גאַרטען־פערוויילונג
מיט זעהר א אינהאַלטסרייכען פּראָגראַם!
10 שעה פערגעניגען
אַרטיסטישע אויפטריטען: מיעטשקאָווסקי
ס'נעמען אַנטייל דער הומאָריסט
די פּאָפּולערע וואָדעוויליסטקע יאַנינאַ זגאַרזשעלסקאַ
און דער בעליבטער הומאָריסט יעזשי לענסקי
מיט אָריגינעלע טענץ וועט אויפטרעטען דער בעליבטער באַלעט־מייסטער ב. ליבאָוויטש.
סימפאָנישער קאָנצערט אונטער דער לייטונג פון דיר. סעוו. פּיעטרושקאַ.
פאַנטאָן־לאָטעריע פון 1200 פאַנטען צוו. אַנד. לעבעדיגער אינווענטאַר, און פיל וועטפאָלע געווינסען 30 גר. א לאָס, יעדער לאָס געווינט.
בעמערקונג: יעדער בעזוכער ווערט געפילמט ביים אַריינגאַנג אין גאָרטען.
איינגענער כשר'ער בופעט. —::— הוחה בילעטען צו 75 גראָשען פערקויפט די פּעראיינס־קאַנצעלאַריע היינט און זונטאָג ביז 6 אָוונט.

בעפאַלט פרויען און רויבט ביי זיי צו געלד און צירונג

אַרעסטירט א דרייסטען אנפאַלער

(א) אין דער געגענד פון קאַלי, האָט לעצטענס גראַסירט א חברה־מאַן, וועלכער פלעגט בעפאַלען די דורכגעהענדע פרויען און ביי זיי צורויבען, וואָס זיי האָבען געהאַט ביי זיך.

די פּאָליציי האָט אונטערגענומען אַן ענער־גישע אויספאָרשונג און נאָך לאַנגע זוכענישען איז געלונגען צו פערהאַלטען דעם חברה־מאַן, דאָס איז דער 27־יעהריגער פראַנטישעק אַלאַס, וואוינט אין אַלעקסאַנדער.

דעם דרייסטען באַנדיט האָט די פּאָליציי איינגעזעצט צו דער דיספּאָזיציע פון דער געריכטס־מאַכט.

—*×*—

Dr.
Wołkowyski
ציגעלנאַ 11, טעל. 238-02
ספּעצ. פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט־קראַנקה.
בעהאַנדלונג פון מענער־שוועכע
נעמט אָן פון 8—11 בייטאָג און 4—9 אָוונט

Dr. med. Trepman
ספּעציאַליסט פאַר טריפּער, סיפילים און הויט־קראַנקהייטען,
בעהאַנדלונג פון מענער־שוועכע.
זאַוואַדזקאַ 6, טעל. 12-234
נעמט אָן פון 8—11 נאָכמ. און פון 6—8 אָוונט,

דאָן־דאָמינגאָ

ר. מלאַר

ראָמאַן

124

האָט ער איצט פעסטגעבונדען זיין געדאַנק, אַר רומגענומען זיינע געהירען מיט א שמריק פון פעסבעשלוסען, אנגעהויבען זיך צו פערטראַכטען אין זאַכען, איידער ער האַנדעלט, איידער ער זאָגט יאָ, אָדער ניין, אַנדזשעס פּנים וואָס האָט געהאַט אין זיינע אויגען אַנ'אויסזעהען ווי א רויטע פייערדיגע רויז איז נישט אָפּגעטראָטען, האָט געדרייט און געשרויפען האָט געמאָהנט און געלאָקט, עס האָט זיך איהם אויסגעהאַכט אַז א רויטער פאָדעם ציהט זיך ערגעץ־ווייט און ווייזט איהם אָן די וועגען, די ווייטע וועגען, וואוהין ער זאָל זיינע שפּאַנען ווענדען, וואוהין זיינע אויגען זאָלען איהם פיהרען. אַזוי ווי עס וואָלט איהם פלוצלינג א בריק געטון האָט ער זיך געווענדעט צום ליטוואַק, ווי צו איינעם וואָס ער איז געקומען מאָהנען א חוב:

— און וואָס וועט זיין מיט ?

— מיט וועמען ?

— מיט איהר, אנדזשען ?

דער ליטוואַק האָט געמאַכט א מינע, ווי דער גאַנצער ענין וואָלט איהם שוין דערעסען געוואָרען, ער האָט זיך געדרייט אויפן שטוהל, ווי עס וואָלט אָנגעהיצט געוואָרען פון לאַנג זיצען, און א מאָך געטון מיט דער האַנד האָט ער פערענדיגט:

— נישט דיין דאגה, זי איז א פערהייראַטע פרוי, האָט א מאַן, און זי איז נישט פאַר דיר, לאָז זיך ארויס פון שווינדעל, ניי נישט אין קיין קרומע וועגען, גענוג דיר די קרייצוגנגען, פּלאָנדזשען אהין און אהער, עס וועט דיר גאָרנישט ארויסקומען, איך קען זיי גוט, ביסט נישט געבוירען געוואָרען אין א זיידענעם העמדעלע, דאַרפסטו דעריבער נישט רייסען זיך צו דעם וואָס דיר קומט נישט. איך האָב אַזוינס איבערגעלעבט — נו, עס זיך די וועלט ? מען מוז זיך שלאָגען, מען מוז זיך נעהמען אין די הענט אריין, אליין בעשטימען דעם גורל פון לעבען, נישט לאָזען זיך פערוויגען פון פוסטע, פון נאַרישע חלומות, ביסט געווען א שיקזונג, א משרת ביי פּאַלעפאַטים, האָט זיך דיר פערגלוסט זייער טאָכטער ? ווייסטו דען נישט אז די אָרדנונג איז אַזוי, אַז נישט דאָס, וואָס מען וויל, איז בעשערט, אנדזשע, האָט זיך פערקויפט, אדער איהר פאָטער האָט זי פערקויפט צו אַנ'עובר בטל, צו אַנ'אויסגעקוועטשטע לימענע פאַר שווערע מיליאָנען, און דאָס, וואָס זי האָט זיך צו דיר געריסען, געוואונקען, אָדער אפילו ארויסגעוואָרפען א בלום, איז ערשטענס דיין כוח־הדמיון אַזוי אָנגעשטרענגט, אז עס האָט זיך דיר אויסגעוויזען, אז דאָס איז יענע... אַז דאָס האָ טעטעמוזט זיין א האָלטייקע, וואָס האָט זיך מיט דיר, א מאַטראָס געוואָלט א שפּיל טון, דיך אַנצונדען און פערפליהען, און צווייטענס — לאָמיר אָננעהמען, אַז יאָ, דאָס איז געווען אנדזשע, אָדער ווי ז יהייסט דאָרט, איז וואָס די זאַך ? א יודיש מיידעל וואָס לאָזט זיך וואוילגיין, און פאָהרט ארום אין די קאָרסאָס, פּראָוועט די קאַרנאַוואַלען, איז אפילו נישט ווערט, מען זאָל וועגען איהר טראַכטען איך האָב קיין גוט וואָרט נישט פאַר איהר זכות וועגען, שלאָג זיך ארויס איהר פון קאָפּ, צי אויף זיך ארויף א נייע פּעל.

דאָניע האָט געהערט ווי א בעשולדיגונגס־וואָרט געגען איהם, אָבער דאָס האָט איהם שוין נישט בערורט היינט, נישט געשראָקען. ער האָט שוין דעם מוסר נישט אויפגענומען ווי אַזוינס, וואָס האָט זיך געדעקט איבער זיין קאָפּ מיט א כמאַרע, ער האָט שוין זיינע בעשלוסען געפאַסט אין זיך אין דער ציים, וואָס יענער האָט גערעדט, ער איז אָנגעגאָסען געוואָרען מיט שנערגיע אַזוי, אַז איהם האָט זיך געדאַכט ווי די גערימטע האָר אויף זיין ברוסט האָבען זיך אויפגעוויקעלט פון די קרייזעלעך, זיך אויסגעגלייכט ווי די ברעטלעך און זיך גענומען דורכשטעכען די מאַרינען בלוזע.

און ווען דער ליטוואַק האָט איהם איבערגעשלאָסען, נישט פערענדיגט און נישט זאָגענדיג קיין וואָרט, וואָס זאָל צייכענען דאָס וויעדערזאָגען, האָט דאָניע געהאַט די אהנונג, ווי ער יעהט זיך מיט איהם צום לעצטען מאָל, ווי דער דאָזיגער אָפּשייד איז אומפערמיידליך, און אז עס האַטרעפט זיך נישט אין איהם אָדער אין יענעם, אז די וועגען צעגייען זיך צוליב א הויכען צוועק, וואָס איז נאָך נישט בעוואוסט, וואָס און ווי אַזוי. דאָניע האָט פערלוירען דעם טייערסטען, דעם נאָהענסטען פריינד, וואָס ער ווייסט אפילו נישט, צי ער איז שוין פרייער אָדער צי ער איז איהם נאָהענט געווען. עס איז איהם נישט קיין שאַד געווען, ווייל עס האָט נישט ועטאַרט זיין א שאָד, ער איז דעריבער ארויס אין דער גאַס אריין, וואו מען פראַלט ארויס אין דער וועלט צו גרויסע מעשים.

דאָניע האָט געשפּאַנט איצט צום פאָרט אויסגעפונען זיין שיף. ייך ווייטער שטעלען ארבייטען, שווער און געטריי אַרבייטען, און אין דער אַרבייט וועט אַרויסקומען, וועט זיך אויסשיילען די ציים, וואָס וועט איהם רופען, וואָס וועט איהם דאַרפען. ער וועט גיין, ער וועט וועקען, וואָס, ווייסט ער נישט. נאָר ער וועט עס דערטראַכטען. ער איז זיכער, אז אין זיינע רעיונות ציימיגט זיך שוין עפּעס אַזוינס, וואָס אַלע וועלען דערהערען און דערפיהלען, דער עיקר — אנדזשע אויך. איצ מאַיז נישט די צייט, מוז ער זיך פערמאַכען, מוז ער אויסבויען זיין געדאַנק, אויסוואַרעמען און אויסטראָגען, ביז עס וועט זיך פאָרמירען דער געשטאַלט, ביז עס וועט עפּעס א גאַנצעס ווערען.

די געסלעך ארום פאָרט זענען איצט געווען ליידיג, פערלאָזען און שטום. דער גאַנצער עולם, שווימבעלט דאָ יעדען אָוונט, איז ווי דערטרונקען געוואָרען אינם חושך, וואָס שפּרייט אהער אויף די רוישיגע כוואַליעס, ער האָט מעהר נישט געהערט, ווי דעם קלינגענדיגען טראָט פון זיינע געשטעלטע זיילען און פון די כוואַליעס וואָס צעשמייסען זיך אין די פעלזען, שפּרינגען אריבער די גרויסע שטיינער, וויקלען זיך ארום מיט ווייסע בלעזלעך און טאַנצען ארויס פון דער ים־טיפעניש ווי ווייסע, פלאַטערדיגע פערד...

קאַפּיטעל דריי

נישט דער קאַרנאַוואַל וואָס האָט געגאָסען שיכרות פון די דעכער און פענסטער, נישט די פּיעראָוועגען און פּאַראַדען, נישט דער קאַראַהאָד פון שפּילערייען, לאָטעריעס און פערד־געיעגען, נישט דאָס שניידען גאַסען, אַראָפּוואַרפען הייזער און אוועקטראָגען בערג, פערשיטען קאַנאַלען, פּאַרמירען פּאַרקען און אויסבוצען די שטעט האָט געקאָסט שוואַכער מאַכען אָדער אָפּרוקען די אויפמערקזאַמקייט פון פאָלק צו דעם וואָס האָט זיך דערטראָגען פון ווייטען סול און פון נאָהענטען פּאַוליסטאַ.

די אומצופרידענהייט פון די מאַסען האָט מען געקאָנט זעהען און דערקענען ביי פערזאַמלונגען און אין די קאַפעהייזער. און כאָטש אפיציעל איז דער קריגס־צושטאַנד נישט אַראָפּגענומען געוואָרען, האָט מען איהם אָבער שוין כמעט ווי נישט אָנגעיעהען.

די פעדעראַלע רעגירונג האָט בעסער צוגעטריים איהרע כוחות פאַר אַנדערע געלעגענהייטען. פאַר אינטערווענצען, וואָס זענען נייטיג געווען, סיי אין דער ווייטער פּראָווינץ פון ריאָ גראַנדע דאָ סול און סיי אין שכנותדיגען פּאַוליסטאַ, אין סאַן־פּאַולאָ.

האָט מען דאָס נאַציאָנאַלע געזעץ וועגען געצוואונגענעם מיליטער דינסט אין צייט פון דער מלחמה אויף ווייטער געלאָזט און מען האָט מאַכע דאָס מיליטער צוגעגרייט אונטערצודריקען אויפשטאַנדען אין די אומצופרידענע שטאַטען, און אפילו פאַר די רעוואָלוציאָנערע כוחות אין דער הויפּטשטאָט גופא.

די פערוואַלטונג פון דער הויפּטשטאָט האָט געאַרבייט האַנד־ביי־האַנד מיט דער פעדעראַלער רעגירונג און כדי אָפּצוציהען פון די מאַסען די נישט־גינסטיגע שטימונגען און כדי צו ווייזען דער וועלט אַז אין בראַזיליען איז בכלל נישטאָ קיין אומצופרידענהייט און אַז דאָס פאָלק איז ווייט פון בייזע טראַכטענישען האָט מען צוגעגרייט דעם קאַרנאַוואַל־פעסט ראַשיגער, פאַרביגער און הילכיגער ווי ווען עס איז אַמאָל.

(פאָרטזעצונג קומט)

ראדיא־פראגראם

פרייטאג, דעם 17-טען יולי

6 לידער, 6.08 פליטען, 6.23 אינפארמאציעס, 6.33 גימנאסטיק, 6.50 פליטען, 7.20 ידיעות, 11.57 צייט-סיגנאל, 12 חייגאל, 12.03 סאלאן-מוזיק, 12.55 פליטען, 1.05 ידיעות, 3.27 ידיעות פון דער לאדזשער בערזע, 3.30 ווירטשאפטליכע ידיעות, 3.45 געשפרעך מיט'ן דיריגענט גלח כענקוס פון לעמבערג, 4 אוידיציע פון קראקא, 4.45 רעפעראט פון דער ווארשאווער טילימער-שולע, 5 קאמער-ראל-קאנצערט, 5.50 ספארט, 6 לייכטע מוזיק, 6.30 רעקלאמע-קאנצערט, 6.45 „פרובירן דיין מזל", 6.50 געשפרעך מיט די צוהערער, 7 סימפאנישער קאנצערט, 8.50 ידיעות, 9 אקטועלער שמועס, 9.05 לייכטע מוזיק, 10 ספארט, 10.10 אלגעמיינע ספארט-ידיעות, 10.15 קאנצערט פון פוילישע לאורעאטען.

שבת, דעם 18-טען יולי

6 לידער, 6.08 פליטען, 6.23 אינפארמאציעס, 6.33 גימנאסטיק, 6.50 פליטען, 7.20 ידיעות, 11.57 צייט-סיגנאל, 12 חייגאל, 12.03 קאנצערט, 12.55 שמועס, 1.05 ידיעות, 6.30 פליטען, 3.35 ווירטשאפטליכע ידיעות פון ווארשא, 3.45 פרעהליכע אוידיציע, 4 סאליסטען קאנ-צערט, 4.45 שמועס, 5 קאנצערט, 5.50 שמועס, 6 רעפע-ראט, 6.10 שמועס פאר פרויען, 6.15 „דער פרעהליכער דימעק". 6.40 רעקלאמע - קאנצערט, 6.50 אקטועלער שמועס, 7 אווענד פון לייכטע מוזיק, 8.15 אוידיציע פאר פאלאקען אין אויסלאנד, 8.45 ידיעות, 8.55 אקטועלער שמועס, 9 געזאנג - רעטשיטאל, 9.30 סקעטש, 10 אל-געמיינע ספארט-ידיעות, 10.10 לאקאלע ספארט ידיעות, 10.15 קאנצערט, 11 סאלאן-מוזיק, 11.30 קאנצערט „זשיטשען".

מעלדונגען

אויף דער אנפראגע פון דער פראווינץ צו דער פא-ביאניצער רבי שליטא, שרודמיעסקא 44 איז דא אין לאדז האבען מיר זיך דערוואוסט פון א געוויסע קוועלע, אז ער פאהרט אין חויבטיגען זומער נישט ארויס פון לאדז.

Dr. REICHER

פאלודניאווא 28, טעל. 201-93

ספעציאליסט

פאר מענער - שוועכע - בעהאנדלונג

זעקסועלע פעראטונגען פון פסיכא - אנאליזע

נעמט אן פון 8—11 פון 5—8 אווענד.

זונטאג און חגאות פון 9—12.

די גרעסטע און עלטסטע ווייןפירמע ע. שיקער

איז אין א נייעם פרעכטיגען לאקאל

זעלטען ווען א פירמע קען זיך ערווערבען אזא פאפולאריטעט, פון וועלכער ס'געניסט די וויין-פירמע ע. שיקער.

דוכט זיך, אז ס'וועט זיך נישט געפינען קיין איין ייד אין לאדז, וועלכער זאל נישט וויסען, וועס'איז דאס די פירמע שיקער. אלע, אהן אויס-נאהם וויסען, אז די פירמע שיקער איז די עלטסטע אין לאדז אויפ'ן געביט פון ווייןפראדוקציע און ווייןהאנדעל.

די דאזיגע פירמע איז געווען און איז פאפולער נישט נאר צוליב דעם, וואס זי שטעהט בראש אין דעם ווייןהאנדעל, נאר אויך צוליב דעם, וואס דער נאמען פון איהר גרינדער און זיינע נאכפאלגער זענען פארבינדען מיט איידעלע טאטען אין דער לאדזשער פילאנטראפיע און געזעלשאפטליכקייט. און טאקע פון דעם שטאמט די גרויסקייט, סא-לידקייט און פאפולאריטעט פון דער דאזיגער עלטסטער קלאסיגער אונטערנעהמונג.

וויין איז א בלינדער ארטיקעל. דער קונה קען זיך נישט נאר פארלאזען אויף זיין מבינות, נאר מוז האבען צוטרוי צו דער פירמע אין וועלכער ער קויפט. ער מוז וויסען, אז ער וועט בעהאנ-דעלט ווערען ערליך, סאליד, העפליך און וועט בשום אופן נישט אפגענארט ווערען. אזא צוטרוי האט זיך אין דער ערשטער רייהע ערווארבען די פירמע ע. שיקער, וועלכע איז סוף-כל-סוף א היסטארישע אינזיכט פון גרינדען און ענט-וויקלען די דאזיגע ווירטשאפטליכע אפטיילונג ביי אונז אין שטאט.

די דאזיגע פירמע האט זיך זייט צעהנדליגער יאהרען געפינען אין ראיאן פון אלט-שטאט, איצט האט זי זיך איבערצויגען אין א הערליכען לאקאל אויף שרודמיעיסקא 3, וואו ס'זענען אויך אויסגע-בויט געווארען די קעלערן פאר די וויין. פון דער פירמע. ס'איז אהן ספק, אז די פירמע, וועלכע עקזיסטירט שוין זייט צעהנדליגער יאהרען אהן פגם ביי דער גרעסטער סאלידקייט, וועט אויף דעם נייעם פלאץ זיך ערווערבען דעמזעלבען און נאך א גרעסערען צוטרוי פון דער יודישער קונדשאפט פאר וועלכער דער נאמען שיקער איז די זיכערונג פון בעסטען איינקויף פון בראנפען, ליקערען, קאניאקען, הייל-ווינען, פירמען-ווינען, אונגער-ווינען און ווינען פון די אייגענע וויין-קעלערן.

מיר ווינשען דער פירמע שיקער אין איהר נייעם זיך־ארט דעם גרעסטען עולם.

הונגער-שטרייק פון די סעזאן-ארבייטער אין טאמאשאוו

איז היינט פערענדיגט געווארען

ווי מיר האבען געמעלדעט מיטוואך, איז אויך געבראכען א שטרייק פון די סעזאן-ארבייטער אין טאמאשאוו. די ארבייטער האבען ערקלערט, א הונ-גער-שטרייק און נישט אנגענומען קיין עסען און נישט קיין טרונקען.

היינט איז געקומען צו א הסכם צווישען דער שטאט-פערוואלטונג און די שטרייקענדע ארבייטער וועלכע האבען בעקומען א לוין-הוספה.

ווארשאווער אפיציעלע בערזע

דעוויזען:

האלאנד	360
לאנדאן	26.55
ניו-יארק (קאבעל)	528
פראג	21,95
ציריך	173

אפיציעלע פראצענטיגע פאפירען

באנק פאלסקי	98
3 פראצ. אינוועסטיציע I. פרעמירטע	64,50
3 „ „ II.	64.50
4 „ דאלארובקע	47.00
7- „ סטאביליזאציע	47.00
5- „ ווארשאווער	52.25
5- „ לאדזער	47,50

אין 1-טען ציהונגס-טאג פון דער 2-טער קלאס 36-טער מלוכה-לאטעריע איז געפאלען דאס געווינס פון

50.000 זל. אויף נומער 147419

אין דער קאלעקטור פון

IGNACY LANDAU

Łódź, Piotrkowska 46.

ציהונג פון דער מלוכה-לאטעריע

2-טע קלאס; 1-טער טאג

10,000 zł. — 11910.

5,000 zł. — 78944, 80115.

2,000 zł. — 9662, 17838, 132596, 184193.

1,000 zł. — 41683, 83673, 179009.

500 zł. — 50554, 51675, 66022. 109086, 117419, 129130, 148747, 157514. 172179.

400 zł. — 6066, 60928. 93084. 104195, 155091, 189175.

250 zł. — 1694, 7779, 17813, 15147, 11519, 60789, 61997, 61694, 80811. 82138, 89314, 113792, 118732, 125260. 132760, 133113, 134847, 14321, 144729. 142887, 159865, 177949, 179537.

200 zł. — 6406, 7399, 8467, 9529, 25038, 33983, 35696, 41429, 56380. 63983, 64100, 64822, 66894, 84548, 87052. 99639, 103434, 109701, 115375, 123830. 128828, 130889, 136695, 141628, 142589. 140578, 146164, 155534, 161622, 165392. 169695, 180197, 693656.

WYGRANE po zł. 50, z literą s po 150 zł.

238 76 95 333 419 501 871 1000 41 160 447 625 99s 709 13 28s 2436 63 694 3047 135s 77 403 770 847 943 71 4125s 48s 388s 487 684s 727 43s 919s 5370 427 817s 89 6033 122 40s 462s 7175 727 94 906 8022 42 235 52 322 53s 737 957s 9222 25 980 97.

10027 127 62 71s 543s 11055 237 47 543 66 740s 803 5 961 12030 137s 65s 254 385s 414 613s 41 13283 337 827 81 910s 14179s 658 957s 15035 504s 688 91 16264s 679 17404s 636 838 18030 129 41 498 755s 932 19065s 209 946.

20053s 296 367s 71 599 789s 811s 938s 21085s 125 33 337 655 70s 921 22034s 138s 656 711s 75s 826 998s 23281 374 413s 70s 777 885s 24016 37 165s 299s 408s 585s 98 625 83 25094 488 790 850s 942 26011s 63 159 270 914 27291s 727s 66s 92s 28020 134s 59s 87s 221 56 418 569 927 29217 317 735 878s.

30022 142 204 31072 82 106s 367 488s 799 32033s 206 307 413s 813s 91 33170 334 42 535 881 958 34253 362s 518s 758 890s 912s 35280 492 523 27s 656 95s 824 37 36045s 157 215s 385 725 56s 930s 37081 104 63 311s 642 88 93s 710 45s 830 38200 18s 345 452 724s 807 39106 682.

40005 206 798s 41162s 369s 416 529 789 874s 42126s 225 99 541s 940 43000 213s 516 45s 72s 80 902 45217s 458 571s 759 908 46562s 608 769s 833s 47018 185 537 754s 66s 48169 212s 18s 38 487s 813s 944 49110 261s 327 441 542s 632s 94s.

50021s 452s 55 550 99 804 36 901 51271s 657 932 37 52025s 251 356s 402s 869 53111 504s 608 805 43s 98 975 79s 87 54161s 415 504 663 80s 745 63s 55015 184 419 627s 40 56006 118 56s 99 458s 88 97s 877 85 967s 57145 402 73 512s 55 628s 73 58300s 519s 43 710 800s 72 59067s 159 303 451s 513 73s 618 742 808s.

60062s 81s 395s 445 761 868s 21s 61010 67s 407s 602 945s 62046s 276 91 320s 87 526 731s 64 931s 63008 169 245s 513 641 763 64123 270 330 34 54s 72s 426s 611s 45 832s 47 65139 279s 404 704s 43 66059 158 76 302 28 911s 67301 750s 73 964s 68106 208 353 536 732 69413s 33s 60 948s.

70150s 230 329 420 72 524s 71064 121s 223s 83 593s 772 956s 59 87 72051s 496s 571 825 937 77. 73392 573 708 83s 74039 177 254 338s 452 95 513s 99s 775 99 853 76s 75050 191 326s 43 474s 96s 549 741 85 861 980s 76016s 39 182s 535 704 58 871 77092 307 553 670 82 743 924 78019 359s 623s 26 933 79489 514s 683 97 730s 7 858 905s.

80214s 308 691 723 956 81158s 200 64 467s 636 82506s 993s 83548 633s 831s 84154s 218 511 29 96 663 798s 85287s 630s 844s 990 86169s 226 823 87073 323 78 570 7s 782 88037 451 977 89008 18 238 389s 497s 728s 876s 976s 99s.

90106 230s 73 346s 809s 29s 914s 95s 91374s 534 40 65 633 43 92017 219 74 89 421s 588 700 836 939s 93225 39 388s 483s 793 801 951 94011 435 55s 552s 902s 95213 327 71 79s 407 594s 763s 76 938 96015 230 390s 419s 557 954s 97029s 179s 247 92s 360s 628s 791 98045 69 202s 359 613 752 69 847 99016 29 274s 507 639 767 83s 810 14

100072 113 302 423 693 786 101061 159 212s 388 881s 979 102633 714s 103010 43 449 616 90s 817s 104086 784 822s 948s 105126s 253 378 438s 721s 35s 41s 106055s 176s 403s 749 883 107529s 86 813s 908 108127 424 88s 582 684s 91 774 109058 174 92s 345 425s 608 67 701 913s 74s.

110142 46s 53s 66 275 6 476 557s 804 86 111204 50 531 692 741 933 112007 571 735s 885s 95s 113661s 72 726 925s 114022 167 85s 232s 42 88 441s 807 98 115269s 93s 507 613 34 43 116086s 88s 113 275s 347 602s 762 117253 369s 425 50 52 74s 501 832 118732 119658 808 962.

120005s 675s 88s 826s 962 121439 99 521 601 39 54 799s 808s 66 122082s 103 549s 861 970 123188s 231s 342s 73 402s 557 668 71s 725 919 74s 124192 752s 913 46 125002s 396 738 848 126215s 524s 857s 78s 960 127103 328s 68 728s 943 59s 81s 128037 110s 330 632 994 129094 334 472s 696s 734s 40s.

130094s 161 34s 432s 710 943 151111s 232 41 339 675 779s 846 132200 25s 89 354 524 823s 67s 133110s 29 218s 439s 93 589s 655 824 96 930 134077 260s 305 600 724 847 135052 103 402 519 687s 789s 929s 40 136440. 137063 87 130s 436s 829 937 138252 995s 139067s 113 603s 90s.

140171s 661 96 733 882 908 48s 141056 84 223s 80 380 730 998s 141017 568 609 808s 59 143102 204 520 33 641 144202s 415s 633s 815 145122 751s 841 94s 146050 430 51 78 589s 147038 64 74s 185 92 200 32s 98 319 431s 501s 748 961. 148450s 521 626 955s 149364s 78s 466 628 710 962.

150286s 88s 654s 986 151399 517 747 53 58s 921 9s 152011 56s 112s 14 53s 469 501s 153131s 303 35 573 622s 35 791 154189 229 79s 329s 491 522 869 952 97 155036 112s 62s 272 439 521s 738 805 156152 86 72s 909 157076s 421 521 70 734 904s 158169 93 276s 334 46 502 616s 80 754 159026s 125 421.

160049 406 26 99 504 656 799 161090s 356 499s 549 66 617 718 33s 162406 542s 689s 725s 811s 163113 38 482 522s 50s 75s 754s 811s 924 164006s 31 138 72s 418 58 771 85 861 974 165040s 463s 516 666 90s 166055 266s 457 514 167017 32 754 922 168154 259s 314s 66 93 455 655 805 900s 169455s 86s 703 17s 856.

170135s 229 93 431s 732s 171426s 736s 866s 172229s 407s 82 790 801 173067 281 418s 925 57s 174231 776s 969s 72 175138 541s 717s 24 78 923s 97 176299 310s 487s 558s 772 963 177103 77s 208 431 619s 99 762 71 842 178226s 412s 581 637 92 94s 736 974 179165 71 80s 271 566 909s 52s.

180377s 79s 506 60 71s 740 902 62s 79 181021 394 466 514s 52 683s 746 862s 182079 131s 510 735 66s 183061s 139 53s 75 533s 36s 708 833 184323s 59 551 630s 973s 91s 185056 210 65 85 331s 94s 439 626s 96s 795s 822 186339s 617 57 814s 962 77 187067s 368 911s 24 188385s 648s 944 189178 232s 71s 72s 538s 661 733 801s 51 905s 55s.

190555s 659 979s 191002s 208 624s 90s 192112s 478s 92s 522 809 971s 193005s 59 158 270s 305 423s 539 745s 819 194146s 347 448 933s.

CIĄGNIENIE DRUGIE.

WYGRANE po zł. 50, z literą s po 150 zł.

193s 240s 311 53 65 403 642s 852s 1593 663 700s 987 2596 989 3189s 232 74s 404s 4737s 5672 942s 6607s 46 816s 56s 80s 7679 8007 308s 420 902 9054s 420 80s 598

10039s 586s 688s 726 66 11015s 166s 291s 584s 677s 984s 12023 227s 36s 43s 13432 14088 610 23s 15531s 16284 424s 543 840s 910s 17021s 154 757 871 18506s 32s 767 91 19645s 68s 750 65s.

20273s 318 808s 21142 391 831s 980 22234 304s 57 442s 514 23002s 51s 402s 27 24143 215s 803 903 25124 881s 940s 26046s 178 215 83 912 50 27103 725s 917 28092 125s 42 234s 583 29150s 238 520s

30258 31220 608 32064 273 308 526s 51 883s 33312s 784s 873 34152s 882 35342 867s 36217 452 507s 765s 37107 874 38034 304s 91s 516 761s 800 869 39146 207s.

40491 597s 946 73 41294 328 918 42186s 680 807 19 947s 43256 313s 718s 28s 44092 155s 572s 777 45052s 172s 705s 46098s541 647 47251 576s 78 48113 396s 525s 973 49104s.

50351 643 57 51123 492 586 731s 52310 53288s 99s 462s 645s 59 747 54551s 710 15s 37 55810s 56188 972s 57741s 995s 58210 381 856 59020 190s 249.

60487 516s 622 61259 62487 582 707 63204 64060 764 850 906s 65214s 66057 507 67207s 91s 691 68444 503 99 69067 559 714.

70145 218 987 71982 72201 597s 693s 763 73017 78 689 74770 75264 313 921 33 54s 76383 775s 77241 75 556s 636 851 78272 79053 279 638s.

80031s 344 64 497s 637s 81135 227 495 82264 95 354 545 83011 33 136 58s 491 887 84675 880 85451s 86769s 88249s 772s 89350 512 613 81s 700 869s 90s.

90139 504s 779s 91165s 251s 434s 78 516 79 807 92277 491 501 93096 134 362 434s 882 94091s 206s 524s 733s 826s 67s 95218s 366 96442 98571s 99384 644s 775 853.

100499s 661 101690s 102680s 980 103012s 194s 288s 482 514 105465s 106944s 107837 109891s. 110052s 228 551s 111119 207s 700s 112595 821s 113113 498s 535s 114098 642s 742 115353 663 116118 117162s 260s 69s 43s 644 961 118660s 119316 426 586s 640s 947s.

121441 682s 123216s 40s 581 905 124270 374 741 125215 457s 538s 643s 126047s 299s 127393s 669s 128257 836s 908 61 129017.

130619s 789s 864 131123s 205 323s 461 713s 132356s 133292 651s 758 134233 758 843 135253s 136124s 718 865s 137438s 138641s 139550s 756.

140296s 337 642 987 141850 142506 9s 795s 143148 390 857s 144097 116s 271s 726s 983 145212 337 523s 146199s 262 642 974s 147721s 903 92s 148027s 149123.

150255 308 607 151102 49s 884 152249 73 495 920s 153546 716 82 154667 155483 156279 726s 157001s 493s 631s 843 158004 159007 39s 123s 281s 497 715.

160015s 247 978 161266 686 162095s 938 163367 580 164381s 439 990s 165095s 166575s 85s 167187s 169261 962.

170408 62s 744 66 171115s 297 763 881s 172078 986s 173703s 174118s 626s 175077 93 947s 176188 361 178305 635 984 179101s 830s.

180177 245 328s 701 890 181567 843 56s 182018 414s 183119 25 762 184480s 547 185162 497 988s 186222 76 187715 188818 189098 122s 53s 221s 467 79s 564 794.

190038s 776 801s 191082s 279 819 192091s 193579 882s 194180 636 999.

CIĄGNIENIE TRZECIE.

50.000 zł. — 147419

25.000 zł. — 71.707

5.000 zł. — 99293 145984

2.000 zł. — 15945 158528

1.000 zł. — 71315 101020

500 zł. — 34725 50182 96861 113889 177791.

400 zł. — 863 3460 21545 41604 54545 56627 97665 130214 131511 133222 150137.

250 zł. — 715 10246 18047 34519 37814 41689 47251 54339 67417 75921 77748 84630 93160 99077 101698 124462 136336 151996 170519 171928 184132 185026.

200 zł. — 150 2287 12939 15563 29816 29984 31444 38911 46764 57556 80353 84331 88089 91082 98016 102159 102989 121701 122020 127484 140530 152461 160887 161602 166627 171619 181231 192474 194478.

WYGRANE po zł. 50, z literą s po 150 zł.

14s 332 403 1180 376 545 687s 2591 3107 656s 753 4470s 5545 6751 7007s 209 937s 8466 922 9071 73 495s.

10226 357 458 847 11099s 958 13143 99 261 371s 83s 503s 638s 14248 51s 421s 740 15338 854 976s 90 16586 959s 17123 754s 18009 19236 815 964s 66 84s.

20126 295 21208s 733 22501s 701s 83 23049 164s 443s 91 813s 94204 642s 991 25195s 620s 824s 93 26627 722 27171 838s 914 28024 251 952s 88 29075s 85s 183 573s 667 86 948s.

30119s 31120 270s 32187 453 541 33285s 314s 92 34076 396 35389s 544 63s 36320 37368 499s 52s 887 387 38134s 819 40 89s 39114 306s 53.

40395 616 41500 666 725s 897s 959 42387 636s 43056 94 717s 834 44788 45132s 557 937 46676 853 47135 869 48120s 422s 49133s.

50057 117s 704 835 903 51409 56s 513 52028s 305 538s 664 53185 546 54585 55160 301s 418s 727 56456s 99 589 57602s 43s 917 58061s 867 59590s.

60121s 240 306 887 61067 576s 766 942 62149 219s 321 834 63054 684 943 44s 64092s 588 65356 824 66534 679 67552 68988s 69053s 99 420s 769.

70452 704 56 71763 899 72404 685 821 69 73266 98 379 736 841s 74225s 349s 54 480s 75169 299s 76157 77004 726 78484 534 79433 779.

80648 81385s 82071 246s 363 81s 626s 83274s 935s 84151 277 415 589 753 86046 305 706 89s 87002 548s 89081s 188 233 365 696.

90485 583s 86s 623s 63 763s 91928 92058s 93832s 94423 979 95585 96639s 997 97240 675 856s 98165 709 99190 291 344s 444 682s 739s 889 951s.

100024s 959 101015s 770s 884 102194 436 103433 837 104272 407 105330s 106931s 107158s 308 935s 108531 109929 110414s 586 768s 111394 797s 112198s 392s 113283 441s 92s 685s 760 889 114038 341 686 954s 115347s 412 649 116630 117242 454 540 809 907 119430 538s 608 825 60.

120879 121597 795 122043 60 703 46s 123062 487s 780 970s 124081s 356 490s 125217 572 618s 919 126123s 232s 443 830s 949 79s 127701 128003s 835 922s 30s 129306 792 844.

130261 343 811s 87s 131096s 132001 78 430 849s 907 133200 450 993s 135327 537s 658 743 136195 349 138310 65s 572 752 139172 794.

140143 51s 480 653 704 978 141555 794 142016 418 981s 143225s 870s 971s 144215 145320 461 76s 563 642s 800 146263 849s 147124 448 506 148219 443s 956 149877.

150370 747 151312 523s 706 41s 152459 935s 46 153096 154086s 174 683 825s 72 900 903 155343 644 50 899 972s [illegible] 325 45 83s 639 157256s 983s 158000s 91s

160095s 183s 379 803 161596 807s 82s 941s 162648 163105 357 164011s 165412s 166106 167484 890 168020s 58 233s 913 169123s 524.

170342 692 740 954 171014 69s 435 943s 172292 398s 802s 991s 173083s 177 782 885 174574 175548 849 67s 176324 641 177374 598 743 914 178191s 450s 851s 179194 601

180042 751 963s.

181006 505 689s 822 189120 246s 434s 712 73 183110 227 81 622 51 913s 184179s 342 691s 185384s 672s 848 186247 534 726 187453 651s 740s 855s 188372 497s 612 963 189433s 190177s 96s 302s 622s 704 63 931.

192051s 606s 193648 194964.

נאכ'ן שטורם

(ענדע פון דער 10. זייט).

ער־שט־ארויסגעגעבענע ביכער. וועלכע זי וויל מיט איהם טיילען, ווייל זי ווייסט אז „פאר א מענש מיט א נשמה איז שווער צו לעבען אהן גייסטיגע שפייז“.

איידער וואס ווען האט שוין קלענלין געוואוסט אז די דאמע זוכט איהם צו פערוואנדלען אין א געליבטען, צוערשט האט ער זיך פון דעם אויסגעלאכט, שפעטער באלד האט דער טעראנק איבערגענומען זיך ארומצו־גען אין זיין פערמאטערטען מוח, טראכטעס איז דער געדאנק געוועזן...

און דאן איז געקומען דער מוראדיגער שטורם. וואס האט כמעט אפגעווישט די ברעגען פון דעם אט לאנטישען ים. דאס איז געווען אין אויגוסט. דער רעגען איז געפאלען אהן אנ'אויפהער. אויף יענעם טייל פונם אינזעל, וואו קלענלין האט געוואוינט האט מען קיין מענש נישט געזעהן. דער ים איז געווען מו־ראדיג ברויזענד, און זיינע שוימיגע און העכסט־ווילדע כוואליעס האבען געהאלטען אין איין פאטשען די ווערטאנדעס פונם פוסטען הויז. עס זענען געווען גאנצע שעה'ן ווען קלענלין איז געווען זיכער אז אט, אט ווערט ער אריינגעריסען אין ים אריין צוזאמען מיט זיין הויז.

די יונגע חברה וואס פלעגט פערקויפען נאפט, האבען זיך אויך נישט געוויזען, ער האט נישט געהאט מיט וואס אפצוקאכען קאווע, און מיט וואס אנצוצינדען א לאמפ. די לעצטע ליכט האט ערשט אויסגע־ברענט... קלענלין איז געזעסען אין דער פינסטער און געווארט, אז דער שטורעם זאל איהם אריינטראגען אין ים אריין, אבער דאס פוסטע הויז איז גע־שטאנען אויף א פעסטען פונדאמענט און עס האט זיך געהאלטען אייזען שטארק. קלענלין האט מקנא געווען די אלטע חורבה... זי איז געווען שטארקער ווי ער...

זיצענדיג אין פענסטער, און ארויסקוקענדיג אויף דער ווילדקייט פונם ים, אויף דעם רעגען, וועל־כער האט אויסגעזעהן ווי אומצעהליגע שמוציגע לייטעכער, בענקענדיג נאך א גלאז הייסע קאווע, האט ער זיך דערזעהען האפענונגסלאז, דער פערלוירענער וואס האט געזאלט ארויסברענגען זיין בוך האט ערשט באנקראטירט. זיין ליטעראריש אגענט האט איהם צוריקגעשיקט פיר ערצעהלונגען און איהם געראטען אז ער זאל זיי בעהאלטען, ביז עס וועלען קומען בע־סערע צייטען. און אט ענדיגט זיך דער זומער און נישט נאר האט ער זיך נישט וואו אהינצוטון, נאר די פאמיליע מוז מען אויך פערזארגען. אט די אלע ראגות האט ער אויסגעשורעט אין דער פינסטערניש

פון צימער, — אויסגעשורעט אויף איין זייט, — אויף דער צווייטער האבען זיך א שלאף געטון צוויי זאכען, וועלכע ער האט געדענקט קאנען איהם ראטעווען: אין טאש האט ער געהאלטען א קארטעל וועלכעס האט איהם אנגעזאגט, אז אויף דער פאסט ליגט פאר איהם א ספעציעלער בריף — צוליבן שטורעם האט ער נישט געקאנט געהן אפנעהמען דעם בריף, אך, וויפיל מעגליכקייטען עס זענען אין דעם בריף געלעגען! אפשר גרויסע נייעס וועגען דער פיעסע? אפשר האט זיך ארויסגעוויזען א נייער פערלעגער פאר זיין בוך?

און די צווייטע זאך, אין דעם פינסטערען צי־מער פון דעם פוסטען הויז, איז געווען דער געדאנק, אז ער קאן ווערען דער געליבטער פון דער אל־טער שווישפילערין, אנ'עקעלהאפטער געדאנק! אבער דאס איז דאך אוממעגליך. א גאנצע נאכט, אין דעם פינסטערען צימער האט ער זיך געשלאגען מיט דעם געדאנק. טויזענד מאל האט ער זיך געזעהן אלס דעם זיהערערטעסטע לומפ, אזוי ווי דער רעגען האט געקלאפט די פענסטער, אזוי האבען די פערשידענע שימף־ווערטער געקלאפט אין פנים.

און כדי זיך צו ראטעווען האט ער אליין א טאפ געטון דאס פאסט־קארטעל, וואס איז געלעגען אין זיין טאש, בלויז אט דאס קארטעל האט איהם געהאל־פען איבערקומען די לעצטע נאכט פונם שטורעם.

ווען זיך דער רעגען אפשטעלען אדער וועט ער, צוזאמען מיט דעם פוסטען הויז אריינגעוואשען ווע־רען אין ים אריין? עס איז אזוי פינסטער, אז ער קאן אפילו נישט זעהען דעם זייגער.

און ווען עס איז שוין געווארען טאג, האט ער נאך אלץ נישט געקאנט אפקאכען אביסעל קאווע.

ארום אכט א זייגער האט ער זיך אנגעקעגענגע־שטעלט דעם שטורעם, אנגעטון א פאר הויכע שטי־וועל, א רעגען־מאנטעל גענומען דאס וועגעלע און די קאן פאר נאפט, א טאפ געטון דאס קארטעל

אין אש און אוועק אין שטעטעל אריין.

אויף דער פאסט זענען געווען נאר ווייניג מענ־שען. ווער האט דאס געוואגט ארויסצוגעהן אין אזא שטורעם?

ער האט אריינגעגעבען דאס קארטעל און מיט א קלאפענדיג הארץ געווארט אויף דעם בריף. ווען ער האט זיך אונטערגעשריבען, איז ער געווען זיכער, אז מיט דער אונטערשריפט לייזט ער זיך אויס פון זיין מוראדיגען שיקזאל; און אט האט מען איהם גע־בראכט דעם בריף. דער שרייבער אין איהם האט גע־טראכט „אך, וויפיל דאס שטיקעל פאפיר האט מיך געפייניגט!“.

און דער בריף איז געווען אנ'אנזאגעניש אז אויב ער וועט נישט באלד צושיקען צוויי הונדערט דאלאר וועט מען פערקויפען זיין מעבעל...

ער האט געטראכט וועגען דער איראניע פון דעם אלעמען; וועגען דער האפענונג וואס ער האט א־רויסגעשטעלט אויף דעם בריף...

שפעטער האט ער איינגעקויפט נאפט פאר'ן אויוון, ליכט פאר די לייכטער, א פונט קאווע, ברויט, קעז און אביסעל פרוכט.

ז

די צווייטע נאכט פון שטורעם האט ער געהאל־טען אין איין טרינקען הייסע קאווע, געפרעגט די דיקע ליכט און פיבעריש געשריבען א דערצעהלונג וועגען דער דאמע אין גרויסען געלען הויז.

ערשט ווען ער האט פערענדיגט האט ער בעמערקט אז דער שטורעם האט זיך אפגעשטילט, אז ווייט איבערן ים רוקעלט זיך דער הימעל מיט א נייעם טאג. יענע דיקע ליכט האבען נאך אלץ געברענט, און דער שווארצער טיש איז געווען אנגעווארפען מיט א סך בעשריבענע בויגענס פאפיר. ער האט אריינגעלייגט בידע הענד אין די הויזען־קעשענעס און א צופרי־דענער אראפגעקוקט אויף דעם מאנוסקריפט. מיט דער דערצעהלונג איז ער געווען זיכער. און די זיכער־קייט האט אין איהם ארויסגערופען א הארציג געלעכ־טער — ער, דער שרייבער, א געליבטער. נאר די פיע־סטערע פיין פון א ווילדען שטורעם קאן איין א מענ־שען אריינטרייבען אזא עקעלהאפטען געדאנק.

צו דער עפענטליכקייט!

היות ס'האט זיך בעוויזען אנ'אפיש פון הילפס פעראיין „תומכי אורחים“ וועגען א קאנצערט אין „העלענאוו“ זונטאג, דעם 19 ה. ח. אין וועלכען איך זאל אויפטרעטען, ערקלער איך, אז דאס איז געשעהן אהן מיין וויסען, איך שפיל אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי“, וואו עס גאסטראלירט דער אמעריקאנער סטאר פסח'קע בורשטיין

מארעק מאראווסקי.

טעאטער, מוזיק און פערוויילונג

(קאמוניקאטען)

גאסטראלען פון פסח'קע בורשטיין אין „ראזמאיטאשטשי“

א פרייד און א שמחה האט אין די לאדזער טעאטער קרייזען ארויסגערופען די גאסטשפילען פון פסח'קע בורשטיין אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי“. און נישט קיין וואונדער, פסח'קע בורשטיין געהערט היינט צו־טאג צו די גרעסטע אפערעטען שוישפילער, נישט נאר אין אמעריקא, נאר אין דער גאנצער וועלט.

די פיעסען, וואס פסח'קע בורשטיין גיט אין לאדז, געהערען צו די בעסטע און שענסטע פון זיין רעפער־טואר, אגב נויטיגען זיך בכלל די פיעסען פון פסח'קע בורשטיין אין קיין רעקלאמע. ס'איז גענוג בלויז אנצו־רופען דעם נאמען „א חתונה אין שטעטעל“, וואס פער־מאגט אנ'אונגעהויערן שלל פון מוזיק, א שפע פון הו־מאר און בכלל א שפאנענדען אינהאלט.

פון פאלקס־טעאטער זגערזשער 17

היינט פרייטאג, מארגען שבת און איבערמארגען זונ־טאג ווערט געגעבען אין פאלקס־טעאטער „דער אור־טיילי“.

אידא קאמינסקא'ס צעהן גאסטשפילען אין לאדזער טעאטער „סקאלא“

אנ'אויסערגעוועהנליכען אינטערעס וועט זיכער אין לאדז ארויסרופען די ידיעה, אז די בעליבטע קינסטלע־רין אידא קאמינסקא וועט בעזוכען אויף א קורצע צייט לאדז. מיט צוויי יאהר צוריק האט אידא קאמינסקא גע־געבען אין לאדז א פאר אויפפיהרונגען, וועלכע האבען בעוויזען, וואס פארא קינסטלערין מיר פערמאגען אין אידא קאמינסקא.

דאס מאל הויבט אידא קאמינסקא אן איהרע גאסט־שפילען אין לאדזער שטאט־טעאטער, אין אמאליגען „סקאלא“ אויף שרודמיעסקא 15. אידא קאמינסקא וועט אויפטרעטען אין דער פיעסע, וועלכע האט לעצטענס ארויסגערופען די בעגייסטערטע שטימען פון דער פרעסע און פובליקום אין ווארשא, לעמבערג און קראקא. די פיעסע „מאדאם איקס“ פון ביוסיאן האט געפונען דעם אמת'ן תיקון אויף דער יודישער בינע א דאנק אידא קאמינסקא'ס פענאמענאלען שפילען און א דאנק דעם גע־ליבענעם קינסטלערישען אנסאמבל, מיט וועלכען זי טרעט אויף.

גאסטראלען פון סטעפאן יאראטש אין שטאטישען טעאטער

אין שטאטישען פוילישען טעאטער הויבען זיך היינט 8.30 אוונט אן די גאסטשפילען פון בעריהמטען פוילישען ארטיסט סטעפאן יאראטש. עס ווערט געשפילט די פיעסע „זאמאך“. די זעלבע פיעסע ווערט געשפילט מארגען שבת און זונטאג.

סטעפאן יאראטש וועט נאר שפילען 3 טעג.

זומער־טעאטער אין סמאשיך־פארק

פון היינט אוונט הויבט ווידער אן צו שפילען אין סטאשיץ־פארק דאס פוילישע זומער־טעאטער. היינט און מארגען אוונט ווערט געשפילט „מאנזש א דוואוך זשא־נאדי“.

אקציע איינצוהאלטן דעם דעקרעט פון לאקאטארען־שוץ

טעטען אין אוונט איז פארגעקומען א זיצונג פון „ווירטשאפטליכען צווישען־פעראיינס קאמיטעט צו בעשיצען די רעכט פון האטעלס און אינרוס־טריעלע לאקאלען ביים לאדזער יודישען לאקאטא־רען פעראיין“.

דער דאזיגער קאמיטעט איז שוין ענערגיש צו־געטרעטען צו דער ארבייט.

טעאטער־פארשטעלונג און א גארטען־פערוויי־לונג אין העלענאוו לטובת „תומכי אורחים“

שוין זונטאג קומט פאר אין גארטען העלענאוו די לאנג־ערווארטעטע גארטען־פערוויילונג פערבונ־דען מיט א מאביליזאציע פון ארטיסטישע קרעפטען אין וועלכער ס'נעמען אנטייל: דער פאפולערער הו־מאריסט און ליבלינג פון לאדז מיעטשיסלאוו מיעזש־קאוזקי, די פאפולערע וואראווערינע יאנינא זגא־זשעלסקא און דער בעליבטער יעזשי לענסקי. מיט אריגינעלע טענץ וועט אויפטרעטען דער באלעט־מייסטער ב. ליבאוויטש. זיי אלע צוזאמען וועלען אויספיהרען א פרעכטיגען ארטיסטישען קאנצערט פראגראם. אויסער דעם קומט א סימפאנישער קא־צערט אויסגעפיהרט פון שטרייך־א־קעסטער אונטער

דער לייטונג פון דיר. סטעפאן פיעטשושקא, וועל־כער טרעט אויף צום 1־טען מאל אין היינטיגען סעזאן. ווייטער קומען נישט געוועהנליכע נאך אין לאדז אטראקציעס. יעדער בעזוכער וועט ווערען ביים אריינגאנג אין גאטען געפילמט.

א חוץ דעם רייכען פראגראם וועט זיין א פאנטען־לאטעריע מיט 12000 זעהר פיינע געווינסען, און דאן אנ'אייגענער ביליגער בופעט.

ווען מען נעמט אין אכט, דאס די פערוויילונג ווערט איינגעארדענט דורך דעם יודישען הילפס־פעראיין „תומכי אורחים“ איז קלאר, אז אלע וועלען זיין דעם זונטאג אין העלענאוו בכדי צו העלפען דער פערוואלטונג פון „תומכי אורחים“ ע־פילען איהר פליכט לגבי דער ארימער בעפעלקערונג פון דער שטאט לאדז, און דורך דעם שטארקען דעם קאסע־בעשטאנד פון „תומכי אורחים“.

דאס נייע בוך

זי שפילט ווייטער

פיעסע אין 3 אקטען, 4 בילדער

— פון —

ח. י. בזשוסטאווסקי

צו בעקומען אין דער אדמיניסטר. פון „נייעם פאלקסבלאט“, פיעטריקאווער 21.

וידויקט, ענגאזירט אייך

זומערוואוינונג

— דעם —

„נ. פאלקסבלאט“

Dr. med. L. Berman

צעגעלניאנא 15, טעל. 149־07

ספעציעל־ארצט פאר מענער - שוועכע־בע האנדלונג און סעקסועלע בעראטונג

נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט.

זונטאג פון 9—1 פארמיטאג

פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פרייזען

KINO TEATR MIRAŻ ...

היינט און פאלגענדע טעג!

דער געניאלער יודישער זינגער און אקטיאר

Józef SCHMIDT

אין דעם הערליכען פילם א. נ.

„פערקויפטע שטימע“

אנהויב 4 א זייגער נאכמ.

ראהמאשינען (Draparki)

סיסטעם Fekord און Union

צו בעקומען אין דער מעכאנישער שלאסעריי און שווייסעריי פון

E. MOTYL

ŁODŹ, POMORSKA 37
tel. 248 06

ווי אויך זעמטליכע מאשינען־רעפעראטורן און ספעציעל פאר שאכטעל־מאכער, ביכדרוקער און ליניער־מאשינען.

ערשטע יודישע לויה־ביורא אין לאדז

„נצח ואמת“

אונטער דער לייטונג פון פינקיערט

ציגעל־גאס 11 (פראנט) טעל. 244־61

די טעטיגקייט פון ביורא נעמט ארום: אויסארבייטען ביי דער קאמונאלער, אדמי־ניסטראטיווער, געריכטס־ און שפיטאל־מאכט די נויטיגע דאקומענטען צו ברענ־גען צו קבורה מתים, עקסהומאציעס, איבערפיהרען מתים אין לאנד און אויסלאנד, ארויסשיקען שומרים צו מתים, תכריכים, קלעפסידרעס א. ד. גל.

פאר אונבעמיטעלטע ווערן די לויות אדורכגעפיהרט בחנם.

וועגען יעדען אומגליקס־פאל דארף מען גלייך מיטטיילען דעם ביורא, וואס איז טעטיג ביי טאג און ביי נאכט אהן איבעררייס. — די רעליגיעזע אויפזיכט אונטער דער השגחה פון הרב יצחק מאיר בראדער.

לאזט אייך פערשפרייט דעם נייעם פאלקסבלאט

לעכער

ווערען אויסגענומען ביליג ביי ג. נארדמאן שרודמיעסקא 8

מעטאל־בעטען

מאטראצען אלע ארט

קינדער־וועגעלעך

אין א רייכען אויסוואהל

וויזשימאטשקעס, אייז־קאסטענס, פעלד־בעטען פאטענט „Perfekt“ א. ד. ג. קויפטמען

אמביליגסטן איז דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI

עקזיסטירט פון יאהר 1896

פאבריקס־לאגער:

לאדז, נארוטאוויטשא 11

טעל. 137־70

געדענקט דעם אדרעס! כ'בעזיץ קיין שום פיליאס.

ספעצ. רעפעראטור־ווערקשטעל און לאקירער.

בעמ.: ס'ווערען אויסגעמארגט בעטען אויף זומער־וואוינונגען

עס ווערט געזוכט — א — פאבריק־לאקאל

גרויס ביז 1500 קוואדראט־מעטער מיט טראנסמיסיע, עלעקטרישע אינסטאלאציעס און צענטראל בעהייצונג. אפערטן אונטער „וועבעריי“ אין דער אדמיניסטראציע.

שייטלעך

מיט פאריזער שרינדעז, ווי אויך פערטיגע שייטלעך

ביי **קערש** ציגעל־גאס 37

וו. 38 אין הויף 1־טער שטאק

הילף און רפואה פאר ברוך־קראנקע

רופטורצן) אויף צוויינקעל, נופעל ביי מענער, פרויען און קינדער, אויך פאר פערהרימונגען פון רוקענביין (הויקערס), פיס, שיפע פלייצעס און שמערצהאפטע פלאט־פיס, דאס ליידען איז נישט צו פערנאכלעסיגען, ווייל די פאלגען זענען פאר'ן לעבען ביטער און גע־פעהרליך. דורך מיין מעטאדע ערפונדענע ספע־ציעלע גומי־הייל־באנדאזשען, וועלכע האלטען צו די גרעסטע פערנאכלעסיגטע געפער־ליכע ברוכען און בעזייטיגען ראדיקאל מיט גאראנטיע אהן בלוטיגע אפע־ראציע. מיין ספעציאליטעט איז אויך: הייל־אפאראטען און גארסעטען געגען אלערליי פערקריפלונגען, פערקרימטע פלייצעס, פיס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פלאט־פיס. פאר אמפו־טירטע אינוואלידען אמעריקאנישע קונסט־פיס (סאלאן־ארבייט).

ביים אראפלאזען זיך פון מאגען, קישקעס, געבירט־מוטער, עמפפעהל איך ספעציעלע הייל־באנדאזשען לויט דעם סיסטעם פון פראפ. ד"ר גלענארד דער אמת'ער בעריהמטער איז גאנץ פוילען פון אוניווער־זיטעטס־פראפעסארען אנערקענט

ספעציאליסט Ortoped **NATAN RAPAPORT**

מיט 30־יעהריגער פראקטיק אין וויען, דייטשלאנד און לעמבערג, נעמט אן פון 9 פריה ביז 1 בייטאג און 3 ביז 7 אוונט

אין לאדז, פילסודסקיעגא № 23

פערזענליכעס ערשיינען פון קראנקע ביי מיר איז אונבעדינג נויטיג.

Niemasz ponad MYDŁO „WYGODA"

ZDROWIE TO SKARB
używajcie tylko światowej marki
Primeros Gum..?
niezrównana trwałość
Wystrzegać się bezwartościowych naśladownictw
Żądać wyraźnie „Primeros"

איבערציהונגען אין עקספעדיציעס נאך ארץ-ישראל
אין געזאמעלטע וואגאנען ערלעדיגט
שנעל און פינקטליך צו מעסיגע פרייזען
„POLSKI LLOYD" Sp. Akc. oddział w Łodzi Narutowicza 13
tel. centrala: 250-15.
Palestine Shipping Co. Ltd. :פארטרעטונג
Palestine and Egypt Lloyd Ltd.

ווירקונג פאר דאמען נאר 2 זל. ווארעון פאר איבערגא-מאכט די עלעגאנטע
היטע!
אויך גאנץ ניי און אויך נייע היטען צו
3.50
„TOLA"
23 Zawadzka 23

Założona w roku 1891.
Lecznica dla Zwierząt
Mag. Wet. H. WARRIKOFFA
ul. Kopernika 22, tel. 172-07

ODDZIAŁY: wewnętrzny i chirurgiczny.
SZCZEPIENIA psów i koni.
STRZYŻENIE psów i koni, kąpiele dla psów!
KUCIE KONI, nitowanie kopyt.
Przyjęcia w przychodni od 8—1 i od 3—6.

FABRYKA NAPOI GAZOWYCH
R. Frydwald
Piłsudskiego 69, tel. 198-48
עמפפעהלט
סאדעוואסער = לעמאנאד
וואס ווערט אפגעשיקט פינקטליך אהיים
בעשטעלונגען ווערן אנגענומען אין טעלעפאן.

CUKIERNIA
„ZRÓDŁO"
PRZEJAZD 1, tel. 209-87 i 133-72
עמפפעהלט
אויסגעצייכנטע לאדעס
צוזאמען מיט סאדע-וואסער און הערינגען א פארציע 35 גר.
יארסקע אווענדבראָד-מיטעג
פון 4 נאכמ. צו 1 זל.

דאקטוירים-אפטיילונג

DR. MED.
L. Pikielny
UROLOG
ספעציאליסט פאר נירען, בלאזען און אורין-קראנקהייטען
NAWROT 8, tel. 219-90
נעהמט אן פון 4—7 נאכמיטאג
צוריקגעקעהרט.

Dr. med.
M. JAKOBSON
כירורג
ביינער-כירורג-ספעציאליסט
D-ra Sterlinga 22
(Nowa-Targowa) tel. 174-42.

Dr. med.
Z. DATYNER
אורָאלאָג
ספעצ. פאר נירען בלאז און אורין-קראנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95.
נעמט אן פון 9-11 און פון 6-8 אווענט

DR. MED. H.
Różaner
ספעציאליסט פאר
הויט, ווענערישע און סעקסועלע קראנק.
NARUTOWICZA 9,
tel. 128-98.
נעמט אן פון 9—1 פארמ. און פון 5—9.

PrywatnePogotowie
„SZYBKA POMOC LEKARSKA"
tel. 15-111
BAŁUCKI RYNEK
(Zgierska 56)
Czynne przez całą dobę bez przerwy.

עלטסטער פעלדשער
ש. דערעש
לומאמירסקא 4, טעל. 184-78
נעמט אן פון 8—10 פרי, פון 1 30—4 נ"מ
און פון 6-7 אווענד.

Dr.med. LEON FAMILIER
אינערליכע און קינדער - קראנקהייטען
6. שערפיצן 37 בענעדיקטא
נעהמט אן פון 5—7 נאכמ.

DR.
S. Kantor
ספעצ. פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען (מענער-שוואכע)
90 פיעטריקאווער 90
טעל. 45-129
נעמט אן פון 8—2 נאכמ. און פון 6—9 אוו.

Dr. med.
J. PIK
נערוועז און אינערליכע קראנקהייטען ווי אויך סעקסועל נערוועז ליידענדע
נעהמט איצט אן
24 זגערזשער 24
פון 4 ביז 6 נאכמ
פריוואט וואוינונג: אל. קאשטשושקי 27
טעל. 175-50.

Dr. med.
Góralska
ספעציאליסטין פון קינדער-קראנקהייטען
POMORSKA 38, tel. 128-42.
נעהמט אן פון 4—6 נאכמיטאג.

Dr. med.
I. Bette
ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדער קראנקהייטען
PIOTRKOWSKA 6 tel 144-95.
נעהמט אן פון 8—11 און פון 4—6 אווענט

Lekarz Dentysta
Jakób Botwinik
נעמט אן טעגליך פון 10 ביז 3 נאכמ.
אין דער לעטשניצע „פאמאק" רוג זגערזשער און לימאנאווסקיעגא 1, טעל. 101-29
און פון 4—10 אווענד אויף נארוטאוויטשא 13. —::— צוגענגליכע פרייזען
פאר ארבייטסלאזע – הנחה.

Lek.-Dentysta
Jakób Karmazyn
פאלודניאווא 2, טעל. 114-36
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 9—1 און פון 4—7 נאכמ.

Starszy Felczer
B. JOSKOWICZ
פולנאצנא 4, טעל. 141-86
נעמט אן טעגליך פון 8—11 און 4—6 נ"מ
טעגליך פאקען-שטעלען
מיט פרישע קראוויאנקע.

Dr.
Wajnberg
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט פאר לונגען, הארץ און סקלעראז קראנקהייטען
145 פיעטריקאווער
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9-10 פרי, 3-5, 8-9 אוו.

Dr. med. Niewiażski
ספעציאליסט פאר טריפער, סיפילים און הויט - קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער - שוואכע
אגדזשעיא 5, טעל. 159-40
פראנט, 1טער שטאק
נעהמט אן פון 8-11 און פון 5-9 אווענט
זונטאג און יום טוב פון 9-1 נאכמיטאג.
ספעציעלער ווארטע - זאל פאר פרויען

Dr. med.
A. STILLER
אינערליכע קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 4—8
15 פילסודסקיעגא,
טעל. 206-75 פראנט, 2. שטאק

Dr. med.
Rundstein
akuszer-ginekolog
POMORSKA 7, tel. 127-84.
przyjmuje od 8—10 rano i od 4—8 w.

ד"ר יעקב האנדזעל
ארדינירט אין דער צייט פון זומער אין קוראָרט
IWONICZ
willa „Mały Orzeł"

לעטשניצע
פאר וועגעריש קראנקע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
לאדז, זאוואדזקא 1
טעל. 122-73
עפנט פון 8 פריה ביז 9 אווענד.
וועגעריש-קראנקע, מענערשוואכע און הויט-קראנקהייטען
אנאליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס-סטאציע
איז עפנט א גאנצען מעת לעת
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל
א בעראטונג 3 זל.

Dr. J. LUBICZ
כירורג און ארטאפעד
צוריקגעקעהרט.
9 פאלודניאווא 9
ארדינירט אויך אין ווישניאווא - גורו
ווילא אגינסקי.

Dr. med.
J. Nadel
ספעצ'אליסט פון אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
אגדזשעיא 4, טעל. 228-92
נעמט אן פון 10—12 און פון 5—7 אוו.

ד"ר העללער
ספעצ. פאר הויט און וועגערישע קראנקהייטען און מענער - שוואכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט.
זונטאג פון 10—2 מיטאג.
פאר פרויען – א ספעציעלער ווארטע-זאל
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען

Dr. med.
A. Kleszczelski
כירורג-אורָאלאָג
ספעציאליסט פאר הארן, נירען און בלאזען-קראנקהייטען
Pidłsuskiego 76
(Narutowicza 16)
נעמט אן פון 4 ביז 8 אווענד.

Dr. med.
M. TAUBENHAUS
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט
פאר אקושעריע און פרויען קראנקהייטען
פערהיטונג בעגען שוואנגערשאפט
זגערזשער 11, טעלעפאן 246-09.
נעמט אן פון 8—9 פריה און פון 4—8 אוו.

לעטשניצע
פאר וועגעריש-קראנקע
מענער - שוואכע און הויט-קראנקהייטען
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
פיעטריקאווער 45
עפנט פון 9 פריה ביז 9 אווענד.
פרויען און קינדער נעמט אן א פרוי-דאקטאר פון 11-1 און פון 5-7 אווענד.
א בעראטונג 3 זל.

Dr. med.
GUSTAW KOHN
געוועזענער אסיסטענט פון דעם גינעקאלאגישען קליניק אין פאריז.
ספעצ. פאר פרויען - קראנקהייטען און שוואנגערשאפט).
ספעצ. פון היילען אונפרוכטבארקייט.
נעהמט אן אין לאדז
פילסודסקיעגא 51, טעל. 170-03
נעהמט אן פון 8—10 און פון 4—8 אווענט

Dr. W. Łagunowski
specjalista
chorób wenerycznych,
seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światło-leczniczy)
PIOTRKOWSKA 70 tel.181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz
w niedzielę i święta od 10—1.

אויערען, נאז און האלז און לונגען-קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67, טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוועק אפעראציע א. אז. וו. ווי אויך אמבולאטאָרישע פון 9-2 און פון 4-8 אווענט.
ביי דער קליניק איז טעטיג
א רענטגען-גאבינעט
פאר דורכלייכטונגען און עלעקטרא-טעראפיע

Dr. med. J. Schorr
(Łódź, Gdańska 11)
w lecie ordynuje od 15 lat
w Iwoniczu-Zdroju
willa „pod Górą"

Dr. med.
A. Banasz
כירורג - אורָאלאָג
האט זיך איבערגעצויגען אויף
Piotrkowska 121, tel. 139-88.
נעהמט אן פון 4—6 נאכמיטאג.

Dr. B. Hurwicz
Choroby skórne i weneryczne
Piotrkowska 10
נעמט אן פון 8-11 און פון 5—9 אוו.
זונטאג און יום-טוב - פון 8—1 ביי טאג.

פאלקס-טעאטער
זגערזשער 17.

מוזיק-לייטונג: א. סאכאנאווסקי.

אייגציג יודיש-דראמאטיש טעאטער איז לאדז.

היינט פרייטאג, דעם 17 ד. ח. 9.30 אווגט. מארגען שבת, 4 נאכמיטאג און 9.30 אווגט. זונטאג, 4 נאכמיטאג און 9.30 אווגט

ווידערהאלונג פון דער פרעמיערע

„דער אורטייל"

רעפארטואר-פיעסע פון סאוויעטישן לעבען אין 3 אקטן פון ס. לעווישינא. רעזשי: משה קאן. — עס נעמען אנטייל: צעלא בוטשינסקא, העלא גאלדבערג, גוטא וואל, משה קאן, לייב לעווקאוויטש, חיים קאלינסקי,

יואל זשאבנער, א. גליקסמאן, גראף רובין, שולמאן, יעקובאוויטש, קאפעל, זיידע און ראזענזאפט. —:— בילעטן פון 35 גר. ביז 1.09 צו בעקומען ביי דער קאסע פון טעאטער.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט אונזער ג' קונדשאפט, אז פון 15 מעי ד.י. איז אונזער

מעבעל-געשעפט

איבערגעטראגען געווארען פון פיעטריקאווער 6 אויף

זשגאווסקא 2
טעל. 143-08

אין מיר טעמפעהלען זיך ווייטער אונזערער ג' קונדשאפט. מיט אכטונג

NASIELSKI i MARKOWICZ

מיר בעזיצען אויף לאגער די נייעסט-מאדערנסטע מעבעל.

מיר מאכען אויפמערקזאם, אז אויסער די דערמאנטע צוויי אינהאבער פון דער פירמע האט מעהר קיינער קיין שום שייכות נישט צו אונזער געשעפט און איז נישט בעפולמעכטיגט אנצונעמען בעשטעלונגען אין אונזער נאמען. קומט און איבערציינגט אייך

בעמערקונג: וועהניגער מאדערנע מעבעל מיט 50 פראצענט ביליגער.

קינא „PALACE"

היינט און פאלגענדע טעג! די צוויי העלדען פון עקראן HARRY BAUR און INKISZYNIEW אין דער גרויסער קראטישער דראמע

„געשפענסט"

היינט אנהייב 4 נאכמ. — פרייזען פון 80 גר. — שבת און זונטאג 12 בייטאג

איינציגער קלאנג-סינא איז גארטעז

RAKIETA

שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

היינט צום לעצטען מאל! מעכטיגע סימפאניע פון ליבע אויפן גרונד פון דער פראכטיגסטער סימפאניע פון שנער

„כ'געהער צו דיר"

אין די הויפטראלן: KATARZYNA HEPBURN i CHARLES BOYER

אנהייב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג. אויפן ערשטען סעאנס זענען אלע פלעצער צו 54 גר.

CORSO

אונזער רעוואלאציאנס-פראגראם

I. ווען ווילדער מלחמה??

„שטורם איבער דער וועלט"

דער פילם איז אמת'דיג ווי דאס לעבען, טויט און ליידען! די העלדען פון פילם זענען: ווילהעלם דער 2-טער, ניקאלאי דער 2-טער, פראנץ יאזעף, זשארזש דער 5-ער, לודענדארף, פאש

II. באמבע פון געלעכטער און הומאר! „JASNIE PAN SZOFER" אין די הויפטראלן: E. BODO, ST. WYSOCKA, A. FERTNER, INA BENITA

אנהייב אין געוו. טעג 4 נאכ. שבת און יום-טוב 12 בייטאג. דער זאל איז זארגפעלטיג ווענטילירט.

קלאנג-קינא-טעאטער

PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(רוג קאפערניקא)

היינט און פאלגענדע טעג

היינט און פאלג. טעג! די שענסטע ווינער קרעאציע אין דער דייטשער שפראך. אין דער הויפטראלע: GITTA ALPAR

די, אדער קיין שום אנדערע

אין דער מענער-ראלע: MAKS HANSEN — נעכסטער פראגראם: KRÓLEWSKI SOBOWTÓR

אלע פלעצער אויפ'ן ערשטען סעאנס צו 50 גראשען. אנהייב פון די סעאנסן 5 נאכמיטאג, זונטאג 2 בייטאג.

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פרייע פאסטענס

א שיק-יונגעל פון 14–16 יאהר פיזיש גוט ענטוויקעלט קען זיך מעלדען קילינסקיעגא 33, ביי גרינשפאן.

עס ווערט געזוכט א יונגעל צו צייטונגען פון 14 ביז 15 יאהר, 6-גא שערפניא 29 רוג מאלא ביים צייטונגס-פערקויפער.

עס ווערט געב [illegible] א יונגעל אין א סוויטער-פאבריק וואס האט געענדיגט די לעהר צו מעלדען ביי לאנדא, פיל סודסקעגא 17.

עס ווערט געזוכט א קוואליפיצירטע שפולערקע אויף קראפט. צו מעלדען זיך פיעטריקאווער 112, סוויטער-פאבריק

נויטיג א קוואליפיצירטער האנדשפולער, א לערן-יונגעל און א קוואליפיצירטע רעפעזירקע צו סוויטערס ביי ליפשיץ, פידסודסקיעגא 19, 1. שטאק.

סוועט געברויכט א פעהיג פרייליין אין א פענסיאנאט קיין ווישניאווא גורא. צו ערפאהרען פילסודסקיעגא 19, שפינד-דלער

ראקאלען!

צו פערדינגען 2 גרויסע צימערן געאייגנעט אויף א געשעפט אויף נאוואמיעסקא 21 פראנט, 1-טער שטאק. צו ערפאהרען אין קאלאניאל-געוועלב אויפ'ן ארט.

2 מעבלירטע צימערן זאפארט צו פערמיטען. אינפארמאציעס ביים ווירט לאדז, לימאנאווסקיעגא 90

איבערצוגעבען א לאקאל אויף א פאבריק מיט אינסטאלאציע, קאנצעסיע ווי אויך מאטאר, צו ערפאהרען זאכארזשא 11, וו. 30. 5807

פאבריקס-לאקאלען מיט טראנסמיסיעס, צענטראל-בעהייצונג, 3 זייטען ליכט ביליג צו פערמיטען טעלעפ. 193-74.

5 שטובען און קוך מיט אלע בעקוועמליכקייטען פראנט 1-טער שטאק פון זאפארט צו פערמיטען, פיראמאוויטשא 2 צו ערפאהרען ביים הויז-וועכטער.

אויך א קעלער פון 6 פענסטער צו פערמיטען. 5804

א בעזונדער צימער אהן מעבעל, פאר לייכטע ארבייט. ווערט געזוכט פון זאפארט. אפערטען אפגעבען אין אדמיג. פאר „סאליד". 5809

צוליב אפפאהרען נאך ארץ-ישראל איז אפצוגעבען א שטוב און קוך אויף פלאץ וואלנאשטשי 6, וו. 42.

א לאקאל 21X9 גרויס געאייגנעט פאר א זאל, פאבריקס לאקאל אדער פעראיין איז פון זאפארט צו פערמיטען ערפאהרען פאמארסקא 43 ביים ווירט.

איך בעזיץ א פראנט - געשעפט געשעפט אויף נאוואמיעסקא זוך איך א סובלאקאטאר. ס'איז אויך דא א גאלעריע אויף מאשינען צו ארבייטען. אפערטען אונטער „Lokal"

צו פערמיטען אנ'ענצעל צימער מיט א בעזונדערן איינגאנג און אלע בעקוועמליכקייטען, ס'קען אויך זיין פאר יונגעלייט, זאוואדזקא 23. וו. 31.

א געוועלב אהן וואוינונג צו פערמיטען, זאוואדזקא 32.

צו פערדינגען א שטיבעל מיט א קוכעל מיט עלעקטרי און וואסער אויף בושעזשינער 11.

א בעקוועם ארט צו שלאפען פאר א יונגערמאן פילסודסקיעגא 43 פראנט, 1-טער שטאק, וו. 7.

צוליב אפרייזע אוועקצוגעבען א גוט איינגעפיהרט געשעפט. אפערטען סוב „נעזיכערטע פרנסה".

Frontowe mieszkanie 6-pokojowe z kuchnią przy Alei 1-go Maja Nr. 5 do wynajęcia od 1 października 1936. Wiadomość u dozorcy domu.

Do wynajęcia sklep rogowy wraz z 1 pokojem i kuchnią, Bazarna 1. Wiad. u gospodarza.

נישט קרעמפירענדע 2 צימער, עווענטועל ענצעלוויין צו פערמיטען פון זאפארט מיט אלע בעקוועמליכקייטען טעלעפאן, לאזשענקא אדער אויף א ביורא. פאלודניאווא 2, וו 21.

פערשידענעס

די חדר-שולע „אורחת חיים" (זשיראווסקא 19) זוכט א שותף מיט געלד צו פערגרעסערן די שולע. בעגויערעס צו ערפאהרען אויפ'ן ארט.

צו טרייבען קונסט-זיידע אויף הענד און קראפט ווערט ארויסגענעבען ביי הירשבערג, שרודמיעסקא 5, פראנט-געוועלב.

הויז-געלעגענהייטס-קויף אין צענטרום, מאדערנע וואוינונגען, מאסיווער בוי, גוטער צושטאנד, ברוטא הכנסה 15000, פערמיטלער אויסגעשלאסען. אפערטען: „יאנק מוזמנים".

איך זוך א שותף מיט געלר ביז 5000 זל. צו א גוט איינגעפיהרט געשעפט. אפערטען אין אדמינ. פאר „P."

א מאדערן שלאף-צימער, א קרעדענץ, טיש און שטיהל, פאטעל-בעט צו פערקויפען, פיעטריקאווער 123, וו. 11.

Polskiego wyuczam dorosłych szybko i tanio skróconą metodą. Zawadzka 38 m. 5 od 1–3 pp. i od 7–9 wiecz.

Zagubiono weksel na Zł. 30.— pł. 16/8—36 r. wyst. Szmul Miński, Południowa 18 na zlec. M. Miński — Weksel powyższy unieważniam. Zwrócić do G. Frydmana, Zgierska 30 b.

צו פערקויפען א 12-ער שפול-מאשין מיט פארפין = צופראטען אין בעסטען צושטאנד ווי אויך צו פערדינגען א בעקוועם ארט צו ארבייטען, ביליג דירה געלד, צו ערפאהרען זאוואדזקא 29, וו. 15 קליגער.

ווייצענע קליינע פערקויפט „Elektromłyn" לאדז, זאקאנטנא 47, טעל. 147-40.

אכטונג! ווער עס וויל האבען די עלעגאנטסטע היטען צום זומער-סעזאן אויך Hückel ווי אויך די בעסטע יודישע היטלען, טובענס, סאמעטענע, זיידענע צו ביליגע פרייזען. אויך אלע ארט שילער-היטלען בעקומט איהר נור אין בעוואוסטען הוט-געשעפט „Szerlauns" פיעטריקאווער 10. קומט און איבערציינגט אייך! שבת איז מיין געשעפט געשלאסען

היטען אייער געזונד

קענט איהר נאר, ווען איהר וועט עסען די געשמאקע מיטאגען אין בעוואוסטען היגיענישען רעסטאראן פון הערמאן לעווינסקי, פילסודסקיעגא 39, פראנט צווייטער שטאק. טעל. 169-94.

בעזיצענדיג א געוועלב אין בעסטען צענטרום נעבען די האלעס, זוך איך א שותף עווענטועל א פערטרעטונג פון וועלכע עס זאל נישט זיין אויסארבייטונגען. אפערטען אונטער „F." אין אדמ.

דאס נייערעפענטע יודישע אפטיק-געשעפט

„OPTICUM"

28 פיעטריקאווער 28

בעזיצט אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע ברילען, בינאקלען, אלערליי צילינדער-גלעזער, קאמבינירטע גלעזער, טערמאמעטערס אלץ צו די ביליגסטע פרייזען.

ס'ווערן אויך אויסגעפיהרט רעצעפטן. רעפאראטורען פינקטליך און רעעל. — געדענקט די אדרעס:

28 פיעטריקאווער 28.

Włodzimierzów k. Piotrków
Dobrzyński פענסיאנאט
עמפפעהלט willa Bohdanka זוניגע צימערן, ערשטקלאסיגע כשר'ע קוך, ראדיא, פלאזשע א. א. פיינע בעדינונג. ערמעסיגטע פרייזען. ס'ווערן אנגענומען געסט צום פרייז פון 4.50 זל. טעגליך.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub.
Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21
Redaktor odpowiedzialny: Chanon Kaufman